

భాగవత గణనాధ్యాయ

పోతన తెలుగు

భాగవతము

ప్రథమ స్కంధము

ఊలపల్లి సాంబశివ రావు.

23/ఏప్రిల్/2014

Copy Rights :

Pothana Telugu Bhagavatam by [V Sambasiva Rao](#) is licensed under a [Creative Commons Attribution-Non-Commercial 2.5 India License](#) as of September 2009

పోతన తెలుగు భాగవతము - ప్రథమ స్కంధము

తృతీయ ప్రచురణ 2014

ప్రథమ ప్రచురణ 2010

ద్వితీయ ప్రచురణ 2013

రచయిత బమ్మెర పోతన

సంకలన కర్త ఊలపల్లి సాంబశివ రావు.

vsrao50@gmail.com

+91 9959613690

ప్రచురణ తెలుగుభాగవతం.ఆర్గ్

చదువుకుందా భాగవతం; బాగుపడదాం మనం అందరం

ప్రథమ స్కంధము

భూమిక

చదువుకుందా భాగవతం; బాగుపడదాం మనం అందరం

భాగవతం – పురాణం

శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణం అష్టాదశ పురాణాల లోనిది, కావ్యత్రయం లోనిది. ముందు పురాణం గురించి చూద్దాము. “పురా అపి నవ ఇతి పురాణః”. ఎంతో పురాతనమైనది అయ్యి ఉండి; ఎప్పటి కప్పుడు సరికొత్తగా స్ఫురిస్తుండేది పురాణం. సర్గ, ప్రతిసర్గ, మనువులు, మన్వంతరము, వంశానుచరితములు పురాణానికి పంచలక్షణాలు అంటారు కొందరు. సర్గ, విసర్గ, స్థాన, పోషణ, ఊతులు, మన్వంతర, ఈశానుకథా, నిరోధ, ముక్తి, ఆశ్రయాలు అని పురాణానికి దశలక్షణాలు అంటారు కొందరు. వాటిలో ప్రధానమైనవి మహాపురాణాలు. వీటిలో ప్రసిద్ధమైనవి మత్స్య, మార్కండేయ, భాగవత, భవిష్యత్, బృహ్మాండ, బ్రాహ్మ, బ్రహ్మ, వైవర్త, వామన, వాయవ్య, వైష్ణవ, వారాహ, అగ్ని, నారద, పద్మ, లింగ, గరుడ, కూర్మ, స్కాందములు యని పద్దెనిమిదింటిని (18) అష్టాదశ పురాణాలు అంటారు. శ్లో. మధ్వయం, భద్వయం, చైవ బ్రత్రయం, వచతుష్టయం. అ, నా, ప, లింగ, గ, కూ, స్కాని పురాణాని పృథక్ పృథక్. ఇంకా ఉశన, కపిల, కాళి, సనత్కుమార, శంభు, సౌర, దౌర్వాస, నందీయ, నారసింహ, నారదీయ, పారశర, అంగీరస సంహి, భృగు సంహిత, మారీచ, మానవ, వాశిష్ఠ, లింగ, వాయు పురాణములు – యని పద్దెనిమిదింటిని (18) అష్టాదశ ఉపపురాణాలు. సమస్త

పురాణాలను సంస్కృతంలో మూలరచన గావించిన వారు, వేదాలను విభాగించిన వారు వ్యాస భగవానులు. శ్రీమద్భాగవతంలో భగవంతుని గురించి భాగవతుల గురించి చెప్పబడింది. సద్యోముక్తి సాధనమిది.

భాగవతం - కావ్యం

హైందవ సాహిత్యంలో ముఖ్యమైనవి మూడు రామాయణ భారత భాగవతాలు. వేదాలు పునాదిరాళ్ళు, ఈ కావ్య త్రయం స్తంభాలు లాంటివి. రామాయణం మూల రచయిత వాల్మీకి మహర్షి. భారత భాగవతాలకు మూల రచయిత వ్యాస భగవానులు. ప్రధానంగా రామాయణం సూర్య వంశ రాజుల చరిత్ర. భారతం చంద్రవంశస్థులది. భాగవతం భగవంతుని, భక్తుల గురించినది అని అనుకోవచ్చు. రామాయణంలో జీవన విలువలకు ప్రాధాన్యం, భారతంలో ఫలవంతమైన జీవనానికి ప్రాధాన్యం. భాగవతంలో పారమార్థానికి ప్రాధాన్యం. అందుకే పోతనామాత్యులవారు గ్రంథారంభం లోనే అన్నారు.

1-1 శ్రీ కైవల్యపదంబుఁజేరుటకునై చింతించెదన్, లోకర
క్షైకారంభకు, భక్తపాలనకళాసంరంభకున్, దానవో
ద్రేకస్తంభకుఁగేళిలోలవిలసద్బ్రహ్మగౌలసంభూతనా
నాకంజాతభవాండకుంభకు, మహానందాంగనాడింభకున్.

భాగవతంలో రామాయణ భారత కథలు కూడ చెప్పబడతాయి. ప్రబంధ లక్షణ సమాలంకృతం, బహు కథాసుమాల సమాహారం భాగవతం. వీటిలో చాలా వాటికి

వైయక్తిక సంపూర్ణత కూడ గోచరిస్తుంది. ఈ సమాహారానికి సూత్రంగా శుక మహర్షి పరీక్షిన్నహారాజు లనే స్వర్ణ రజత దారాలతో చక్కగ పేన బడ్డాయి. మధుర శృంగారము మధుర వైరాగ్యము కలగలసిన పురాణమిది. అందుకే మధురాధిపతే రఖిలం మధురం శ్రీకృష్ణుల వారికి ప్రథమపీఠం వేసారు.

వ్యాస భట్టారకుడు

ఈ మహాపురాణాన్ని వ్యాసమహర్షులవారు సంస్కృతంలో రచించారు. వేదాలను విభాగించటం, మహాభారతాన్ని రచించిన పిమ్మట సమస్తమైన పురాణాలు ఆ మహానుభావుడే రచించారు. వాటిలో ఉత్కృష్టమైనది శ్రీమద్భాగవతం. ఈ మూల భాగవత రచనా కాలాన్ని నిర్ణయించడం కష్టం. ఇది 5000 సంవత్సరాల కంటే అతి పురాతనమైనది అన్నది నిర్వివాదాంశం. ఈ మూల భాగవతం పన్నెండు స్కంధాలలో పద్దెనిమిదివేల శ్లోకాల బృహద్గంధం.

పోతన

అట్టి మహాభాగవతానికి తెలుగుసేత అపర వ్యాసుడు బమ్మెర పోతన చేయుట తెలుగుజాతి అదృష్టం. పోతన గారి ప్రణీతము అంటే ప్రహితమే, ప్రాణిహితమే, పరహితమే. వీరు హలం కలం రెంటికి పదును యున్న కవికుల తిలకులు. కావ్యకన్యకను రాజులకీయని ఆత్మాభిమానంగల హాళికులు. తెలుగుసేతలో ఎనిమిది స్కంధాలు (1, 2, 3, 4 మరియు 7, 8, 9, 10 స్కంధాలు) వీరి కృతి అని మిగిలిన 5, 6 స్కంధాలు గంగన, సింగనల కృతి అని, 11 మరియు 12 స్కంధాలు

నారయ కృతి అని స్థూలముగా అనుకోవచ్చు. తెలుగు సేతలో పన్నెండు స్కంధాలలో ఐదు, పది స్కంధాలు రెండేసి భాగాలుగా ఇవ్వబడ్డాయి. దీని రచనా శైలి పద్యగద్యాల మేలుకలయికతో పండిత పామరుల నిద్దిరిని అలరారిస్తుంటుంది. 31 రకాల ఛందో రీతులను ప్రయోగిస్తు మొత్తం 9014 పద్యగద్యాలలో సాగింది యీ మనోహర కావ్యం. ఆ మహాకవి పోతన జీవితకాలం క్రీ శ 1378 నుండి 1460 అని పలువురు పండితోత్తములచే నిర్ణయింపడినది. శైవమతానుయాయులైన ఆరువేల నియోగి బ్రాహ్మణ బమ్మెర వంశంలో పుట్టాడు. తన వంశాన్నేకాదు తన జాతిని దేశాన్ని కూడ ఉద్ధరించాడు. సంస్కృత మహాభాగవతాన్ని ప్రాంతీయ భాషాంతీకరణ చేసినవాటిలో వీరిదే ప్రప్రథమమైనది అంటారు. వీరి ఇతర కృతులు వీరభద్ర విజయము, నారాయణ శతకము, భోగినీ దండకము. వీటిలో వీరభద్ర విజయం శైవమతానుసార గ్రంథం. భాగవతమంత ప్రసిద్ధం కాకపోయినా

జగదేశాయ! నమో నమో నవసుధాసంకాశి తాంగాయ! శ్రీ;

నగనాథాయ! నమో నమో శుభకరానందాయ! వేదార్థపా;

రగ వంద్యాయ! నమో నమో సురనదీరంగత్తరంగావళీ;

మకుటాగ్రాయ! నమో నమో మునిమనోమందార! సర్వేశ్వరా!

లాంటి చోట్ల వారి కవితా పటుత్వం ప్రస్ఫుటం గానే పలుకుతుంది. నారాయణ మకుటంతో సాగింది నారాయణ శతకం. భోగినీ దండకం వీరి తొలి రచనే కాదు అందుబాటులో ఉన్న దండకాలలో ఇదే తొట్టతొలిది అంటారు. వీరు సహజ కవులు. వీరి భాగవత రచనాశైలి చక్కెరపాకం ఆపాతమధురమని మహాపండితులు పేర్కొంటారు. పండిత పామరుల నిరువరను మెప్పిస్తుంది. అలా

చెప్పకోదగ్గ పద్యాలలో ఒకటి. మందార మకరందమునఁ దేలు. ఇష్టమైన పద్యం లేదా ఇష్టమైన కథనం లేదా మొత్తం గ్రంథం ఏదైనా సరే విడిగా చదువుకోవచ్చు రసపూర్ణంగా స్వసంపూర్ణంగా ఉంటాయి. ఉదా. అల వైకుంఠ పురంబులో పద్యం, రుక్మిణీ కల్యాణం, గజేంద్ర మోక్షం ఘట్టాలు. ఇందుకు భాగవతంలోని ఒక పద్యమేనా రానివాడు తెలుగువాడేకాదనెడి నానుడే నిదర్శనము. భాగవతంలో కథలు, శృంగారాలు, వైరాగ్యాలు, పద్యాలే కాదు వివిధ విషయాల వివరాలు, సాహిత్య ప్రక్రియలు చాలా ఉన్నాయి. వీటిలో పోతన గారి విశిష్టత ప్రస్ఫుటంగా కనిపిస్తుంది. వీరిది పంచదార పాకం పరమాద్భుతం. అందుకే అన్నారు కరుణాశ్రీ:

ముద్దులుగార భాగవతమున్ రచించుచు పంచదారలో

అద్దితివేమె గంటము మహాకవిశేఖర! మధ్యమధ్య అ

ట్రద్దక వట్టి గంటమున నట్టిట్టు గీసిన తాటియాకులో

పద్దెములందు ఈ మధురభావము లెచ్చటనుండి వచ్చురా!

ఇక్కడ ఒక ముఖ్య విషయం మనవిచేస్తాను. భాగవతం చదువుకొనే టప్పుడు ప్రపంచ గురువులు ఎక్కిరాల కృష్ణమాచార్యులు చెప్పిన అవశ్యము జ్ఞప్తి యుంచుకొన వలసిన మాటలు “ఆనందానుభూతి జీవునకు పరమాత్మ యందలి తన్మయ రూపమున పరిపూర్తి చెందుటయే శృంగారము. దానికి మనస్సు నందు, యింద్రియముల యందు స్వీకరింపబడు ప్రతిబింబమే లౌకిక కావ్యాదు లలో వర్ణింపబడుచు, సంసార జీవులలో ననుభవింపబడు శృంగార మనబడు అభాసము.”

ప్రథమ స్కంధము

ఈ ప్రథమ స్కంధం నిజానికి భాగవతానికి ఉపోద్ఘాతం లాంటిది. పైన చెప్పుకొన్న “శ్రీకైవల్య పదంబు” పద్యం ఈ స్కంధారంభంలో మొట్టమొదటిది. అలా కైవల్య ప్రాప్తికి ఈ గ్రంథం అంటూనే భాగవతం అంతటిని సూచించారు మన బమ్మెరవారు. ఈ స్కంధాన్ని ఉపోద్ఘాత / పరిచయాలకు వాడినట్లుంటుంది. ఉపోద్ఘాతంలో దేవతా స్తుతులు, పాత రచయితలను గౌరవించిన తీరు, సమకాలీనులను మన్నించిన తీరు, భావికవుల ఆశీస్సులు అందించిన తీరు పోతన వ్యక్తిత్వ విశిష్టతను చెప్పక చెప్తున్నాయి. “ఇమ్మనుజేశ్వరాధముల కిచ్చి..” మానవులకు అంకిత మివ్వను అనే దృఢనిర్ణయం వ్యక్తపరచి నిజ జీవితంలో దానిని అమలుచేసిన మహానుభావుడు కనిపిస్తాడు. “భాగవతము దెలిసి పలుకుట చిత్రంబు..” అంటు ఆవిష్కరించిన సవినయ ఆత్మవిశ్వాసం బహుళ ప్రశంసనీయమైనది.

భాగవతం అంటే భగవంతునికి భక్తులకు చెందిన విషయాలు చెప్పేది. “అమ్మలగన్నయమ్మ ...” అనే అద్భుత మైన పద్య స్తుతి, “శ్రీ కృష్ణా యదుభూషణా..” అనే మధుర మైన పద్యం ఉన్న కుంతిస్తుతి. “కుప్పించి యెగసినా . . .” పద్యమాణిక్యమున్న భీష్మస్తుతి. “గురుభీష్మాదులు గూడి..” పద్యరత్నం ఉన్న నరుడు నారాయణుని స్మరిస్తు కృష్ణనిర్వాణం చెప్పటం. భాగవతం అంటేనే పారీక్షితం అని పేరుపడ్డానికి కారణమైన పరీక్షితుని పుట్టుక శాపం పొందుట మున్నగు ఎత్తుగడలుతో విరాజిల్లుతోంది యీ ప్రథమ స్కంధం.

ఈ అంతర్జాల పుటలు - కంప్యూటరు దస్త్రములు

పోతనప్రణీతమైన ఆంధ్రమహాభాగవతమును అనేక మహాపండితులు ప్రసిద్ధ సంస్థలు పుస్తక రూపంలో ముద్రించాయి. అయితే ప్రస్తుత కాలానికి అనువైన అంతర్జాలం, కంప్యూటర్లలో చదువు కొనుటకు వీలుగా అందిస్తున్నాము. విండోస్ ఉండి ఎమ్ ఎస్ ఆఫీసు లో యూనికోడ్ లిపితో కావలసిన భాగం సులువుగా చదువుకొనుటకు వీలుగా చేసాము. భారతీయో వంటి ఓపెన్ ఆఫీసులలో కూడ పనిచేయును. ఏ భాగంకావాలంటే అది కాపీ-పేస్టు, వెదుకుటలకు వీలుగా ఉండేలా చేసాము.

సంకలన కర్త

మా తల్లితండ్రులు ఇద్దరు పుట్టి బుద్ధెరిగి పిల్లలను దండించి ఎరుగని సాత్వికులు. తల్లి వెంకటరత్నంగారు మహా పతివ్రత, పరమ ఉత్తమురాలు. తండ్రి అచ్యుత రామయ్య గారు రాష్ట్ర రివెన్యూ శాఖలో తూర్పుగోదావరి జిల్లాలో పనిచేసారు. గణితంలో ఉద్ధండులు. అన్నగారు లక్ష్మీనారాయణదేవ్ సివిల్ ఇంజనీరు. వారి సోదరప్రేమ బహు దొడ్డది. మార్గదర్శకత్వం చేయుటలోను ఎన్నదగినవారు. చెల్లెళ్ళు శేష కుమారి, లక్ష్మి యిద్దరు యిరువంశాల పేరు నిలబెట్టారు అని మంచి పేరు తెచ్చుకున్నవారు. మా పూర్వీకులది కరిణీకపు వంశము. పితామహులు చిట్టిరాజు గారు మాతామహులు సాంబశివరావు గారు కరణాలే. శ్రీమతి లలిత ఇవటూరి భాస్కర రావు, చార్వెడు ఎక్స్కంటెంటు గారి పుత్రిక. మాకు ఫణి కిరణ్, భాస్కర కిరణ్ అని ఇద్దరు చక్కటి పుత్రులు. అట్టి

ఊలపల్లి సాంబశివ రావు అనబడే నేను గణనాధ్యాయం అని భావగ్రహణం (conceptualisation) చేసికొని, సంకల్పించి, సంకలనం (compile) చేసి ఈ సంకలన చాసాను. స్వభావ రీత్యా బహు గ్రంథ పాఠకుడను. పొగండ వయస్సులోనే పూజారి తాతగారి చలవ వలన అనేకమైన ఆధ్యాత్మికాది పుస్తకాలతో పరిచయం కలిగినవాడిని. వృత్తి రీత్యా రాష్ట్ర విద్యుత్ సంస్థలో ఇంజనీరుగా జీవించి. తల్లిలాంటి ఆ సంస్థ చల్లని చూపుల వలన కుటుంబ బరువు బాధ్యతలు తీర్చి 2007లో పదవీ విరమణ అనంతరం, ఈ పరిశోధాత్మక చిరు యత్నానికి ధైర్యం చేసాను. నాటి నుండి అందుబాటులో ఉన్న సమయమంతా కేటాయిస్తూ ఈ సంకలనం కాగితం కలం వాడకుండా, కంప్యూటరు పై యూనికోడ్ ఖతులు వాడి చేసాను. ప్రథమంగా 2008 - 2010 లలో అంతర్జాలంలో స్ట్రీట్ అనే జాలగూడు (ఇంటర్నెట్ సైటు) నందు ప్రచురించాను. రెండవ ప్రతి తెలుగు భాగవతం అని ప్రత్యేకంగా నొంత జాలగూడు ఏర్పరచుకొని 2011-2013 లలో ప్రచురించాను. ఇది మూడవ ముద్రణ. పిరిడి సాయి అనుగ్రహం వలన వలసిన కావలసినవన్నీ ఆయనే అనుగ్రహిస్తారన్న ధైర్యం చేసాను. భాగవత గణనాధ్యాయని యని చెప్పుకుంటు ఈ ప్రయత్నంలో భాగంగా ఈ తెలుగు భాగవతం సంకలనం చేసా.

కృతజ్ఞతలు

ఈ కృషికి ఉపయోగపడిన వివిధ పుస్తకముల రచయితలు, ప్రచురణకర్తలకు మరియు ఈ కృషిని సాధ్యము చేసిన కంప్యూటరులు చేసిన హెచ్ సి ఎల్, డెల్, వ్యూసోనిక్ కంపెనీలకు, గూగులు, మైక్రోసాఫ్టు, స్క్రిప్టులు మరియు సహకరించి

ప్రోత్సాహించిన మిత్రులు, ఇతర వ్యక్తులు, అంతర్జాల సంస్థలకు. వెంకట కణాద 90% పద్యగద్యలకు గాత్ర ప్రదానం చేసారు ఇలా కొందరు మహానుభావులు మా తెలుగుభాగవతం అంతర్జాల జాలగూడు ఆదులను నిర్మించుట నిర్వహించుటలలో తమ అమూల్యమైన సహాయ సహకారాలు అందించి సాకారం చేసారు. చేస్తున్నారు. మా కుటుంబ సభ్యులు అమూల్య అనంత సహకార సహాయాలు అందించారు. ఇంచుమించు అందరు స్వచ్ఛందంగా ఉచితంగా సాయంచేసారు. ఇట్టి సాయాలు లేకుండా ఇలా నేను అందించగలుగుట సాధ్యం కాదు. ఇలా సహాయ సహకారాలు అందించిన అందరికీ పేరుపేరునా కృతజ్ఞతలు.

ఊలపల్లి సాంబశివ రావు, భాగవత గణనాధ్యాయి.

పోతన తెలుగు భాగవతము

సంప్రదించిన ముఖ్య గ్రంథాదులు

శ్రీమద్భాగవతము : సుందర చైతన్య స్వామి : సెట్టు

శ్రీమద్భాగవత ప్రకాశము (పుష్ప స్కంధము వరకు) : 2003లో : మాస్టర్ ఇ కె
బుక్ ట్రస్ట్, విశాఖపట్నం : సెట్టు

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము, దశమస్కంధము, (టీక తాత్పర్యముల సహితము)
: 1992లో : శ్రీసర్వారాయ ధార్మిక విద్యాసంస్థ, కాకినాడ - 533001 : సెట్టు.

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1956లో : వెంకట్రామ అండ్
కో., బెజవాడ, మద్రాసు : సెట్టు

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1924లో : అమెరికన్
ముద్రాక్షరశాల, చెన్నపట్నము : పుస్తకము

శ్రీమదాంధ్ర మహా భాగవత పురాణరాజము (12 స్కంధములు) - వ్రాతప్రతి -
కృషి ఎవరిదో తెలపబడనిది.

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము, సప్తమ స్కంధము టీక తాత్పర్య సహితము : 1968లో
: వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము

శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము (అష్టమ నుండి ఏకాదశ స్కంధము వరకు) : వావిళ్ళ
రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము

శ్రీ మహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1983లో : ఆంధ్ర సాహిత్య ఎకడమి,
హైదరాబాదు - 500004 : సెట్టు

శబ్దార్థ చంద్రిక : 1942లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి :
పుస్తకము

శబ్దరత్నాకరము (బి. సీతారామాచార్యులువారి) : 2007లో : ఆసియన్
ఎడ్యుకేషనల్ సర్వీసెస్, న్యూఢిల్లీ, చెన్నై : పుస్తకము

విద్యార్థి కల్పతరువు (విద్యాన్ ముసునూరి వెంకటశాస్త్రిగారి) : 1959లో :
వెంకట్రామ అండ్ కో., బెజవాడ, మద్రాసు : పుస్తకము

విక్టరీ తెలుగు వ్యాకరణము : విక్టరీ పబ్లిషర్స్, విజయవాడ, 520002 :
పుస్తకము

లిటిల్ మాస్టర్స్ డిక్షనరీ - ఇంగ్లీషు - తెలుగు : 1998లో : పుస్తకము
ట్రొన్స్ ఇంగ్లీషు - తెలుగు నిఘంటువు : పుస్తకము

పోతన తెలుగు భాగవతము (12 స్కంధములు) : 1990 దశకములో : తితిదే
వారి ప్రచురణ : సెట్టు

పెదబాలశిక్ష (గాజుల రామారావు) : గాజుల రామారావు : పుస్తకము
తెవికె - (తెలుగు వికీపీడియా) : అంతర్జాలము

తెలుగు పర్యాయపద నిఘంటువు (ఆచార్య జి ఎన్ రెడ్డిగారి) : 1998లో :
విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, హైదరాబాదు - 500001 : పుస్తకము

గజేంద్రమోక్షము : సుందర చైతన్య స్వామి : పుస్తకము

అనంతని ఛందము : 1921లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి :
పుస్తకము

శ్రీసూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటువు, 1982 : సాహిత్య ఎకాడమీ వారి ముద్రణ.

సంజ్ఞలు - చిహ్నాలు

పద్యగద్యలకు వాడిన సంజ్ఞ = స₁-స₂-ప.

స₁ = స్కంధం సంఖ్య. 5, 10 ల దశాంశ స్థానం లోని 1, 2 పంచమ, దశమ స్కంధాల భాగాలని సూచిస్తుంది. మిగతా వాటికి దశాంశ స్థానం ఉండదు.

స₂ = ఆ స్కంధంలోని పద్యగద్య యొక్క వరుస సంఖ్య. దశాంశ స్థానంలో 1 ఉంటే అంది సీస పద్యం కింది తేటగీతి / ఆటవెలదిని సూచిస్తుంది. మిగతా వాటికి దశాంశ స్థానం ఉండదు.

ప = పద్యగద్య పేరు సూచిస్తుంది. పద్యగద్యల సంజ్ఞల జాబితా “పోతన తెలుగు భాగవతములో వాడబడిన ఛందోప్రక్రియలు. చిహ్నాలు, సంఖ్యలు”లో ఉన్నాయి.

ఈ జాబితాలోని సంఖ్య ఈ స్కంధంలో ఆ పద్యగద్య లెన్నున్నాయో సూచిస్తుంది.

పద్యాలలోని అక్షరం కింది గీత యతి స్థానాలని సూచిస్తుంది.

పద్యాలలోని అక్షరం **బొద్దుగా ఉండటం ప్రాస** స్థానాన్ని సూచిస్తుంది.

పోతన తెలుగు భాగవతము - ప్రథమ స్కంధము

వృత్తాల వారీ పద్యాల లెక్క

మొత్తం పద్యగద్యాలు 530 + సీసం కింది తేటగీతులు 22 +
సీసం కింది ఆటవెలదులు 25, మొత్తం = 577.

పద్యం	ప్రథమ స్కంధము
మొత్తం	577
వ.	147
క.	148
సీ.	47
తేసీతో.	22
మ.	56
చ.	16
ఉ.	50
ఆ.	22
తే.	4
శా.	29
ఆసీతో.	25
మత్త.	6
త.	2
గ.	1
మా.	1
భు.	1

పోతన తెలుగు భాగవతం

ప్రథమ స్కంధము

విషయ సూచిక

1-1-ఉపోద్ఘాతము	1
1-2-కృతిపతి నిర్ణయము	4
1-3-గ్రంథకర్త వంశవర్ణనము	7
1-4-షష్ఠాంతములు.....	9
1-5-కథాప్రారంభము.....	10
1-6-నైమిశారణ్య వర్ణనము.....	12
1-7-శౌనకాదుల ప్రశ్నంబు	14
1-8-కథా సూచనంబు.....	18
1-9-ఏకవింశత్యవతారములు.....	23
1-10-శుకుడుభాగవతంబుజెప్పుట	27
1-11-వ్యాసచింత	31
1-12-నారదాగమనంబు.....	33
1-13-నారదుని పూర్వకల్పము	38
1-14-నారదునికి దేవుడుదోచుట	44
1-15-కుంతి పుత్రశోకంబు	49
1-16-అశ్వత్థామని తెచ్చుట	53
1-17-అశ్వత్థామ గర్వ పరిహారంబు	57
1-18-కుంతి స్తుతించుట.....	60
1-19-ధర్మజుడు భీష్మునికడకేగుట	66

1-20-భీష్మ నిర్యాణంబు	71
1-21-ధర్మ నందనరాజ్యాభిషేకంబు	75
1-22-గోవిందునిద్వారకాగమనంబు	80
1-23-కృష్ణుడుభామలజ్జాదబోవుట.....	86
1-24-గర్భస్థకుని విష్ణువురక్షించుట.....	91
1-25-పరీక్షిజన్మంబు	93
1-26-విదురాగమనంబు	97
1-27-ధృతరాష్ట్రాదుల నిర్గమంబు	102
1-28-నారదునిగాలసూచనంబు.....	106
1-29-యాదవులకుశలంబడుగుట	111
1-30-కృష్ణనిర్యాణంబు వినుట.....	115
1-31-పాండవుల మహాప్రస్థానంబు.....	122
1-32-పరీక్షిత్తు దిగ్విజయయాత్ర.....	126
1-33-గోవృషభ సంవాదంబు	129
1-34-కలినిగ్రహంబు	134
1-35-ధరణీధర్మదేవతలుద్ధరణంబు	140
1-36-పరీక్షిత్తు వేటాడుట	145
1-37-శృంగి శాపంబు.....	150
1-38-పరీక్షిత్తుని ప్రాయోపవేశంబు	156
1-39-శుకముని యాగమనంబు	161
1-40-శుకునిమోక్షోపాయంబడుగట.....	164
1-41-పూర్ణి.....	165

బమ్మెర పోతనమాత్య విరచిత

పోతన తెలుగు భాగవతము

ప్రథమ స్కంధము

1-1-ఉపోద్ఘాతము

1-1-శార్దూల విక్రీడితము

శ్రీ కైవల్య పదంబుఁ జేరుటకునై చింతించెదన్ లోక ర
క్షైకారంభకు భక్త పాలన కళా సంరంభకున్ దానవో
ద్రైకస్తంభకుఁ గేళి లోల విలసద్భుగ్దాల సంభూత నా
నా కంజాత భవాండ కుంభకు మహానందాంగనాడింభకున్.

1-2-ఉత్పలమాల

నాళిన భక్తి మ్రొక్కెద నవారిత తాండవ కేళికిన్ దయా
శాలికి శూలికిన్ శిఖరిజాముఖ పద్మ మయూఖ మాలికిన్
బాల శశాంక మౌళికిగ పాలికి మన్మథ గర్వ పర్వతో
న్మూలికి నారదాది మునిముఖ్య మనస్సరసీరుహలికిన్.

1-3-ఉత్పలమాల

అతత సేవఁ జేసెద సమస్త చరాచర భూత సృష్టి వి
జ్ఞాతకు భారతీ హృదయ సౌఖ్య విధాతకు వేదరాశి ని
ర్ణాతకు దేవతా నికర నేతకుఁ గల్మష జేతకున్ నత
త్రాతకు ధాతకున్ నిఖిల తాపస లోక శుభప్రదాతకున్.

1-4-వచనము

అని నిఖిల భువన ప్రధాన దేవతా వందనంబు సేసి.

1-5-ఉత్పలమాల

అదర మొప్ప మ్రొక్కిడుదు నద్రీ సుతా హృదయానురాగ సం
పాదికి దోషభేదికిఁ బ్రపన్నవినోదికి విఘ్నవల్లికా
చ్చేదికి మంజువాదికి నశేష జగజ్జన నంద వేదికిన్
మోదకఖాదికిన్ సమద మూషక సాదికి సుప్రసాదికిన్.

1-6-ఉత్పలమాల

క్షోణితలంబునన్ నుదురు నోకగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శోణికిఁ జంచరీక చయ సుందరవేణికి రక్షితామర
త్రేణికిఁ దోయజాతభవ చిత్త వశీకరణైక వాణికిన్
వాణికి నక్షదామ శుక వారిజ పుస్తక రమ్య పాణికిన్.

1-7-శార్దూల విక్రీడితము

పుట్టం బుట్ట, శరంబునన్ మొలవ నంభోయానపాత్రంబునన్
నెట్టం గల్గను గాళిఁ గొల్వను బురాణింపన్ దొరంకొంటి మీఁ
దెట్ట వెంటఁ జరింతుఁ దత్సరణి నా కీవమ్మయో! యమ్మ మేల్
పట్టున్ నాకగుమమ్మనమ్మితిఁ జుమీబ్రాహ్మీ! దయాంభోనిధీ!

1-8-ఉత్పలమాల

శారదనీరదేందు ఘనసార పటీర మరాళ మల్లికా
హార తుషార ఫేన రజతాచల కాశ ఫణీశ కుంద మం

దార సుధాపయోధి సీతతామర సామరవాహినీ శుభా
కారత నొప్పు నిన్ను మదిఁ గానగ నెన్నడు గల్లు భారతీ!

1-9-ఉత్పలమాల

అంట, నవాంబుజోజ్వలకరాంబుజ, శారదచంద్రచంద్రికా
డంటర చారుమూర్తి, ప్రకటస్ఫుట భూషణ రత్నదీపికా
చుంబిత దిగ్విభాగ, శృతిసూక్తి వివిక్త నిజప్రభావ, భా
వాంటరవీధి విశ్రుతవిహరిణి, నన్ గృహఁ జూడు భారతీ!

1-10-ఉత్పలమాల

అమ్మలఁ గన్నయమ్మ, ముగురమ్మలమూలపుటమ్మ, చాలఁ బె
ద్దమ్మ, సురారులమ్మ కడు పాఱడి వుచ్చిన యమ్మ, తన్ను లో
నమ్మిన వేల్పుటమ్మల మనమ్మల నుండెడి యమ్మ, దుర్గ, మా
యమ్మ, కృపాబ్ధి యిచ్చుత మహత్వకవిత్వ పటుత్వ సంపదల్.

1-11-మత్తేభ విక్రీడితము

హరికిం బట్టపుదేవి, పున్నెముల పో వర్ధంపుఁ బెన్నిక్క, చం
దురు తోఁబుట్టువు, భారతీ గిరిసుతల్ తో నాడు పూఁబోడి, తా
మరలం దుండెడి ముద్దరాలు, జగముల్ మన్నించు నిల్లాలు, భా
సురతన్ లేములు వాపు తల్లి, సిరి యిచ్చున్ నిత్యకల్యాణముల్.

1-12-వచనము

అని యిష్టదేవతలం జింతించి దినకర కుమార ప్రముఖులం దలంచిప్రథమ కవితా
వिरచన విద్యావिलाసాతిరేకి వాల్మీకి నుతియించి, హయగ్రీవదనుజకర పరిమిళిత
నిగమ నివహ విభాగ నిర్ణయ నిపుణతా సముల్లాసునకు వ్యాసునకు మ్రొక్కి,

శ్రీమహాభాగవత కథాసుధారసప్రయోగికి శుకయోగికి నమస్కరించి, మృదు మధురవచన వర్గ పల్లవిత స్థాణునకున్ బాణునకుం బ్రణమిల్లి, కతిపయ శ్లోక సమ్మోదితసూరు మయూరు నభినందించి, మహాకావ్యకరణ కళావిలాసుం గాళిదాసుం గొనియాడి కవి కమల రవిన్ భారవిన్ బొగడి విదళితాఘు మాఘు వినుతించి, యాంధ్రకవితాగౌరవజనమనోహరి నన్నయ సూరిం గైవారంబు సేసి, హరిహర చరణారవిందవందనాభిలాషిం దిక్కుమనీషిన్ భూషించి, మఱియు నితర పూర్వ కవిజన సంభావనంబు గావించి, వర్తమాన కవులకుం బ్రియంబు వలికి, భావి కవుల బహూకరించి, యుభయకావ్యకరణ దక్షుండనై.

1-2-కృతిపతి నిర్ణయము

1-13-ఉత్పలమాల

ఇమ్మునుజేశ్వరాధముల కిచ్చి పురంబులు వాహనంబులున్
సొమ్ములుఁ గొన్ని పుచ్చుకొని చొక్కి శరీరము వాసి కాలుచే
సమ్మెట వ్రేటులం బడక సమ్మెతితో హరి కిచ్చి చెప్పి నీ
బమ్మెర పోతరాజోకఁడు భాగవతంబు జగద్ధితంబుగన్.

1-14-తేటగీతి

చేతులారంగ శివునిఁ బూజింపఁడేని
నోరు నొవ్వంగ హరికిర్తి సుడువఁడేని
దయయు సత్యంబు లోనుగాఁ దలఁపఁడేనిఁ
గలుగ నేటికిఁ దల్లుల కడుపుఁ జేటు.

1-15-వచనము

అని మఱియు మదీయ పూర్వజన్మ సహస్ర సంచిత తపఃఫలంబున
 శ్రీమన్నారాయణ కథా ప్రపంచవిరచనాకుతూహలుండనై యొక్క రాకా
 నిశాకాలంబున సోమోపరాగంబు రాకఁ గని సజ్జనానుమతంబున నబ్రంకష శుభ్ర
 సముత్తంగభంగ యగు గంగకుం జని క్రుంకులిడి వెడలి మహనీయ మంజుల
 పులినతలంబున మహేశ్వర ధ్యానంబు సేయుచుఁ గించి దున్నీలిత లోచనుండనై
 యున్న యెడ.

1-16-సీస పద్యము

మెఱుగు చెంగటనున్న మేఘంబు కైవడి;
నువిద చెంగట నుండ నొప్పువాడు
చంద్రమండల సుధాస్థారంబు పోలిక;
ముఖమునఁ జిటునప్పు మొలచువాడు
వల్లియుత తమాల వసుమతీజము భంగి;
బలువిల్లు మూపునబరఁగువాడు
నీలనగార్గ సన్నిహిత భానుని భంగి;
ఘన కిరీటము దలఁ గలుగువాడు

1-16.1-ఆటవెలది

పుండరీకయుగముఁ బోలు కన్నుల వాడు
వెడఁద యురమువాడు విపులభద్ర
మూర్తివాడు రాజముఖ్యుఁ డొక్కరుడు నా
కన్నుగవకు నెదురఁ గానఁబడియె.

1-17-వచనము

ఏను నా రాజశేఖరుం దేటి చూచి భాషింప యత్నంబు సేయునెడ నతఁడు దా,
 "రామభద్రుండ మన్నామాంకితంబుగా శ్రీమహాభాగవతంబుఁ దెనుంగు
 సేయుము;" నీకు భవబంధంబులు దెగు నని, యానతిచ్చి తిరోహితుం డయిన,
 సమున్నీలిత నయనుండనై వెఱఁగుపడి చిత్తంబున.

1-18-కంద పద్యము

పలికెడిది భాగవత మఱు,
 పలికించెడివాడు రామభద్రుం డఱు, నేఁ
 బలికిన భవహర మగునఱు,
 పలికెద, వేటొండు గాథ బలుకఁగ నేలా?

1-19-ఆటవెలది

భాగవతము దెలిసి పలుకుట చిత్తంబు,
 శూలికైనఁ దమ్మిచూలికైన,
 విబుధజనుల వలన విన్నంత కన్నంత
 దెలియ వచ్చినంత దేటపఱుతు.

1-20-కంద పద్యము

కొందఱకుఁ దెనుఁగు గుణమగుఁ
 గొందఱకును సంస్కృతంబు గుణమగు రెండుం
 గొందఱికి గుణములగు నే
 నందఱ మెప్పింతుఁ గృతుల నయ్యె యెడలన్.

1-21-మత్తేభ విక్రీడితము

ఒనరన్ నన్నయ తిక్కనాది కవు లీ యుర్విం బురాణావళుల్
తెనుఁగుం జేయుచు మత్పురాకృత శుభాధిక్యంబు దా నెట్టిదో
తెనుఁగుం జేయరు మున్ను భాగవతమున్ ద్రీనిం దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుఁ జేసెదఁ బునర్జన్మంబు లేకుండఁగన్.

1-22-మత్తేభ విక్రీడితము

లలితస్కంధము, కృష్ణమూలము, శుకాలాపాభిరామంబు, మం
జలతాశోభితమున్, సువర్ణసుమనస్సుజ్ఞేయమున్, సుందరో
జ్ఞలవృత్తంబు, మహాఫలంబు, విమలవ్యాసాలవాలంబునై
వెలయున్ భాగవతాఖ్యకల్పతరు వుర్విన్ సద్ద్విజశ్రేయమై.

1-23-వచనము

ఇట్లు భాసిల్లెడు శ్రీ మహాభాగవతపురాణ పారిజాత పాదపసమాశ్రయంబునను,
హరికరుణావిశేషంబునను గృతార్థత్వంబు సిద్ధించె నని, బుద్ధి నెఱింగి లేచి మరలి
కొన్ని దినంబులకు నేకశిలానగరంబునకుం జనుదెంచి యందు గురు వృద్ధ బుధ
బంధుజ నానుజ్ఞాతుండనై.

1-3-గ్రంథకర్త వంశవర్ణనము

1-24-సీస పద్యము

కొండిన్యగోత్ర సంకలితుఁడాపస్తంభ;
సూతుండు పుణ్యండు సుభగుడైన
ద్రీమన మంత్రికిఁ బ్రియపుత్రుఁ డన్నయ;
కలకంఠి తద్భార్య గౌరమాంబ
కమలాప్పు వరమునఁ గనియె సోమన మంత్రి;

వల్లభ మల్లమ వారి తనయుఁ
డెల్లన యతనికి నిల్లాలు మాచమ;
వారి పుత్తుఁడు వంశవర్ధనుండు

1-24.1-ఆటవెలది

లలిత మూర్తి బహుకళానిధి కేతన
దాన మాన నీతి ధనుఁడు ఘనుఁడు
దనకు లక్ష్మమాంబ ధర్మగేహిని గాఁగ
మనియె శైవశాస్త్రమతముఁ గనియె.

1-25-కంద పద్యము

నడవదు నిలయము వెలువడి
తడవదు పరపురుషు గుణముఁ దనపతి నుడువుం
గడవదు వితరణ కరుణలు
విడువదు లక్కాంబ విబుధ విసరము వొగడన్.

1-26-ఉత్పలమాల

మానిను లీడుగారు బహుమాన నివారిత దీనమానస
గ్రానికి, దాన ధర్మ మతిగౌరవమంజులతాగభీరతా
స్థానికి, ముద్దుసానికి, సదాశివపాదయుగార్చనానుకం
పానయవాగ్భవానికిని, బమ్మెర కేసయ లక్ష్మసానికిన్.

1-27-కంద పద్యము

ఆ మానినికిం బుట్టితి
మే మిరువుర మగ్రజాతుఁ డీశ్వరసేవా

కాముడు తిప్పన, పోతన
నామవ్యక్తుండ సాధునయ యుక్తుండన్.

1-28-వచనము

అయిన నేను, నా చిత్తంబున శ్రీరామచంద్రుని సన్నిధానంబు గల్పించుకొని.

1-4-షష్ఠ్యంతములు

1-29-ఉత్పలమాల

హరికి, నందగోకులవిహారికి, జక్రసమీరదైత్య సం
హరికి, భక్తదుఃఖపరిహారికి, గోపనితంబినీ మనో
హరికి, దుష్టసంపదపహారికి, ఘోషకుటీపయోఘ్నుతా
హరికి, బాలకగ్రహమహాసురదుర్వనితాప్రహారికిన్.

1-30-ఉత్పలమాల

శీలికి, నీతిశాలికి, వశీకృతశూలికి, బాణ హస్త ని
ర్మూలికి, ఘోర నీరదవిముక్త శిలాహతగోపగోపికా
పాలికి, వర్ణధర్మపరిపాలికి నర్జునభూజయుగ్మ సం
చాలికి, మాలికిన్, విపుల చక్ర నిరుద్ధ మరీచి మాలికిన్.

1-31-ఉత్పలమాల

క్షంతకు, గాళియోరగవిశాలపణావళినర్తనక్రియా
రంతకు నుల్లసన్మగధరాజ చతుర్విధ ఘోర వాహినీ
హంతకు నింద్ర నందన నియంతకు, సర్వచరాచరావళీ
మంతకు, నిర్జితేంద్రియసమంచితభక్తజనానుగంతకున్.

1-32-ఉత్పలమాల

న్యాయకి, భూసురేంద్రమృతనందనదాయికి, రుక్మిణీమన
స్థాయికి, భూతసమ్మదవిధాయికి, సాధుజనానురాగ సం
ధాయికి, బీతవస్త్రపరిధాయికి, బద్మభవాండభాండ ని
ర్మాయికి, గోపికానివహ మందిరయాయికి, శేషశాయికిన్.

1-33-వచనము

సమర్పితంబుగా, నే నాంద్రంబున రచియింపం బూనిన శ్రీమహా
భాగవతపురాణంబునకుం గథాప్రారంభం బెట్టి దనిన.

1-5-కథాప్రారంభము

1-34-సీస పద్యము

విశ్వ జన్మస్థితివిలయంబు లెవ్వని;
వలన నేర్పడు ననువర్తనమున
వ్యావర్తనమునఁ గార్తములం దభిజ్ఞుడై;
తాన రాజగుచుఁ జిత్తమునఁ జేసి
వేదంబు లజనకు విదితముల్ గావించె;
నెవ్వఁడు బుధులు మోహింతురెవ్వ
నికి నెండమావుల నీటఁ గాచాదుల;
నన్యోన్యబుద్ధి దా నడరునట్లు

1-34.1-ఆటవెలది

త్రిగుణస్సృష్టి యెందు దీపించి సత్యము
భంగిఁ దోచు స్వప్రభానిరస్త

కుహకుఁ డెవ్వఁ డతనిఁ గోరి చింతించెద,
ననఘు సత్యుఁ బరుని ననుదినంబు.

1-35-వచనము

ఇట్లు "సత్యంపరంధీమహి" యను గాయత్రీ ప్రారంభమున గాయత్రీ నామబ్రహ్మ
 స్వరూపంబై మత్స్యపురాణంబులోన గాయత్రీ నధికరించి ధర్మవిస్తరంబును
 వృత్రాసుర వధంబును నెందుఁ జెప్పంబడు నదియ భాగవతం బని పలుకుటం
 జేసి, యీ పురాణంబు శ్రీమహాభాగవతం బన నొప్పుచుండు.

1-36-సీస పద్యము

శ్రీమంతమై మునిశ్రీష్ఠకృతంబైన;
భాగవతంబు సద్భక్తితోడ
వినఁ గోరువారల విమలచిత్తంబులఁ;
జెచ్చెర నీశుండు చిక్కుఁ గాక
యితరశాస్త్రంబుల నీశుండు చిక్కునే;
మంచివారలకు నిర్మత్సరులకుఁ
గపట నిర్ముక్తులై కాంక్ష సేయకయును;
దగిలి యుండుట మహాతత్త్వబుద్ధిఁ

1-36.1-తేటగీతి

బరగ నాధ్యాత్మికాది తాపత్రయంబు
నడఁచి పరమార్థభూతమై యధిక సుఖద
మై సమస్తంబుఁ గాకయు నయ్య నుండు
వస్తు వెఱుంగంగఁ దగు భాగవతమునందు.

1-37-ఆటవెలది

వేదకల్పవృక్షవిగళితమై శుక
ముఖసుధాద్రవమున మునసి యున్న
భాగవతపురాణఫలరసాస్వాదన
పదవిఁ గనుఁడు రసికభావవిదులు.

1-6-నైమిశారణ్య వర్ణనము

1-38-కంద పద్యము

పుణ్యంబై మునివల్లభ
గణ్యంబై కుసుమ ఫల నికాయోత్థిత సా
ధుణ్యమయి నైమిశాఖ్యా
రణ్యంబు నుతింపఁ దగు నరణ్యంబులలోన్.

1-39-వచనము

మఱియును; మధువైరి మందిరంబునుం బోలె మాధవీమన్మథమహితంబై,
బ్రహ్మగేహంబునుం బోలె శారదాన్వితంబై, నీలగళసభా నికేతనంబునుం బోలె
వహ్ని వరుణ సమీరణ చంద్ర రుద్ర హైమవతీ కుబేర వృషభ గాలవ శాండిల్య
పాశుపత జటిపటల మండితంబై, బలభేది భవనంబునుం బోలె నైరావతామృత
రంభా గణికాభిరామంబై, మురాసురు నిలయంబునుం బోలె నున్మత్తరాక్షసవంశ
సంకులంబై, ధనదాగారంబునుం బోలె శంఖ పద్మ కుంద ముకుంద సుందరంబై,
రఘురాము యుద్ధంబునుంబోలె నిరంతర శరానలశిఖాబహుళంబై, పరశురాము
భండనంబునుం బోలె నర్జునోద్భేదంబై, దానవ సంగ్రామంబునుం బోలె నరిష్ట
జంభ నికుంభ శక్తియుక్తంబై, కౌరవసంగరంబునుం బోలె ద్రోణార్జున
కాంచనస్యందనకదంబ సమేతంబై, కర్ణుకలహంబునుం బోలె

మహోన్నతశల్యసహకారంబై, సముద్రసేతుబంధనంబునుం బోలె నలనీల
 పనసాద్యద్రి ప్రదీపింతంబై, భర్గుభజనంబునుం బోలె నానాశోకలేఖా ఫలితంబై,
 మరుని కోదండంబునుం బోలెఁ బున్నాగశిలీముఖ భూషితంబై, నరసింహ
 రూపంబునుం బోలెఁ గేసరకరజకాంతంబై, నాట్యరంగంబునుం బోలె నటనటీ
 సుషిరాన్వితంబై, శైలజానిటలంబునుం బోలెఁ జందన కర్పూర తిలకాలంకృతంబై,
 వర్షాగమంబునుం బోలె నింద్రబాణాసన మేఘ కరక కమనీయంబై,
 నిగమంబునుం బోలె గాయత్రీ విరాజితంబై, మహాకావ్యంబునుం బోలె సరల
 మృదులతా కలితంబై, వినతానిలయంబునుం బోలె సుపర్ణ రుచిరంబై
 యమరావతీపురంబునుం బోలె సుమనోలలితంబై, కైటభోద్యోగంబునుం బోలె
 మధుమానితంబై, పురుషోత్తమ సేవనంబునుం బోలె నమృతఫలదంబై,
 ధనంజయ సమీకంబునుం బోలె నభ్రంకష పరాగంబై, వైకుంఠపురంబునుం బోలె
 హరి ఖడ్గ పుండరీక విలసితంబై, నందమోషంబునుం బోలెఁ గృష్ణసార సుందరంబై
 లంకా నగరంబునుం బోలె రామమహిషీవంచక సమంచితంబై సుగ్రీవ
 సైన్యంబునుం బోలె గజగవయ శరభ శోభితంబై, నారాయణస్థానంబునుం బోలె
 నీలకంఠహంస కౌశిక భరద్వాజ తిత్తిరి భాసురంబై, మహాభారతంబునుం బోలె
 నేకచక్ర బక కంక ధార్తరాష్ట్ర శకుని నకుల సంచార సమ్మిళితంబై,
 సూర్యరథంబునుం బోలె నురుతర ప్రవాహంబై, జలదకాల సంధ్యా
 ముహూర్తంబునుం బోలె బహువితత జాతిసౌమనస్యంబై యొప్పు నైమిశారణ్యం
 బను శ్రీవిష్ణుక్షేత్రంబు నందు శౌనకాది మహామునులు స్వర్లోకగీయమానుం డగు
 హరిం జేరుకొఱకు సహస్రవర్షంబు లనుష్ఠానకాలంబుగాఁ గల సత్తసంజ్ఞికం బైన
 యాగంబు సేయుచుండి రం దొక్కనాఁడు వారలు రేపకడ నిత్యనైమిత్తిక
 హోమంబు లాచరించి సత్కృతుండై సుఖాసీనుండై యున్న సూతుఁ జూచి.

1-7-శౌనకాదుల ప్రశ్నంబు

1-40-కంద పద్యము

ఆ తాపసు లిట్లనిరి, వి

నీతున్, విజ్ఞాన ఫణిత నిఖిల పురాణ

వ్రాతున్, నుత హరి గుణ సం

ఘాతున్, సూతున్, నితాంత కరుణోపేతున్.

1-41-మత్తేభ విక్రీడితము

సమతం దొల్లి పురాణపంక్తు లితిహాసశ్రేణులున్ ధర్మ శా

స్త్రములుం నీవ యుపన్యసింపుదువు వేదవ్యాసముఖ్యుల్మునుల్

సుమతుల్ సూచిన వెన్ని యన్నియును దోచున్ నీమదిం దత్ప్రసా

దమునం జేసి యెఱుంగనేర్తువు సమస్తంబున్ బుధేంద్రోత్తమా!

1-42-కంద పద్యము

గురువులు ప్రియశిష్యులకుం

బరమ రహస్యములు దెలియఁ బలుకుదు రచల

స్థిర కల్యాణం బెయ్యది

పురుషులకును నిశ్చయించి బోధింపు తగన్.

1-43-కంద పద్యము

మన్నాడవు చిరకాలము

గన్నాడవు పెక్కులైన గ్రంథార్థంబుల్

విన్నాడవు వినఁదగినవి

యున్నాడవు పెద్దలొద్ద నుత్తమగోష్ఠిన్.

1-44-చంపకమాల

అలసులు మందబుద్ధియుతు లల్పతరాయువు లుగ్రరోగసం
 కలితులు మందభాగ్యులు సుకర్మము లెవ్వియుఁ జేయఁజాల రీ
 కలియుగమందు మానవులు గ్రావున నెయ్యది సర్వసౌఖ్యమై
 యలవడు? నేమిటం బొడము నాత్మకు? శాంతి మునీంద్ర! చెప్పవే.

1-45-సీస పద్యము

ఎవ్వని యవతార మెల్ల భూతములకు;
 సుఖమును వృద్ధియు సొరిదిఁజేయు;
 నెవ్వని శుభనామ మేప్రోద్ధు నుడువంగ;
 సంసార బంధంబు సమసిపోవు;
 నెవ్వని చరితంబుఁ హృదయంబుఁ జేర్పంగ;
 భయమొంది మృత్యువు పరువువెట్టు;
 నెవ్వని పదనది నేపాటు జలముల;
 సేవింప నైర్మల్యసిద్ధి గలుగు;

1-45.1-తేటగీతి

దపసులెవ్వాని పాదంబు దగిలి శాంతి
 తెరువుఁగాంచిరి; వసుదేవదేవకులకు
 నెవ్వఁ డుదయించెఁ దత్కథలెల్ల వినఁగ
 నిచ్చ పుట్టెడు నెఱిఁగింపు మిద్ధచరిత!

1-46-కంద పద్యము

భూషణములు వాణికి నఘ
 పేషణములు మృత్యుచిత్త భీషణములు హృ

త్రోషణములు కల్యాణ వి

శేషణములు హరి గుణోపచితభాషణముల్.

1-47-కంద పద్యము

కలిదోషనివారకమై

యలఘుయశుల్ వొగడునట్టి హరికథనము ని

ర్మలగతిఁ గోరెడు పురుషుఁడు

వెలయఁగ నెవ్వఁడు దగిలి వినఁడు? మహాత్మా!

1-48-ఆటవెలది

అనఘ! విను రసజ్ఞులై వినువారికి

మాటమాట కధికమధురమైన

యట్టి కృష్ణు కథన మాకర్ణనము సేయఁ

దలఁపు గలదు మాకుఁ దనివి లేదు.

1-49-మత్తేభ విక్రీడితము

వర గోవింద కథా సుధారస మహావర్షోరు ధారా పరం

పరలం గాక బుధేంద్రచంద్ర! యితరోపాయానురక్తిం బ్రవి

స్తర దుర్దంత దురంత దుస్సహ జనుస్సంభావితానేక దు

స్రర గంభీర కరోర కల్మష కనద్ధావానలం బాటునే?

1-50-సీస పద్యము

హరినామ కథన దావానలజ్వాలచేఁ;

గాలవే ఘోరాఘ క్రాననములు;

వైకుంఠదర్శన వాయు సంఘంబుచేఁ;

దొలగవే భవదుఃఖ తోయదములు;
 కమలనాభధ్యాన కంఠీరవంబుచేఁ;
 గూలవే సంతాప కుంజరములు;
 నారాయణస్మరణప్రభాకరదీప్తిఁ;
 దీఱవే షడ్వర్గ తిమిర తతులు;

1-50.1-ఆటవెలది

నలిన నయన భక్తినావచేఁ గాక సం
 సారజలధి దాటి చనఁగ రాదు;
 వేయునేల; మాకు విష్ణుప్రభావంబుఁ
 దెలుపవయ్య సూత! దీసమేత!

1-51-వచనము

మఱియుఁ గపటమానవుండును గూడుండు నైన మాధవుండు రామ సహితుం
 డై యతిమానుషంబు లైన పరాక్రమంబులు సేసె నట; వాని వివరింపుము;
 కలియుగంబు రాఁగల దని వైష్ణవక్షేత్రంబున దీర్ఘసత్ర నిమిత్తంబున హరికథలు
 విన నెడగలిగి నిలిచితిమి, దైవయోగంబున.

1-52-కంద పద్యము

జలరాశి దాటఁ గోరెడి
 కలము జనుల్ కర్ణధారుఁ గాంచిన భంగిం
 గలి దోష హరణ వాంఛా
 కలితులమగు మేము నిన్నుఁ గంటిమి సూతా!

1-53-కంద పద్యము

చారుతర ధర్మరాశికి

భారకుఁడగు కృష్ణుఁ డాత్మప్రదమున కేగన్

భారకుఁడు లేక యెవ్వనిఁ

జేరును ధర్మంబు బలుపు సెడి మునినాథా!

1-8-కథా సూచనంబు

1-54-వచనము

అని యిట్లు మహనీయగుణగరిష్ఠు లయిన శౌనకాది మునిశ్రేష్ఠు లడిగిన
రోమహర్షణపుత్రుం డయి యుగ్రశ్రవసుం డను పేర నొప్పి నిఖిల పురాణ
వ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుం డైన సూతుండు.

1-55-మత్తేభ విక్రీడితము

సముఁడై యెవ్వఁడు ముక్తకర్మచయుఁడై సన్న్యాసియై యెంటిఁ బో
వ మహాభీతి నొహోకుమార! యనుచున్ వ్రాసుండు చీరంగ వృ
క్షములుం దన్మయతం బ్రతిధ్వనులు సక్కుం జేసె మున్నట్టి భూ
తమయున్ మ్రొక్కెద బాదరాయణిఁ దపోధన్యగ్రణిన్ ధీమణిన్.

1-56-సీస పద్యము

కార్యవర్గంబును గారణ సంఘంబు;

నధికరించి చరించు నాత్మతత్త్వ

మధ్యాత్మ మనఁబడు నట్టి యధ్యాత్మముఁ;

దెలియఁ జేయఁగఁ జాలు దీప మగుచు

సకలవేదములకు సారాంశమై యేక;

మై యసాధారణమగు ప్రభావ

రాజకంబైన పురాణ మర్మంబును;

గాఢ సంసారాంధకార పటలి

1-56.1-తేటగీతి

దాటఁ గోరెడివారికి దయ దలిర్ప

నే తపోనిధి వివరించె నేర్పడంగ

నట్టి శుకనామధేయు మహాత్మగేయు

విమల విజ్ఞాన రమణీయు వేడ్కఁ గొలుతు.

1-57-కంద పద్యము

నారాయణునకు నరునకు

భారతికిని మ్రొక్కి, వ్యాసు పదములకు నమ

స్కారము సేసి వచింతు ను

దారగ్రంథంబు, దళిత తను బంధంబున్.

1-58-వచనము

అని యిట్లు దేవతాగురు నమస్కారంబుసేసి యిట్లనియె

"మునీంద్రులారా! నన్ను మీరు నిఖిల లోక మంగళంబైన ప్రయోజనం బడిగితిరి;

ఏమిటం కృష్ణ సంప్రశ్నంబు సేయంబడు? నెవ్వంధంబున నాత్మ ప్రసన్నంబగు?

నిర్విఘ్నయు నిర్దేతుకయునై హరిభక్తి యే రూపంబునం గలుగు? నది

పురుషులకుఁ బరమ ధర్మం బగు, వాసుదేవుని యందుఁ బ్రయోగింపఁ బడిన

భక్తియోగంబు వైరాగ్య విజ్ఞానంబులం బుట్టించు; నారాయణ కథలవలన నెయ్యే

ధర్మంబులు దగులువడ వని నిర్దేశకంబులు; అపవర్గపర్యంతం బయిన

పరధర్మంబునకు దృష్ట శ్రుత ప్రపంచార్థంబు ఫలంబు గాదు; ధర్మంబు

నందవ్యభిచారి యైన యర్థంబునకుఁ గామంబు ఫలంబు గాదు; విషయభోగంబైన

కామంబున కింద్రియప్రీతి ఫలంబు గాదు; ఎంత తడవు జీవించు నంతయ
 కామంబునకు ఫలంబు; తత్త్వజిజ్ఞాస గల జీవునకుఁ గర్మంబులచేత నెయ్యది
 సుప్రసిద్ధం బదియు నర్థంబు గాదు; తత్త్వజిజ్ఞాస యనునది ధర్మజిజ్ఞాస యగుటఁ
 గొందఱు ధర్మంబే తత్త్వం బని పలుకుదురు. తత్త్వవిదులు జ్ఞానం బనుపేర
 నద్వయం బైన యది తత్త్వ మని యెఱుంగుదురు; ఆ తత్త్వంబు
 నౌపనిషదులచేత బ్రహ్మ మనియు, హైరణ్యగర్భులచేతం బరమాత్మ యనియు,
 సాత్వతులచేత భగవంతుం డనియును బలుకంబడు; వేదాంత శ్రవణంబున
 గ్రహింపంబడి జ్ఞాన వైరాగ్యంబులతోడం గూడిన భక్తిచేతఁ దత్పరులైన పెద్దలు
 క్షేత్రజ్ఞుడైన యాత్మ యందుఁ బరమాత్మం బొడగందురు; ధర్మంబునకు భక్తి
 ఫలంబు; పురుషులు వర్ణాశ్రమధర్మ భేదంబులం జేయు ధర్మంబునకు
 మాధవుండు సంతోషించుటయే సిద్ధి; ఏక చిత్తంబున నిత్యంబును గోవిందు
 నాకర్ణింపనుం వర్ణింపనుం దగుఁ; జక్తాయుధ ధ్యానం బను ఖడ్గంబున
 వివేకవంతు లహంకార నిబద్ధులైన కర్మంబు ద్రుంచివైతురు; భగవంతుని
 యందలి శ్రద్ధయు నపవర్గదం బగు తత్కథాశ్రవణాదుల యం దత్యంతాసక్తియుఁ
 బుణ్యతీర్థావగాహన మహాత్మేవాదులచే సిద్ధించు కర్మనిర్మూలన హేతువు లైన
 కమలలోచను కథలం దెవ్వండు రతిసేయు విననిచ్చగించు, వాని కితరంబు
 లెవ్వియు రుచి పుట్టింపనేరవు; పుణ్యశ్రవణకీర్తనం దైన కృష్ణుండు తనకథలు
 వినువారి హృదయంబు లందు నిలిచి, శుభంబు లాచరించు నశుభంబులు
 పరిహరించు; నశుభంబులు నష్టంబు లయిన భాగవతశాస్త్రసేవా విశేషంబున
 నిశ్చలభక్తి యుదయించు; భక్తి కలుగ రజస్తమోగుణ ప్రభూతంబు లైన కామ
 లోభాదులకు వశంబుగాక చిత్తంబు సత్త్వగుణంబునఁ బ్రసన్నం బగు;
 ప్రసన్నమనస్కుం డైన ముక్తసంగుం డగు; ముక్తసంగుం డైన
 నీశ్వరతత్త్వజ్ఞానంబు సిద్ధించు; నీశ్వరుండు గానంబడినఁ జిజ్ఞుడగ్రధనరూపం బైన

యహంకారంబు భిన్నం బగు; నహంకారంబు భిన్నంబైన నసంభావనాది
రూపంబు లగు సంశయంబులు విచ్ఛిన్నంబు లగు; సంశయవిచ్ఛేదం బైన
ననారబ్ధఫలంబు లైన కర్మంబులు నిశ్శేషంబులై నశించుం గావున.

1-59-కంద పద్యము

గురుమతులు తపసు లంతః

కరణంబుల శుద్ధి సేయ ఘనతరభక్తిన్

హరియందు సమర్పింతురు

పరమానందమున భిన్నభవబంధనులై.

1-60-తరళము

పరమపూరుషః డొక్కఁ డాఢ్యఁడు పాలనోద్భవ నాశముల్

సొరిదిఁ జేయు ముకుంద పద్మజ శూలి సంజ్ఞలఁ బ్రాకృత

స్ఫూరిత సత్త్వ రజస్తమంబులఁ బొందు నందు శుభస్థితుల్

హరి చరాచరకోటి కిచ్చు ననంత సత్త్వ నిరూఢుడై.

1-61-వచనము

మఱియు నొక్క విశేషంబు గలదు; కాష్ఠంబుకంటె ధూమంబు, ధూమంబుకంటెఁ
ద్రవ్యమయం బయిన వహ్ని యెట్లు విశేషంబగు నట్లు తమోగుణంబుకంటె
రజోగుణంబు, రజోగుణంబుకంటె బ్రహ్మప్రకాశకం బగు సత్త్వగుణంబు విశిష్టం
బగు; తొల్లి మునులు సత్త్వమయుం డని భగవంతు హరి నధోక్షజుం గొలిచిరి;
కొందఱు సంసార మందలి మేలుకొఱకు నన్యుల సేవించురు; మోక్షార్థు లయిన
వారలు ఘోరరూపు లైన భూతపతుల విడిచి దేవతాంతర నిందసేయక
శాంతులయి నారాయణ కథల యందే ప్రవర్తించురు; కొందఱు రాజస
తామసులయి సిరియు నైశ్వర్యంబును బ్రజలనుం గోరి పితృభూత ప్రజేశాదుల

నారాధింతురు; మోక్ష మిచ్చుటం జేసి నారాయణుండు సేవ్యుండు; వేద యాగ
యోగక్రియా జ్ఞాన తపోగతి ధర్మంబులు వాసుదేవ పరంబులు; నిర్గుణం డయిన
పరమేశ్వరుండు గలుగుచు, లేకుండుచు త్రిగుణంబుల తోడం గూడిన తన
మాయచేత నింతయు సృజించి, గుణవంతుని చందంబున నిజమాయా
విలసంతంబు లయిన గుణంబులలోఁ బ్రవేశించి విజ్ఞానవిజ్ఞాంభితుండై వెలుగు;
నగ్ని యొక్కరుం డయ్యుఁ బెక్కు వ్రాఁకు లందుఁ దేజరిల్లుచుఁ బెక్కుండై తోఁచు
తెఱంగున విశ్వాత్మకుం డైన పురుషుం డొక్కండ తనవలనం గలిగిన నిఖిల
భూతంబు లందు నంతర్యామి రూపంబున దీపించు; మహాభూత
సూక్ష్మేంద్రియంబులతోడం గూడి, గుణమయంబు లయిన భావంబులం దనచేత
నిర్మితంబు లైన భూతంబు లందుఁ దగులు వడక తద్గుణంబు లనుభవంబు
సేయుచు, లోకకర్త యైన యతండు దేవ తిర్యజ్మనుష్యాది జాతు లందు లీల
నవతరించి లోకంబుల రక్షించు" నని, మఱియు సూతుఁ డిట్లనియె.

1-62-సీస పద్యము

మహదహంకార తన్మాత్ర సంయుక్తుడై;

చారు పోడశ కళాసహితుఁ డగుచుఁ

బందమహాభూత భాసితుండై శుద్ధ;

సత్త్వజ్ఞై సర్వాతిశాయి యగుచుఁ

జరణోరు భుజ ముఖ శ్రవణాక్షి నాసా శి;

రములు నానాసహస్రములు వెలుగ

నంబర కేయూర హోర కుండల కిరీ;

టాదులు పెక్కువేలమరుచుండఁ

1-62.1-తేటగీతి

బురుషరూపంబు ధరియించి పరుఁ డనంతుఁ
డఖిల భువనైకవర్తన యత్నమమర
మానితోదార జలరాశి మధ్యమునను
యోగ నిద్రా విలాసియై యొప్పుచుండు.

1-9-ఏకవింశత్యవతారములు

1-63-వచనము

అది సకలావతారంబులకు మొదలి గని యైన శ్రీమన్నారాయణ దేవుని
 విరాజమానం బయిన దివ్యరూపంబు; దానిం బరమ యోగీంద్రులు దర్శింతురు;
 అప్పరమేశ్వరు నాభీకమలంబువలన సృష్టికర్తలలోన శ్రేష్టుండైన బ్రహ్మ
 యుదయించె; నతని యవయవస్థానంబుల యందు లోకవిస్తారంబులు
 గల్పింపంబడియె; మొదల నద్దేవుండు కౌమారాఖ్య సర్గంబు నాశ్రయించి
 బ్రహ్మణ్యుండై దుశ్చరంబైన బ్రహ్మచర్యంబు చరియించె; రెండవ మాటు
 జగజ్జననంబుకొటకు రసాతలగత యయిన భూమి నెత్తుచు యజ్ఞేశుండయి
 వరాహదేహంబుఁ దాల్చె; మూడవ తోయంబున నారదుం డను దేవర్షియై
 కర్మనిర్మోచకంబైన వైష్ణవతంత్రంబు సెప్పె; నాలవ పరి ధర్మభార్యా సర్గంబు నందు
 నరనారాయణాభిధానుం డై దుష్కరంబైన తపంబు సేసిఁ బంచమావతారంబునం
 గపిలుం డను సిద్ధేశుం డయి యాసురి యను బ్రాహ్మణునకుఁ దత్త్వ గ్రామ
 నిర్ణయంబు గల సాంఖ్యంబు నుపదేశించె; నాఱవ శరీరంబున ననసూయాదేవి
 యందు నత్రిమహామునికిం గుమారుండై యలర్కునికిఁ బ్రహ్లాద ముఖ్యులకు
 నాత్మవిద్యఁ దెలిపె; నేడవ విగ్రహంబున నాకూతి యందు రుచికి జన్మించి, యజ్ఞం
 డనఁ ప్రకాశమానుండై యమాది దేవతలం గూడి, స్వాయంభువమన్వంతరంబు
 రక్షించె; అష్టమ మూర్తిని మేరుదేవి యందు నాభికి జన్మించి యురుక్రముం డనం

బ్రసిద్ధుండై విద్యజ్ఞులకుఁ బరమహంస మార్గంబుం బ్రకటించె; ఋషులచేతఁ గోరంబడి తొమ్మిదవ జన్మంబునఁ బృథుచక్రవర్తియై భూమిని ధేనువుం జేసి సమస్త వస్తువులం బిదికె; చాక్షుష మన్వంతర సంప్లవంబున దశమం బైన మీనావతారంబు నొంది మహీరూపం బగు నావ నెక్కించి వైవస్వతమనువు నుద్ధరించె; సముద్ర మథన కాలంబునం బదునొకొండవ మాటు కమరాకృతిని మందరాచలంబుఁ దన పృష్ఠకర్పరంబున నేర్పరియై నిలిపె; ధన్వంతరి యను పండ్రెండవ తనువున సురాసుర మధ్యమాన క్షీరపాదోధి మధ్య భాగంబున నమ్మత కలశ హస్తుండై వెడలెఁ; బదమూఁడవది యయిన మోహినీ వేషంబున నసురుల మోహితులం జేసి సురల నమ్మతాహారులం గావించె; బదునాలుగవది యైన నరసింహరూపంబునం గనకకశిపుని సంహరించె; బదునేనవది యైన కపట వామనావతారంబున బలిని బదత్రయంబు యాచించి మూఁడులోకంబుల నాక్రమించె; బదునాటువది యైన భార్గవరామాకృతిని గుపితభావంబుఁ దాల్చి బ్రాహ్మణ ద్రోహు లయిన రాజుల నిరువదియొక్క మాటు వధియించి భూమి నిఃక్షత్రంబు గావించె; బదునేడవది యైన వ్యాస గాత్రంబున నల్పమతు లయిన పురుషులం గరుణించి వేదవృక్షంబునకు శాఖ లేర్పఱచె; బదునెనిమిదవ దైన రామాభిధానంబున దేవకార్యార్థంబు రాజత్వంబు నొంది సముద్రనిగ్రహాది పరాక్రమంబు లాచరించె; నేకోనవింశతి వింశతితమంబు లైన రామకృష్ణ రూపంబులచే యదువంశంబు నందు సంభవించి; విశ్వంభరా భారంబు నివారించె; నేకవింశతితమం బైన బుద్ధనామధేయంబునం గలియు గాద్యవసరంబున రాక్షస సమ్మోహనంబుకొఱకు మధ్యగయా ప్రదేశంబున జినసుతుండయి దేజరిల్లు; యుగసంధి యందు వసుంధరాధీశులు చోరప్రాయులై సంచరింప విష్ణుయశుం డను విప్రునికిఁ గల్గి యను పేర నుద్భవింపంగలం" డని; యిట్లనియె.

1-64-మత్తేభ విక్రీడితము

సరసిం బాసిన వేయు కాలువల యోజన్ విష్ణునం దైన శ్రీ
కర నానా ప్రకటావతారము లసంఖ్యాతంబు బుర్రీశులున్
సురలున్ బ్రాహ్మణసంయమీంద్రులు మహర్షుల్ విష్ణునంశాంశజుల్
హరి కృష్ణుండు బలానుజన్ముఁ డెడ లే; దా విష్ణుఁడొ నేర్పడన్.

1-65-కంద పద్యము

భగవంతుం డగు విష్ణుఁడు
జగముల కెవ్వళ రాక్షసవృధ గలుగుం
దగ నవ్వేళలఁ దడయక
యుగయుగమునఁ బుట్టి కాచు నుద్యల్లీలన్.

1-66-ఆటవెలది

అతిరహస్యమైన హరిజన్మ కథనంబు
మనుజుఁ డెవ్వఁ డేని మాపు రేపుఁ
జాల భక్తితోడఁ జదివిన సంసార
దుఃఖరాశిఁ బాసి తొలగిపోవు.

1-67-వచనము

వినుం డరూపుం డయి చిదాత్మకుం డయి పరఁగు జీవునికిం బరమేశ్వరు
మాయాగుణంబు లైన మహదాది రూపంబులచేత నాత్మస్థానంబుగా
స్థూలశరీరంబు విరచితం బైన, గగనంబు నందుఁ బవనాశ్రిత మేఘ
సమూహంబును, గాలి యందుఁ బార్థివధూళిధూసరత్వంబును నేరీతి నారీతి ద్రష్ట
యగు నాత్మ యందు దృశ్యత్వంబు బుద్ధిమంతులు గానివారితేత
నారోపింపంబడు నీ స్థూలరూపంబుకంటె నదృష్టగుణం బయి యశ్రుతం బైన వస్తు

వగుటం జేసి వ్యక్తంబు గాక సూక్ష్మం బై కరచరణాదులు లేక జీవునికి నొండొక
 రూపంబు విరచితంబై యుండు; సూక్ష్మం డయిన జీవునివలన నుత్తాంతి
 గమనాగమనంబులం బునర్జన్మంబు దోచు; నెప్పు డీ స్థూల సూక్ష్మ రూపంబులు
 రెండు స్వరూప సమ్యగ్జ్ఞానంబునఁ బ్రతిపేధింపఁ బడు; నప్పుడ నవిద్యం జేసి
 యాత్మను గల్పింపంబడు ననియుం దెలియు నప్పుడు జీవుండు బ్రహ్మ
 దర్శనంబున కధికారి యగు; దర్శనం బన జ్ఞానైక స్వరూపంబు; విశారదుం డైన
 యీశ్వరునిదై క్రీడించుచు నవిద్య యనంబడుచున్న మాయ యుపరతయై
 యెప్పుడు దాన విద్యారూపంబునం బరిణత యగు నప్పుడు జీవోపాధి యయిన
 స్థూలసూక్ష్మరూపంబు దహించి జీవుడు కాష్ఠంబు లేక తేజరిల్లు వహ్ని
 చందంబునం దాన యుపరతుం డయి బ్రహ్మస్వరూపంబునం బొంది
 పరమానందంబున విరాజమానుం డగు; ఇట్లు తత్త్వజ్ఞులు సెప్పుదు" రని
 సూతుం డిట్లనియె.

1-68-చంపకమాల

జననము లేక కర్మముల జాడలఁ బోక సమస్త చిత్త వ
ర్తనుఁడగు చక్రికిం గవు లుద్రార పదంబుల జన్మకర్మముల్
వినుతులు సేయుచుండుదురు వేదరహస్యములందు నెందుఁ జా
చిన మఱి లేవు జీవునికిఁ జెప్పిన కైవడి జన్మకర్మముల్.

1-69-మత్తేభ విక్రీడితము

భువనశ్రేణి నమోఘలీలుఁ డగుచుం బుట్టించు రక్షించు నం
తవిధింజేయు మునుంగఁడందు; బహుభూతవ్రాతమం దాత్మతం
త్రవిహరస్థితుడై షడింద్రియ సమస్తప్రీతియున్ దవ్వలన్
దివిభంగిం గొనుఁ జిక్కఁ డింద్రియములం ద్రిప్పున్ నిబంధించుచున్.

1-70-చంపకమాల

జగదధినాథుడైన హరిసంతతలీలలు నామరూపముల్
దగిలి మనోవచోగతులఁ దార్కికచాతురి యెంత గల్గినన్
మిగిలి కుతర్కవాది తగ మేరలు సేసి యెఱుంగ నేర్చునే?
యగణిత నర్తనక్రమము నజ్ఞఁ డెఱింగి నుతింప నోపునే?

1-71-ఉత్పలమాల

ఇంచుక మాయలేక మది నెప్పుడు బాయని భక్తితోడ వ
ర్తించుచు నెవ్వఁడేని హరిదీవ్యపదాంబుజ గంధరాశి సే
వించు నతం డెఱుంగు నరవింద భవాదులకైన దుర్లభో
దంచితమైన యా హరి యుదార మహద్భుత కర్మమార్గముల్.

1-72-మత్తేభ విక్రీడితము

హరిపాదద్వయభక్తి మీ వలన నిట్టారాడమై యుండునే
తిరుగంబాఱుచు చిత్తవృత్తి హరిపై దీపించి మీలోపలన్
దరణీదేవతలార! మీరలు మహాద్రన్యల్ సమస్తజ్ఞులున్
హరిచింతన్ మిముఁ జెంద వెన్నడును జన్మాంతర్వధాయోగముల్

1-10-శుకుడుభాగవతంబుజెప్పుట

1-73-సీస పద్యము

పుణ్యకీర్తనుడైన భువనేశు చరితంబు;
బ్రహ్మతుల్యంబైన భాగవతము
సకలపురాణరాజము దొల్లి లోకభ;
ద్రముగ ధన్యముగ మోదముగఁ బ్రీతి

భగవంతుడగు వ్యాసభట్టారకుఁ డొనర్చి;
శుకుఁ డనియెడుఁ తన సుతునిచేతఁ
జదివించె నింతయు సకలవేదేతిహా;
సములలోపల నెల్ల సారమైన

1-73.1-ఆటవెలది

యీ పురాణమెల్ల నెలమి నా శుకయోగి
గంగ నడుమ నిల్చి ఘన విరక్తి
యెదవి మునులతోడ నుపవిష్టుఁ డగు పరీ
క్షిన్నరేంద్రుఁ డడుగఁ జెప్పె వినుడు.

1-74-వచనము

కృష్ణుండు ధర్మజ్ఞానాదులతోడం దన లోకంబునకుం జనిన పిమ్మటం గలికాల
దోషాంధకారంబున నష్టదర్శను లైన జనులకు; నిప్పు డిప్పురాణంబు
కమలబంధుని భంగి నున్నది; నాఁ డందు భూరి తేజుండయి కీర్తించుచున్న
విప్రుర్దీవలన నేఁ బరించిన క్రమంబున నామదికి గోచరించి నంతయ వినిపించెద"

ననిన సూతునకు ముని వరుండయిన శౌనకుం డిట్లనియె.

1-75-శార్దూల విక్రీడితము

సూతా! యే యుగవేళ నేమిటికి నెచ్చోటన్ మునిశ్రేష్టు నే
శ్రోతల్ గోరిరి? యేమి హేతువునకై, శ్రోధించి లోకైక వి
ఖ్యాతిన్ వ్యాసుడుఁ మున్ను భాగవతముం గల్పించె? దత్తుత్తుడే
ప్రీతిన్ రాజునకి పురాణకథఁ జెప్పెం? జెప్పవే యంతయున్.

1-76-వచనము

బుధేంద్రా! వ్యాసపుత్రుండైన శుకుండును మహాయోగి సమదర్శనుండేకాంతమతి
మాయాశయనంబువలనం దెలిసిన వాఁడుగూఁడుండు మూఁడునిక్రియ నుండు
నిరస్తభేదుం డదియునుంగాక.

1-77-తరళము

శుకుఁడు గోచియు లేక పైఁ జనఁ **జుచి** తోయములందు ల
జ్జకుఁ జలింపక చీర లొల్లక **చల్లు**లాడెడి దేవక
న్యకలు హా! శుక! యంచు వెన్న **జనంగ** వ్యాసునిఁ జుచి యం
శుకములన్ ధరియించి సిగ్గున **స్తుక్కి** రందఱు ధీనిధీ!

1-78-వచనము

మఱియు నగ్నుండుఁ దరుణుండునై చను తన కొడుకుం గని వస్త్రపరిధానం
బొనరింపక వస్త్రధారియు వృద్ధుండును నైన తనుం జుచి చేలంబులు ధరియించు
దేవరమణులం గని వ్యాసుండు కారణం బడిగిన వారలు, నీ పుత్రుండు "స్త్రీ
పురుషు లనెడు భేదదృష్టి లేక యుండు; మఱియు నతండు నిర్వికల్పుండు గాన
నీకు నతనికి మహాంతరంబు గల" దని రట్టి శుకుండు కురుజాంగల దేశంబుల
సొచ్చి హస్తినాపురంబునఁ బొరజనంబులచే నెట్లు జ్ఞాతుండయ్యె? మఱియు
నున్మత్తుని క్రియ మూగ తెఱంగున జడుని భంగి నుండు నమ్మహాయోగికి రాజర్షి
యైన పరీక్షిన్మహారాజు తోడ సంవాదం బెట్లుసిద్ధించె? బహుకాలకథనీయం
బయిన శ్రీభాగవతనిగమ వ్యాఖ్యానం బేరీతి సాగె? నయ్యోగిముఖ్యుండు
గృహస్థుల గృహంబుల గోవును బిదికిన యంత దడవు గాని నిలువంబడం;
డతండు గోదోహనమాత్ర కాలంబు సంచరించిన స్థలంబులు తీర్థంబు లగు నంద్రు;
పెద్దకాలం బేక ప్రదేశంబున నెట్లుండె? భాగవతోత్తముం డైన జనపాలుని జన్మ
కర్మంబు లే ప్రకారంబు? వివరింపుము.

1-79-సీస పద్యము

పాండవ వంశంబు బలము మానంబును;
 వర్ధిల్లఁ గడిమి నెవ్వఁడు మనియె;
 బరిపంథిరాజులు భర్మాది ధనముల;
 నర్చింతు రెవ్వని యంప్రియుగము;
 గుంభజ కర్ణాది కురు భట వ్యాహంబు;
 సొచ్చి చెండాడెనే శూరు తండ్రి;
 గాంగేయ సైనికాక్రాంత గోవర్గంబు;
 విడిపించి తెచ్చె నే వీరుతాత;

1-79.1-ఆటవెలది

యట్టి గాడకీర్తి యగు పరీక్షిన్మహా
 రాజు విడువరాని రాజ్యలక్ష్మిఁ
 బరిహరించి గంగఁ బ్రాయోపవిష్టుడై
 యసువు లుండ, నేల యడఁగి యుండె?

1-80-ఉత్పలమాల

ఉత్తమకీర్తులైన మనుజోత్తము లాత్మహితంబు లెన్నడుం
 జిత్తములందుఁ గోరరు హసించియు, లోకుల కెల్ల నర్థ సం
 పత్తియు భూతియున్ సుఖము భద్రముఁ గోరుదు రన్యరక్షణా
 త్పుత్తమమైన మేను విభుఁ డూరక యేల విరక్తిఁ బాసెనో?

1-81-కంద పద్యము

సారముల నెల్ల నెఱుగుదు
 పారగుఁడవు భాషలందు బహువిధ కథనో

దారుడవు మాకు సర్వముఁ

బారము ముట్టంగఁ దెలియఁబలుకు మహాత్మా!

1-11-వ్యాసచింత

1-82-వచనము

అని యడిగిన, శౌనకాది మునిశ్రేష్ఠులకు సూతుం డిట్లనియెఁ "దృతీయం బైన
ద్వాపరయుగంబు దీటు సమయంబున నుపరిచరవసువు వీర్యంబున జన్మించి,
వాసవి నాఁ దగు సత్యవతి యందుఁ బరాశరునికి హరికళం జేసి, విజ్ఞాని యయిన
వేదవ్యాసుండు జన్మించి యొక్కనాఁడు బదరికాశ్రమంబున సరస్వతీనదీ
జలంబుల స్నానాది కర్మంబులం దీర్చి శుచియై, పరులు లేని చోట నొంటిఁ
గూర్చుండి సూర్యోదయవేళ నతీతానాగతవర్తమానజ్ఞుం డయిన యా ఋషి
వ్యక్తంబు గాని వేగంబుగల కాలంబునం జేసి యుగధర్మంబులకు భువి
సాంకర్యంబు వొందు; యుగయుగంబుల భౌతిక శరీరంబు లకు శక్తి సన్నంబగుఁ
బురుషులు నిస్సత్త్వము దైర్యశూన్యులు మందప్రజ్ఞు లల్పాయువులు
దుర్బలులు నయ్యెద రని, తన దివ్యదృష్టిం జూచి, సర్వవర్ణాశ్రమంబులకు
హితంబు సేయం దలంచి, నలుగురు హోతలచేత ననుష్ఠింపందగి ప్రజలకు
శుద్ధికరంబు లైన వైదిక కర్మంబు లగు, యజ్ఞంబు లేడతెగకుండుకొఱకు నేకం
బయిన వేదంబు, ఋగ్యజుస్సామాధర్వణంబులను నాలుగు నామంబుల
విభాగించి యితిహాస పురాణంబు లన్నియుఁ బంచమవేదం బని పల్కె నందు.

1-83-సీస పద్యము

పైలుండు ఋగ్వేద పరనంబు దొరకొనె;

సామంబు జైమిని సదువుచుండె

యజువు వైశంపాయనాఖ్యుండు గైకొనెఁ;
 దుది నధర్వము సుమంత్రుడు పరించె
 నఖిల పురాణేతిహాసముల్ మా తండ్రి;
 రోమహర్షణుడు నిరూడిఁ దాల్చెఁ
 దమతమ వేద మా తపసులు భాగించి;
 శిష్యసంఘములకుఁ జెప్పి రంత

1-83.1-తేటగీతి

శిష్యు లెల్లను నాత్మీయశిష్యజనుల
 కంత బహుమార్గములు సెప్పి యనుమతింపఁ
 బెక్కుశాఖలు గలిగి యీ పృథివిలోన
 నిగమ మొప్పారె భూసుర నివహమందు.

1-84-వచనము

ఇట్లు మేధావిహీను లయిన పురుషులచేత నట్టి వేదంబులు ధరియింపబడు
 చున్నవి; మఱియు దీనవత్సలం డయిన వ్యాసుండు స్త్రీ శూద్రులకుం
 దైవర్షికాధములకు వేదంబులు విన నర్హంబులుగావు గావున మూఢుల కెల్ల
 మేలగు నని భారతాఖ్యానంబు చేసియు నమ్ముని భూతహితంబు నందుఁ దన
 హృదయంబు సంతసింపకున్న సరస్వతీతటంబున నొంటి యుండి, హేతువు
 వితర్కించుచుఁ దనలో నిట్లనియె.

1-85-సీస పద్యము

వ్రతధారివై వేదవహ్ని గురుశ్రేణి;
 మన్నింతు విహితకర్తములఁ గొఱత
 పడకుండ నడుపుదు భారతమిషమునఁ;

బలికితి వేదార్థభావ మెల్ల
మునుకొని స్త్రీశూద్రముఖ్యధర్మము లందుఁ;
దెలిపితి నేజెల్ల దీనఁ జేసి
యాత్మ సంతస మంద డాత్మలో నీశుండు;
సంతసింపక యున్న జాడ దోచె

1-85.1-ఆటవెలది

హరికి యోగివరుల కభిలషితంబైన
భాగవత విధంబుఁ బలుకనైతి
మోసమయ్యెఁ దెలివి మొనయదు మఱచితి
ననుచు వగచుచున్న యవసరమున.

1-12-నారదాగమనంబు

1-86-సీస పద్యము

తన చేతి వల్లకీతంత్రీ స్వనంబున; సతత నారాయణశబ్ద మొప్ప
నానన సంభూత హరిగీతరవ సుధా ; ధారల యోగీంద్రతతులు సొక్కఁ
గపిల జటాభార కాంతిపుంజంబుల ; దిశలు ప్రభాత దీప్తి వహింపఁ
దనులగ్న తులసికా దామగంధంబులు; గగనాంతరాళంబు గప్పికొనఁగ

1-86.1-ఆటవెలది

వచ్చె మింటనుండి వాసవీనందను
కడకు మాటలాడఁ గడఁకతోడ
భద్రవిమలకీర్తిప్రారగుఁ డారూఢ
నయవిశారదుండు నారదుండు.

1-87-కంద పద్యము

కనియెన్ నారదుఁ డంతన్

నినయైక విలాసు నిగమ విభజన విద్యా

జనితోల్లాసున్ భవదుః

ఖనిరాసున్ గురుమనోవికాసున్ వ్యాసున్.

1-88-వచనము

ఇట్లు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చిన నారదు నెఱింగి లేచి వ్యాసుండు విధివత్
క్రమంబునం బూజించిన నతండు లేనగవు నెగడెడి మొగంబుతోడ విపంచికా
తంత్రి వ్రేల మీటుచు నిట్లనియె.

1-89-ఉత్పలమాల

ధాతవు, భారతశ్రుతివిధాతవు, వేదపదార్థజాతవి

జ్ఞాతవు, కామముఖ్యరిపుషట్కవిజేతవు, బ్రహ్మతత్త్వని

ర్ణేతవు, యోగినేతవు, వినీతుఁడ వీవు చలించి చెల్లరే

కాతరుక్షవడిన్ వగవఁ గారణ మేమి? పరాశరాత్మజా!

1-90-వచనము

అనినఁ బారాశర్యుం డిట్లనియె.

1-91-కంద పద్యము

పుట్టితి వజు తనువునఁ జే

పట్టితివి పురాణపురుషు భజనము పదముల్

మెట్టితివి దిక్కులం దుది

ముట్టితివి మహాప్రబోధమున మునినాథా!

1-92-వచనము

అదియునుం గాక, నీవు సూర్యనిభంగి మూఁడు లోకములం జరింతువు;
వాయువు పగిది నఖిలజనులలోన మెలంగుదువు; సర్వజ్ఞుండ వగుటం జేసి.

1-93-కంద పద్యము

నీ కెఱుగరాని ధర్మము

లోకములను లేదు బహువిలోకివి నీవున్

నా కొఱత యెట్టి దంతయు

నాకున్ వివరింపవయ్య నారద! కరుణన్.

1-94-వచనము

అనిన నారదుం డిట్టనియె.

1-95-ఉత్పలమాల

అంచితమైన ధర్మచయ మంతయుఁ జెప్పితి వందులోన నిం

చించుక గాని విష్ణు కథ లేర్పడఁ జెప్పవు; ధర్మముల్ ప్రపం

చించిన మెచ్చునే గుణవిశేషము లెన్నినగాక నీకు నీ

కొంచెము వచ్చుటిల్ల హరిఁ గోరి నుతింపమి నార్యపూజితా!

1-96-మత్తేభ విక్రీడితము

హరినామస్తుతి సేయు కావ్యము సువర్ణాంభోజ హంసావళి

సురుచిబ్రాజితమైన మానస సరస్వార్చిన్ వెలుంగొందు శ్రీ

హరినామస్తుతి లేని కావ్యము విచిత్రాద్ధాన్వితం బయ్యు శ్రీ

కరమై యుండ; దయోగ్యదుర్మదనదత్తాకోల గర్తాకృతిన్.

1-97-మత్తేభ విక్రీడితము

అపశబ్దంబులఁ గూడియున్ హరి చరిత్రా^లపముల్ సర్వపా
ప పరిత్యాగము సేయుఁ గావున హరిన్ భా^{వి}ంచుచుం బాడుచున్
జపముల్ సేయుచు వీనులన్ వినుచు నశ్రా[ం]తంబు గీర్తించుచుం
దపసుల్ సాధులు ధన్యులౌదురుగదా తత్త్వజ్ఞ! చింతింపుమా.

1-98-వచనము

మునీంద్రా! నిర్గతకర్మంబై నిరుపాధికం బైన జ్ఞానంబు హరిభక్తి లేకున్న
 విశేషంబుగ శోభితంబు గాదు, ఫలంబు గోరక కర్మం బీశ్వరునకు సమర్పణంబు
 సేయకున్న నది ప్రశస్తంబై యుండదు; భక్తిహీనంబు లయిన జ్ఞాన వాచాకర్మ
 కౌశలంబులు నిరర్థంబులు; గావున, మహానుభావుండవు, యథార్థదర్శనుండవు,
 సకల దిగంత ధవళకీర్తివి, సత్యరతుండవు, ధృతవ్రతుండవు నగు నీవు నిఖిల
 బంధమోచనంబుకొఱకు వాసుదేవుని లీలావిశేషంబులు భక్తితోడ వర్ణింపుము;
 హరివర్ణనంబు సేయక ప్రకారాంతరంబున నర్థాంతరంబులు వీక్షించి తద్వివక్షాకృత
 రూప నామంబులంజేసి పృథగ్దర్శనుం డైనవాని మతి పెనుగాలిచేతం ద్రిప్పంబడి
 తప్పంజను నావ చందంబున నెలవు సేర నేరదు; కామ్యకర్మంబు లందు
 రాగంబు గల ప్రాకృతజనులకు నియమించిన ధర్మంబులు సెప్పి శాసకుండ వగు
 నీవు వగచుట తగ; దది యెట్లు లనిన, వార లదియే ధర్మం బని జగుప్పితంబు
 లగు కామ్యకర్మంబులు సేయుచుఁ దత్త్వజ్ఞానంబు మఱితురు; గావున, బుద్ధి
 మోహంబు జనియింపక తత్త్వజ్ఞుండవై వృధా వియోగంబు సేయు" మని
 మఱియు నిట్లనియె.

1-99-చంపకమాల

నఱిగెడువాఁడు కర్మచయ మె^{ల్ల}ను మాని హరిస్వరూపమున్
నెఱయ నెఱింగి యవ్వలన నే^{రు}పు జుపు గుణానురక్తుడై

తెలుకువ లేక క్రుమ్మరుచు దేహాధనాద్యభిమాన యుక్తుడై
యెలుగని వానికిం దెలియ నీశ్వరలీల లెఱుంగ చెప్పవే.

1-100-చంపకమాల

తన కులధర్మమున్ విడిచి దానవవైరి పదారవిందముల్
పనిపడి సేవసేసి పరిప్రాకము వొందక యెవ్వడేనిఁ జ
చ్చిన మఱు మేన నైన నది సిద్ధి వహించుఁ దదీయ సేవఁ బా
సినఁ గుల ధర్మగౌరవము సిద్ధి వహించునె యెన్ని మేనులన్.

1-101-వచనము

అదిగావున నెఱుక గలవాఁడు హరిసేవకుం బ్రయత్నంబు సేయం దగు;
గాలక్రమంబున సుఖదుఃఖంబులు ప్రాప్తంబు లయినను హరిసేవ విడువం దగదు;
దానం జేసి యూర్ధ్వంబున బ్రహ్మ పర్యంతంబు గ్రింద స్థావర పర్యంతంబుఁ
దిరుగుచున్న జీవులకు నెయ్యది వొందరా దట్టి, మేలు సిద్ధించుకొఱకు హరిసేవ
సేయవలయు; హరిసేవకుం డగువాఁడు జననంబు నొందియు నన్యని క్రియ
సంసారంబునం జిక్కుండు; క్రమ్మఱి హరిచరణ స్మరణంబుఁ జేయుచు భక్తి
రసవశీకృతుం డయి విడువ నిచ్చగింపఁడు; మఱియును.

1-102-సీస పద్యము

విష్ణుండు విశ్వంబు, విష్ణునికంటెను;
వేఱేమియును లేదు విశ్వమునకు
భవవృద్ధిలయము లా ప్రరమేశుచే నగు;
నీ వెఱుంగుదు గాదె నీ ముఖమున
నెఱిగింప బడ్డది యేక దేశమున నీ;
భువన భద్రమునకై పుట్టినట్టి

హరికళాజాతుండ వని విచారింపుము, ;
రమణితో హరిపరాక్రమము లెల్ల

1-102.1-ఆటవెలది

వినుతిసేయు మీవు వినికియుఁ జదువును
దాన మతుల నయముఁ దపము ధృతియుఁ
గలిమి కెల్ల ఫలముగాదె పుణ్యశ్లోకుఁ
గమలనాభుఁ బొగడఁ గలిగెనేని.

1-13-నారదుని పూర్వకల్పము

1-103-వచనము

మహాత్మా! నేను పూర్వకల్పంబునం దొల్లిటి జన్మంబున వేదవాదుల
యింటిదాసికిం బుట్టి పిన్ననాఁడు వారలచేఁ బంపంబడి, యొక్క వానకాలంబునఁ
జాతుర్మాస్యంబున నేకస్థల నివాసంబు సేయ నిశ్చయించు యోగిజనులకుం
బరిచర్య సేయుచు.

1-104-కంద పద్యము

ఓటమితో నెల్లప్పుడుఁ
బాటవమునఁ బనులు సేసి బాలురతో నే
యాటలకుఁ బోక యొక జం
జాటంబును లేక భక్తి సలుపుదు ననఘా!

1-105-కంద పద్యము

మంగళమనుచును వారల

యెంగిలి భక్షింతు వాన కెండకు నోడన్

ముంగల నిలతును నియతిని

వెంగలి క్రియఁ జనుదు నురు వివేకముతోడన్.

1-106-వచనము

ఇట్లేను వర్షాకాల శరత్కాలంబులు సేవించితి; వారును నా యందుఁ గృపసేసి రంత.

1-107-శార్దూల విక్రీడితము

వారల్ కృష్ణు చరిత్రముల్ చదువగా వర్ణింపఁగాఁ బాడఁగా

నా రావంబు సుధారసప్రతిమమై యశాంతమున్ వీనులం

దోరంబై పరిపూర్ణమైన మది సంతోషించి నే నంతటం

బ్రారంభించితి విష్ణుసేవ కితరప్తారంభ దూరుండనై.

1-108-వచనము

ఇట్లు హరిసేవారతిం జేసి ప్రపంచాతీతుండ నై బ్రహ్మరూపకుండ నయిన నా యందు స్థూలసూక్ష్మం బయిన యీ శరీరంబు నిజ మాయాకల్పితం బని యెఱింగితి; యమ్మహాత్ము లగు యోగిజనుల మూలంబున రజస్తమోగుణ పరిహారిణి యయిన భక్తి సంభవించె; నంతఁ జాతుర్మాస్యంబు నిండిన నయ్యోగిజనులు యాత్ర సేయువార లై; రివ్వధంబున.

1-109-మత్తేభ విక్రీడితము

అపచారంబులు లేక నిత్యపరిచర్యాభక్తి యుక్తుండనై

చపలత్వంబును మాని నేఁ గొలువగా సంప్రీతులై వారు ని

ప్లుపటత్వంబున దీనవత్సలతతోఁ గారుణ్య సంయుక్తులై
యుపదేశించిరి నాకు నీశ్వరరహస్వోదారవిజ్ఞానమున్.

1-110-వచనము

ఏనును వారి యుపదేశంబున వాసుదేవుని మాయానుభావంబు దెలిసితి;
నీశ్వరుని యందు సమర్పితం బయిన కర్మంబు దాపత్రయంబు మానుప
నౌషధం బగు; నే ద్రవ్యంబువలన నే రోగంబు జనియించె నా ద్రవ్యం బా రోగంబు
మానుప నేరదు; ద్రవ్యాంతరంబులచేత నైన చికిత్స మానుపనోపు; ఇవ్విధంబునఁ
గర్మంబులు సంసార హేతుకంబు లయ్యు నీశ్వరార్పితంబు లై తాము తమ్ముఁ
జెఱుపుకొన నోపి యుండు; నీశ్వరుని యందుఁ జేయంబడు కర్మంబు
విజ్ఞానహేతుకం బై యీశ్వర సంతోషణంబును భక్తియోగంబునుం బుట్టించు;
నీశ్వరశిక్షం జేసి కర్మంబులు సేయువారలు కృష్ణ గుణనామ వర్ణనస్మరణంబులు
సేయుదురు; ప్రణవపూర్వకంబులుగా వాసుదేవ ప్రద్యుమ్నసంకర్షణానిరుద్ధ
మూర్తి నామంబులు నాలుగు భక్తిం బలికి నమస్కారంబు సేసి మంత్రమూర్తియు
మూర్తిశూన్యంబు నయిన యజ్ఞపురుషుం బూజించు పురుషుండు
సమ్యగ్దర్శనంబుం డగు.

1-111-కంద పద్యము

ఏ నవ్విధమునఁ జేయఁగ
దానవకులవైరి నాకుఁ దనయందలి వి
జ్ఞానము నిచ్చెను మదను
ప్లానము నతఁ డెఱుఁగు నీవు సలుపుము దీనిన్.

1-112-కంద పద్యము

మునికులములోన మిక్కిలి
వినుకులు గలవాఁడ వీవు విభుకీర్తులు నీ
 వనుదినముఁ బోగడ వినియెడి
జనములకున్ దుఃఖమెల్ల శాంతిం బొందున్.

1-113-వచనము

ఇట్లు నారదు జన్మకర్మంబులు విని క్రమ్మఱ వ్యాసుం డిట్లనియె.

1-114-మత్తేభ విక్రీడితము

విను మా భిక్షులు నీకు నిట్లు కరుణన్ విజ్ఞానముం జెప్పి పో
యిన బాల్యంబున వృద్ధభావమున నీ కేరీతి సంచారముల్
సనె? నీకిప్పుడు పూర్వకల్పమతి యే జ్ఞాడం బ్రదీపించె? ద
త్తనువుం బాసిన చందమెట్లు? చెప్పుమా దాసీసుతత్వంబుతోన్.

1-115-వచనము

అని యిట్లు వ్యాసుం డడిగిన నారదుం డిట్లనియె "దాసీపుత్రుండ నయిన యేను
 భిక్షులవలన హరిజ్ఞానంబు గలిగి యున్నంత.

1-116-సీస పద్యము

మమ్ము నేలినవారి మందిరంబునఁ గల;
పనులెల్లఁ గ్రమమున భక్తిఁ జేసి
తన పరాధీనతఁ దలఁపదు; సొలసితి;
నలసితి నాఁకొంటి ననుచు వచ్చి
మాపును రేపును మా తల్లి మోహంబు;
సొపార ముద్దాఁడు చుంచు దువ్వు

దేహంబు నివురు మోదించుఁ గొఁగిటఁ జేర్చు;
నర్మిలి నన్నిట్టు లరసి మనుప

1-116.1-ఆటవెలది

నేను విడిచి పోక యింట నుండితినయ్య,
మోహిగాక, యెటుక మోసపోక
మాటు చింత లేక మౌనినై యేనేండ్ల
వాడ నగుచుఁ గొన్ని వాసరములు.

1-117-వచనము

అంత.

1-118-కంద పద్యము

సదనము వెలువడి తెరువునఁ
జెదరక మాతల్లి రాత్రిఁ జీకటివేళన్
మొదవుం బిదుఁకగ నొకఫణి
పదభాగముఁ గఱచెఁ ద్రొక్కఁబడి మునినాథా!

1-119-కంద పద్యము

నీలాయతభోగఫణా
వ్యాళానలవిష మహోగ్రవహ్నిజ్వాలా
మాలావినిపాతితయై
వ్రాలెన్ ననుఁ గన్నతల్లి వసుమతి మీదన్.

1-120-ఉత్పలమాల

తల్లి ధరిత్రిపై నొరిగి తల్లడపాటునుఁ జెంది చిత్తముం
 బల్లటిలంగఁ బ్రాణములు వాసినఁ జూచి కలంగ కేను నా
 యుల్లములోన మోహించి న్నొందక సంగము వాసె మేలు రా
 జిల్లే నటంచు విష్ణుపదచింత యొనర్చుగ బుద్ధిఁ జేర్చుచున్.

1-121-వచనము

ఉత్తరాభిముంఖుండ నై యేను వెడలి జనపదంబులుఁ బురంబులు బట్టణంబులుఁ
 గ్రామంబులుఁ బల్లెలుఁ మందలుఁ గిరాత పుళిందనివాసంబులు నుపవనంబులుఁ
 జిత్రధాతు విచిత్రతంబు లయిన పర్వతంబులు సమద కరికర విదళిత శాఖలు
 గల శాఖిలును నివారిత పథికజనశ్రమాతిరేకంబు లైన తటాకంబులు బహువిధ
 విహంగ నినద మనోహరంబు లై వికచారవింద మధు పాన పరవశ
 పరిభ్రమద్భ్రమర సుందరంబు లైన సరోవరంబులు దాటి చనుచు
 క్షుత్పిపాసాసమేతుండ నై యొక్క నదీప్రాదంబునఁ గుంకులిడి శుచిని నీరుద్రావి
 గతశ్రముండనై.

1-122-కంద పద్యము

సాలావృక కపి భల్లక
 కోలేభ లులాయ శల్య ఘ్నూక శరభ శా
 ర్థూల శశ గవయ ఖడ్గ
 వ్యాఘ్రజగరాది భయద వనమధ్యమునన్

1-123-వచనము

దుస్తరంబులైన నీలవేణు కీచక గుల్మ లతాగహ్వరంబుల పొంత నొక్క రావివ్రాని
 డగ్గఱఁ గూర్చుండి యే విన్న చందంబున నా హృదయగతుం బరమాత్మ
 స్వరూపు హరిం జింతించితి.

1-14-నారదునికి దేవుడుదోచుట

1-124-శార్దూల విక్రీడితము

అనందాశ్రులు గన్నులన్ వెడల రోమాచంబుతోఁ దత్పద
ద్వానారూఢుడ నైన నా తలఁపులో నద్దేవుఁడుం దోఁడె నే
నానందాబ్ధిగతుండనై యెఱుఁగలేనైతిన్ ననున్నీశ్వరున్
నానాశోకహమైన యత్తనువు గానన్ లేక యట్లంతటన్.

1-125-వచనము

లేచి నిలుచుండి క్రమ్మఱ నద్దేవుని దివ్యాకారంబుఁ జూడ నిచ్చించుచు
 హృదయంబున నిలుపుకొని యాతురుండునుంబోలే జూచియుం గానలేక
 నిర్మనుష్యం బైన వనంబునం జరియించుచున్న నన్ను నుద్దేశించి వాగగోచరుం
 డైన హరి గంభీర మధురంబులైన వచనంబుల శోకం బుపశమింపం జేయు
 చందంబున నిట్లనియె.

1-126-ఉత్పలమాల

ఏల కుమారశోపిలఁగ? నీ జననంబున నన్నుఁగానఁగాఁ
జాలపు నీవుకామముఖపట్కము నిర్దళితంబు సేసి ని
ర్మాతకర్ములైన మునిముఖ్యులు గాని కుయోగిఁ గానఁగాఁ
జాలఁడనీదు కోర్కి కొనసాగుటకై నిజమూర్తిఁ జూపితిన్.

1-127-కంద పద్యము

నావలని కోర్కి యూరక
పోవదు విడిపించు దోషపుంజములను మ

తే॒వం బుట్టును వైళమ

భావింపగ నాదు భక్తి బాలకవింటే

1-128-కంద పద్యము

నా॒యం॑దుఁ గలుగు నీ మది

వాయదు జన్మాంతరముల బాలకనీ వీ

కా॒యం॑బు విడిచి మీదట

మా॒యనుమతిఁ బుట్టగలవు మద్భక్తుడవై.

1-129-మత్తేభ విక్రీడితము

విను మీ సృష్టిలయంబు నొంది యుగముల్ వేయైన కాలంబు యా

మినియైపోయెడిఁ బోవగాఁ గలుగుజూ॒మీ॒దం బునఃసృష్టి యం

దు నిరూడస్మృతితోడఁ బుట్టెదవు నిర్దోషుండవై నా కృపన్

పునతం జెందెదు శుద్ధ సాత్త్వికులలో గణ్యుండవై యర్భకా!

1-130-వచనము

అని యిట్లాకాశంబు మూర్తియు, ఋగ్వేదాదికంబు నిశ్వాసంబునుగా నొప్పి,
సర్వనియామకం బైన మహాభూతంబు వలికి యూరకున్న నేను మస్తకంబు
వంచి మ్రొక్కి, తత్కరుణకు సంతసించుచు మదంబు దిగనాడి, మచ్చరంబు
విడిచి, కామంబు నిర్జించి, క్రోధంబు వర్జించి, లోభమోహంబుల వెడల నడిచి, సిగ్గు
విడిచి, యనంత నామంబులు పఠించుచు, బరమ భద్రంబు లయిన
తచ్చరిత్రంబులం జింతించుచు, నిరంతర సంతుష్టుండవై కృష్ణుని బుద్ధి నిలిపి
నిర్మలాంతఃకరణంబులతోడ విషయవిరక్తుండ నై కాలంబున కెదురు సూచుచు
భూమిం దిరుగుచు నుండ; నంతం గొంతకాలంబునకు మెఱుంగు మెఱసిన
తెఱుంగున మృత్యువు దోచినం బంచభూతమయం బయి కర్మస్వరూపం బైన

పూర్వ దేహంబు విడిచి హరికృపావశంబున శుద్ధసత్త్వమయం బైన
భాగవతదేహంబు సొచ్చితి; నంతం దైలోక్యంబు సంహరించి ప్రళయకాల
పయోరాశి మధ్యంబున శయనించు నారాయణమూర్తి యందు నిదురవోవ
నిచ్చగించు బ్రహ్మనిశ్వాసంబు వెంట నతని లోపలం బ్రవేశించితి; నంత సహస్ర
యుగ పరిమితంబైన కాలంబు సనిన లేచి లోకంబులు సృజియింప నుద్ద్యగించు
బ్రహ్మనిశ్వాసంబు వలన మరీచి ముఖ్యులగు మునులును నేనును
జనియించితిమి; అందు నఖండిత బ్రహ్మచర్యుండనై యేను మూఁడు లోకంబుల
బహిరంతరంబు లందు మహావిష్ణుని యనుగ్రహంబున నడ్డంబు లేక
యీశ్వరదత్తయై బ్రహ్మభివ్యంజకంబు లైన సప్తస్వరంబులు దమ యంతన
ప్రాయుచున్నయా వీణాలాపన రతింజేసి నారాయణకథాగానంబు సేయుచుఁ
జరియించు చుండు.

1-131-ఆటవెలది

తీర్థపాదుఁడయిన దేవుండు విష్ణుండు
తన చరిత్ర మేను దవిలి పాడఁ
జీరఁబడ్డవాని చెలువున నేతెంచి
ఘనుఁడు నామనమునఁ గొనవచ్చు.

1-132-కంద పద్యము

విను మీ సంసారంబను
వననిధిలో మునిగి కర్మవాంఁధలచే వే
దనఁ బొందెడువానికి వి
ష్టుని గుణవర్ణనము తెప్ప సుమ్ము మునీంద్రా.

1-133-చంపకమాల

యమనియమాది యోగముల నాత్మ నియంత్రిత మయ్యుఁ గామరో
 పములఁ బ్రచోదితంబ యగు శాంతి వహింపదు విష్ణుసేవచేఁ
 గ్రమమున శాంతిఁ గైకొనిన కైవడి నాదు శరీర జన్మ క
 ర్మముల రహస్య మెల్ల మునిమండనచెప్పితి నీవు గోరినన్.

1-134-వచనము

అని యిట్లు భగవంతుం డగు నారదుండు వ్యాసమునీంద్రుని వీడ్కొని వీణ
 వాయించుచు, యదృచ్ఛామార్గంబునం జనియె" నని,సూతుం డిట్లనియె.

1-135-కంద పద్యము

వాయించు వీణ నెప్పుడు
 న్రాయించు ముకుందగీతములు జగములకుం
 జేయించుఁ జెవుల పండువు
 మాయించు నఘాళి నిట్టి మతి మఱి గలఁడే

1-136-వచనము

అని నారదుం గొనియాడిన సూతునిం జూచి "నారదు మాటలు విన్న వెనుక
 భగవంతుండైన బాదరాయణుం డేమి సేసె" నని శౌనకుం డడిగిన సూతుం
 డిట్లనియె "బ్రహ్మదైవత్య యైన సరస్వతి పడమటితీరంబున ఋషులకు
 సత్తకర్మవర్ధనంబై బదరీ తరుషండ మండితం బయి "శమ్యాప్రాసం" బనం
 బ్రసిద్ధంబగు నాశ్రమంబు గలదు; అందు జలంబుల వార్చి కూర్చుండి, వ్యాసుండు
 తన మది దిరంబు సేసికొని భక్తియుక్తం బయిన చిత్తంబునం బరిపూర్ణుం డయిన
 యీశ్వరుం గాంచి, యీశ్వరాధీన మాయావృతం బైన జీవుని సంసారంబుఁ గని,
 జీవుండు మాయచేత మోహితుం డయి గుణవ్యతిరిక్తుం డయ్యు మాయాసంగతిం
 దాను ద్రిగుణాత్మకుం డని యభిమానించుచుఁ ద్రిగుణత్వాభిమానంబునం గర్తయు

భోక్తయు నను ననర్థంబు నొందు; ననియు నయ్యనర్థంబునకు
నారాయణభక్తియోగంబు గాని యుపశమనంబు వేటొకటి లేదనియు
నిశ్చయించి.

1-137-మత్తేభ విక్రీడితము

అవనీచక్రములోన నే పురుషుఁ డే యామ్నాయమున్ విన్న మా
దవుపై లోకశరణ్యుపై భవములం దప్పింపగాఁ జాలు భ
క్తివిశేషంబు జనించు నట్టి భువనక్షేమంకరంబైన భా
గవత్సామ్నాయము బాదరాయణుఁడు దాఁ గల్పించె నేర్వొప్పగన్.

1-138-వచనము

ఇట్లు భాగవతంబు నిర్మించి మోక్షార్థియైన శుకునిచేఁ జదివించె" నని చెప్పిన విని
శౌనకుండు " నిర్వాణతత్పరుండును సర్వోపేక్షకుండును నైన శుకయోగి
యేమిటికి భాగవతం బభ్యసించె?" ననవుడు; సూతుం డిట్లనియె.

1-139-కంద పద్యము

ధీరులు నిరపేక్షులు నా
త్పారాములునైన మునులు హరిభజనము ని
ష్కారణమ చేయుచుందురు
నారాయణుఁ డట్టి వాఁడనవ్యచరిత్రా!

1-140-కంద పద్యము

హరిగుణవర్ణన రతుడై
హరితత్పరుడైన బాదరాయణి శుభత

త్వరతంబరించె ద్రిజగ

ద్వరమంగళమైన భాగవత నిగమంబున్.

1-141-కంద పద్యము

నిగమములు వేయుఁ జదివిన

సుగమంబులు గావు ముక్తిసుభగత్వంబుల్

సుగమంబు భాగవత మను

నిగమంబుఁ బరింప ముక్తినివసనము బుధా!

1-15-కుంతి పుత్రశోకంబు

1-142-వచనము

అని పలికి రాజర్షియైన పరీక్షిన్నహారాజు జన్మ కర్మ ముక్తులును బాండవుల
మహాప్రస్థానంబును గృష్ణకథోదయంబును జెప్పెదం; గౌరవ దృష్టద్యుమ్నాదుల
యుద్ధంబున వీరులైన వారలు స్వర్గంబునకుం జనిన వెనుక భీము
గదాఘాతంబున దుర్యోధనుండు తోడలు విటిగి కూలిన నశ్వత్థామ
దుర్యోధనునకుం బ్రియంబు సేయు వాడై నిదురవోవు ద్రౌపదీపుత్రుల శిరంబులు
ఖండించి తెచ్చి సమర్పించె; అది క్రూరకర్మంబని లోకులు నిందింతురు.

1-143-ఉత్పలమాల

బాలుర చావు కర్ణములఁ బడ్డఁ గలంగి యలంగి, యోరువం

జాలక బాష్పతోయ కణజాలము చెక్కుల రాల నేడ్చి, పాం

చాలతనూజ నేలఁబడి జాలిఁ బడం గని యెత్తి, మంజవా

చాలతఁ జూపుచుం జికురజాలము దువ్వుచుఁ గ్రీడి యిట్లనున్.

1-144-మత్తేభ విక్రీడితము

ధరణీశాత్మజ వీవు నీకు వగవన్ ద్రుంబెయా ద్రోణి ని
 ప్పురుణుండై విదళించె బాలకుల మధ్లాండీవ నిర్ముక్త భీ
 కరబాణంబుల నేడు వానిశిరమున్ ఖండించి నే దెత్తుఁ, ద
 చ్చిరముం ద్రొక్కి జలంబు లాడు మిచటన్ శీతాంశుబింబాననా!

1-145-వచనము

అని యి ట్లోడంబఱచి తనకు మిత్తుండును సారథియు నైన హరి మేలనుచుండం
 గవచంబు దొడిగి గాండీవంబు ధరియించి కపిధ్వజుండై గురుసుతుని వెంట
 రథంబు దోలించిన.

1-146-శార్దూల విక్రీడితము

తన్నుం జంపెద నంచు వచ్చు విజయున్ ద్రుంచి తద్రోణి యా
 పన్నుండై శిశుహంత గావున నిజప్రాణేచ్ఛఁ బాటన్ వడిన్
 మున్నాబ్రహ్మ మృగాకృతిం దనయకున్ మోహించి క్రీడింప నా
 సన్నుండౌ హరుఁ జూచి పాటు పగిదిన్ సర్వేంద్రియభ్రాంతితేన్.

1-147-వచనము

ఇట్లీపిసంతదూరంబు బరువిడి వెనుకఁ జూచి రథతురంగంబు లలయుటఁ దెలిసి
 నిలిచి ప్రాణరక్షంబునకు నొండుపాయంబు లేమి నిశ్చయించి, జలంబుల వార్చి,
 ద్రోణనందనుండు సమాహితచిత్తుండైప్రయోగంబ కాని యుపసంహారంబు
 నేరకయుఁ బ్రాణసంరక్షణార్థంబుపార్థునిమీదఁ బ్రహ్మశిరోనామకాస్త్రంబుం
 బ్రయోగించిన నది ప్రచండతేజంబున దిగంతరాళంబు నిండి ప్రాణి భయంకరంబై
 తోచినహరికి నర్జునుం డిట్లనియె.

1-148-సీస పద్యము

పద్మలోచన! కృష్ణ! భక్తాభయప్రద! ;
వినుము సంసారాగ్నివేగుచున్న
జనుల సంసారంబు సంహరింపగ నీవు;
దక్క నన్యులు లేరు దలచి చూడ
సాక్షాత్కరించిన సర్వేశ్వరుండవు;
ప్రకృతికి నవ్వలి ప్రభుఁడ వాద్య
పురుషుండవగు నీవు బోధముచే మాయ;
నడఁతువు నిశ్చేయసాత్మ యందు

1-148.1-ఆటవెలది

మాయచేత మునిగి మనువారలకుఁ గృప
సేసి ధర్మముఖ్యచిహ్నమయిన
శుభము సేయు దీవు సుజనుల నవనిలోఁ
గావఁ బుట్టుదువు జగన్నివాస!

1-149-కంద పద్యము

ఇది యొక తేజము భూమియుఁ
జదలును దిక్కులును నిండి సర్వంకషమై
 యెదురై వచ్చుచు నున్నది
విదితముగా నెఱుగఁ జెప్పవే దేవేశా!

1-150-వచనము

అనిన హరి యిట్లనియె.

1-151-శార్దూల విక్రీడితము

జిహ్వాత్వంబునఁ బాటి ద్రోణజుఁడు దుశ్శీలుండు ప్రాణేచ్ఛమై
 బ్రహ్మస్త్రం బదె యేసె; వచ్చెనిదె తద్బాణాగ్నిబీభత్స, నీ
 బ్రహ్మస్త్రంబునఁ గాని దీని మరలింపన్ రాదు, సంహార మీ
 బ్రహ్మపత్య మెఱుంగఁ డేయుము వడిన్ బ్రహ్మస్త్రమున్ దీనిపై.

1-152-వచనము

అనిన నర్జునుండు జలంబుల వార్చి, హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి, ద్రోణనందనుం
 డేసిన బ్రహ్మస్త్రంబు మీదఁ దన బ్రహ్మస్త్రంబుఁ బ్రయోగించిన.

1-153-మత్తేభ విక్రీడితము

అవనివ్యోమము లందు నిండి తమలో నా రెండు బ్రహ్మస్త్రముల్
 రవివహ్నిద్యుతిఁ బోరుచుం ద్రిభువనత్రాసంబుఁ గావింపగా
 వివశబ్రాంతి యుగాంతమో యని ప్రజల్ వీక్షింప నా వేళ మా
 ద్రవు నాజ్ఞన్ విజయుండు సేసె విశిఖద్వంద్వోపసంహారమున్.

1-154-వచనము

ఇట్లస్త్రద్వయంబు నుపసంహరించి, ధనంజయుండు ద్రోణనందనుం గూడ నరిగి
 తటిమి పట్టుకొని, రోషారుణితలోచనుండై యాజ్ఞికుండు రజ్జువునం బశువు గట్టినఁ
 చందంబున బంధించి శిబిరంబు కడకుం గొనిచని హింసెంతు నని తిగిచినం జూచి
 హరి యిట్లనియె.

1-155-ఉత్పలమాల

మాటుపడంగలేని యసమర్థుల సుప్తుల నస్త్రవిద్యలం
 దేఱిని పిన్న పాఠల వధించె నిశేధము నందుఁ గ్రూరుడై

పాటుడె వీడుపాతకుడు, ప్రాణభయంబున వెచ్చనూర్చుచుం
బాటడి వీని గావుము కృపామతి నర్జున! పాపవర్జనా!

1-156-చంపకమాల

వెఱచినవాని, దైన్యమున వేడులు నొందినవాని, నిద్ర మై
మఱచినవాని, సౌఖ్యమున మద్యము ద్రావినవాని, భగ్గుడై
పఱచినవాని, సాధు జడభావమువానిని, గావు మంచు వా
చఱచినవాని, గామినులఁ జంపుట ధర్మము గాదు ఫల్గునా!

1-157-శార్దూల విక్రీడితము

స్వప్రాణంబుల నెవ్వడేనిఁ గరుణాసంగంబు సాలించి య
న్యప్రాణంబులచేత రక్షణము సేయన్ వాఁ డధోలోక దుః
ఖప్రాప్తుండగురాజదండమున సత్కల్యాణుఁ డౌ నైన నీ
విపున్ దండితుఁ జేయ నేటికి మహావిభ్రాంతిచే నుండఁగన్.

1-158-వచనము

అని యివ్వధంబునఁ గృష్ణుఁ డానతిచ్చిన బ్రాహ్మణుండు కృతాపరాధుండయ్యు
వద్యుండు గాఁడను ధర్మంబుఁ దలచి చంపక ద్రుపదరాజపుత్రికిం దన చేసిన
ప్రతిజ్ఞం దలంచి బద్ధుండైన గురునందనుండోడ్కొని కృష్ణుండు సారథ్యంబు సేయ
శిబిరంబుకడకు వచ్చి.

1-16-అశ్వత్థామని తెచ్చుట

1-159-కంద పద్యము

సురరాజసుతుఁడు చూపెను

దురవధి సుతశోకయుతకు ద్రుపదుని సుతకుం

బరిచలితాంగశ్రేణిం

బరుష మహాపాశ బద్ధపాణిన్ ద్రాణిన్.

1-160-వచనము

ఇట్లర్థునుండు దెచ్చి చూపిన బాలవధ జనిత లజ్జా పరాజ్ఞుఖం డైన కృపి
కొడుకుం జూచి మ్రొక్కి సుస్వభావ యగు ద్రౌపది యిట్లనియె.

1-161-మత్తేభ విక్రీడితము

పరగన్ మా మగవార లందఱును మున్ బాణప్రయోగోపసం

హరణాద్యాయుధవిద్యలన్నియును ద్రోణాచార్యచే నభ్యసించి

చిరిపుత్రాకృతి నున్న ద్రోణుడవు, నీ చిత్తంబులో లేకముం

గరుణాసంగము లేక శిష్యసుతులన్ ఖండింపగాఁ బాడియే.

1-162-కంద పద్యము

భూసురుఁడవు, బుద్ధిదయా

భాసురుఁడవు, శుద్ధవీరభటసందోహ

గ్రేసరుఁడవు, శిశుమారణ,

మాసురకృత్యంబు ధర్మ మగునే తండ్రి!

1-163-శార్దూల విక్రీడితము

ఉద్రేకంబున రారు శస్త్రధరులై యుద్ధావనిన్ లేరు కిం

చిద్రోహంబును నీకుఁ జేయరు బలోత్సేకంబుతోఁ జీఁకటిన్

భద్రాకారులఁ బిన్నపాపల రణప్రాడక్రియాహీనులన్
నిద్రాసక్తుల సంహరింప నకటానీ చేతు లెట్లాడెనో?

1-164-ఉత్పలమాల

అక్కట! పుత్ర శోక జనితాకులభార విషణ్ణచిత్తనై
పొక్కుచు నున్న భంగి నినుఁ బోరఁ గిరీటి నిబద్ధుఁ జేసి నేఁ
డిక్కుడ కీడ్చి తెచ్చుట సహింపనిదై భవదీయ మాత, నేఁ
డెక్కుడ నిట్టి శోకమున నేక్రియ నేడ్చుచుఁ బొక్కుచున్నదో?

1-165-వచనము

అని కృష్ణార్జునులం జూచి యిట్లనియె.

1-166-ఉత్పలమాల

ద్రోణునితో శిఖింబడక ద్రోణకుటుంబిని యున్న దింట న
క్షీణతనూజ శోకవివశీకృతనై విలపించుభంగి నీ
ద్రోణిఁ దెరల్చి తెచ్చుటకు దైన్యము నొందుచు నెంత పొక్కునో?
ప్రాణవియుక్తుడైన నతిపాపము బ్రాహ్మణహింస మానరే.

1-167-కంద పద్యము

భూపాలకులకు విపుల
గోపింపం జేయఁ దగదు కోపించినఁ ద
త్యోపానలంబు మొదలికి
భూపాలాటవులఁ గాల్పు భూకంపముగన్.

1-168-వచనము

అని యిట్లు ధర్మంబును సకరుణంబును నిర్వ్యళికంబును సమంజసమును
శ్లాఘ్యంబునుంగాఁ బలుకు ద్రౌపది పలుకులకు ధర్మనందనుండు సంతసిల్లె;
నకుల సహదేవ సాత్యకి ధనంజయ కృష్ణులు సమ్మతించిరి; సమ్మతింపక భీముం
డిట్లనియె.

1-169-చంపకమాల

కొడుకులఁ బట్టి చంపె నని కోపము నొందదు బాలఘాతుకున్
విడువు మటంచుఁ జెప్పెడిని వెట్టిది ద్రౌపది వీడు విప్పుడే?
విడువగ నేల? చంపుఁ డిటు వీనిని మీరలు సంపరేని నా
పిడికిటిపోటునన్ శిరము భిన్నము సేసెదఁ జూడుఁ డిందఱున్.

1-170-వచనము

అని పలికిన నశ్వత్థామకు ద్రౌపది యడ్డంబు వచ్చె; భీముని సంరంభంబు సూచి
హరి చతుర్భుజం డయి రెండు చేతుల భీముని వారించి కడమ రెంటను ద్రుపద
పుత్రికను దలంగించి నగుచు భీముని కిట్లనియె

1-171-ఉత్పలమాల

అవ్యుడు గాఁడు వీడు శిశుహంత దురాత్మకుఁ డాతతాయి హం
తవ్యుడు బ్రహ్మబంధుఁ డగుఁ దప్పదు నిక్కము బ్రాహ్మణో నహ
నవ్య యటంచు వేదవిదితం బగుఁ గావున ధర్మ దృష్టిఁ గ
రవ్యము వీనిఁ గాచుట యధాస్థితిఁ జూడుము పాండవోత్తమా!

1-172-వచనము

అని సరసాలాపంబులాడి పవన నందను నొడంబఱచి యర్జునుం జూచి "ద్రౌపదికి
నాకు భీమసేనునకు సమ్మతంబుగ మున్ను నీ చేసిన ప్రతిజ్ఞయు సిద్ధించు నట్లు

నా పంపు సేయు" మని నారాయణుం డానతిచ్చిన నర్జునుండు నారాయణానుమతంబున.

1-17-అశ్వత్థామ గర్వ పరిహారంబు

1-173-శార్దూల విక్రీడితము

విశ్వస్తుత్యుడు శక్రసూనుడు మహావీరుండు ఘోరాసిచే
నశ్వత్థామ శిరోజముల్దఱిగి చూడఁతర్మహారత్నమున్
శశ్వత్కీర్తి వెలుంగఁ బుచ్చుకొని పాశవ్రాతబంధంబులన్
విశ్వాసంబున నూడ్చి త్రోచె శిబిరోర్వీభాగముం బాసిపోన్.

1-174-కంద పద్యము

నిబ్బరపు బాలహంతయు
గొబ్బునఁ దేజంబు మణియుఁ గోల్పడి నతుడై
ప్రబ్బిన వగచే విప్రుడు
సిబ్బితితో నొడలి గబ్బునెడి వడిఁ జనియెన్.

1-175-ఆటవెలది

ధనముఁ గొనుట యెండె, ధలఁ గొలుగుట యెండె,
నాలయంబు వెడల నడచు టొండె,
గాని చంపఁ దగిన కర్మంబు సేసినఁ
జంపఁ దగదు విప్రజాతిఁ బతికి.

1-176-వచనము

ఇ ట్లశ్వత్థామం బ్రాణావశిష్టుం జేసి వెడలనడచి, పాండవులు పాంచాలీ సహితులై పుత్రులకు శోకించి, మృతులైన బంధువుల కెల్ల దహనాది కృత్యంబులు సేసి యుదక ప్రదానంబు సేయు కొఱకు స్త్రీల ముందట నిడుకొని గోవిందుండునుం దారును గంగకుం జని తిలోదకంబులు సేసి క్రమ్మఱ విలపించి హరి పాదపద్మజాత పవిత్రంబు లయిన భాగీరథీ జలంబుల స్నాతులయి యున్న యెడం బుత్తశోకాతురు లయిన గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులను గుంతీ ద్రౌపదులను జూచి మాధవుండు మునీంద్రులుం దానును బంధుమరణశోకాతురు లయిన వారల వగపు మానిచి మన్నించె నివ్వధంబున.

1-177-శార్దూల విక్రీడితము

పాంచాలీ కబరీవికర్షణమహాప్రాపక్షతాయుష్యులం

జంచధర్వుల ధార్తరాష్ట్రుల ననిం జంపించి గోవిందుఁ డి

స్పించెన్ రాజ్యము ధర్మపుత్రునకుఁ గల్పించెన్ మహాఖ్యాతిఁ జే

యించెన్ మూఁడు తురంగమేధములు దేవేంద్రప్రభావంబునన్.

1-178-వచనము

అంత వాసుదేవుండు వ్యాసప్రముఖ భూసుర పూజితుం డయి, యుద్ధవ సాత్యకులు గొలువ ద్వారకాగమన ప్రయత్నంబునం బాండవుల వీడ్కోని రథారోహణంబు సేయు సమయంబునం దత్తఱపడుచు నుత్తర సనుదెంచి కల్యాణగుణోత్తరుం డైన హరి కిట్లనియె.

1-179-మత్తేభ విక్రీడితము

ఇదె కాలానల తుల్యమైన విశిఖం బీతెంచె దేవేశ! నేఁ

దుదరాంతర్గత గర్భ దాహమునకై యుగప్రభన్ వచ్చుచు

న్నదిదుర్లోక్యము మానుపన్ శరణ మన్నం బేమియున్ లేదునీ
పదపద్మంబులె కాని యొండెఱుగ నీ బ్రాణాగ్ని వారింపవే.

1-180-కంద పద్యము

దుర్భరబాణానలమున
గర్భములో నున్న శిశువు ఘనసంతాపా
విర్భావంబునుఁ బొందెడి
నిర్భరకృపఁ గావుమయ్య నిఖిలస్తుత్యా!

1-181-కంద పద్యము

చెల్లెలికోడలనీ మే
నల్లుడు శత్రువులచేత హతుఁ డయ్యెను సం
పుల్లారవిందలోచన!
భల్లాగ్ని నడంచి శిశువు బ్రతికింపఁగదే.

1-182-ఆటవెలది

గర్భ మందుఁ గమలగర్భాండశతములు
నిముడుకొన వహించు నీశ్వరేశ!
నీకు నొక్క మానినీగర్భరక్షణ
మెంత బరువు నిర్వహింతు గాక.

1-183-వచనము

అనిన నాశ్రితవత్సలుం డగు నప్పరమేశ్వరుండు సుభద్ర కోడలి దీనాలాపంబు
లాలించి, యిది ద్రోణనందనుండు లోక మంతయు నపాండవం బయ్యెడు మని
యేసిన దివ్యాస్త్రం బని యెఱింగె; నంతఁ బాండవుల కభిముఖం బయి

ద్రోణనందను దివ్యాస్త్ర నిర్గత నిశిత మార్గణంబులు డగ్గఱిన బెగ్గడిలక వారును
బ్రత్యస్తంబు లందికొని పెనంగు సమయంబున.

1-184-మత్తేభ విక్రీడితము

తన సేవారతిచింత గాని పరచింతా^తలేశమున్ లేని స
జ్ఞనులం బాండుతనూజులన్ మనుచు వా^{త్}త్సల్యంబుతో ద్రోణనం
దను బ్రహ్మాస్త్రము నడ్డుపెట్టఁ బనిచెన్ **దైత్య**ారి సర్వారి సా
ధన నిర్వక్తము రక్షితాఖిల సుధాంధ^ధశ్చక్తముం జక్తమున్.

1-185-మత్తేభ విక్రీడితము

సకలప్రాణిహృదంతరాళముల భా^{స్త్వ}జ్ఞోతియై యుండు సూ
క్ష్మకళుం డచ్యుతుఁ డయ్యెడన్ విరటజా **గర్భ**ంబుఁ దాఁ జక్రహ
స్థకుడై వైష్ణవమాయఁ గప్పి కురు సంతా^ననార్థియై యడ్డమై
ప్రకటస్ఫూర్తి నడంచె ద్రోణతనయ^{బ్ర}హ్మాస్త్రమున్ లీలతోన్.

1-186-వచనము

ఇట్లు ద్రోణతనయుం డేసిన ప్రతిక్రియారహితం బయిన బ్రహ్మశిరం బనియెడి
దివ్యాస్త్రంబు వైష్ణవతేజంబున నిర్దగ్ధం బయ్యె; నిజ మాయావిలసనమున
సకలలోక సర్గస్థితి సంహారంబు లాచరించు నట్టి హరికి ధరణీసుర బాణ
నివారణంబు విచిత్రంబు గాదు; తత్సమయంబున సంతసించి, పాండవ పాంచాలీ
సహితయై గొంతి గమనోన్ముఖుం డైన హరిం జేర వచ్చి యిట్లనియె.

1-18-కుంతి స్తుతించుట

1-187-కంద పద్యము

పురుషుం డాఢ్యుఁడు ప్రకృతికిఁ
 బరుఁ డవ్యయుఁ డఖిలభూత బహిరంతర్భా
 సురుఁడును లోకనియంతయుఁ
 పరమేశ్వరుఁడైన నీకుఁ బ్రణతులగు హరీ!

1-188-వచనము

మఱియు జవనిక మఱుపున నాట్యంబు సలుపు నటుని చందంబున మాయా
 యవనికాంతరాళంబున నిలువంబడి నీ మహిమచేఁ బరమహంసలు
 నివృత్తరాగద్వేషులు నిర్మలాత్ములు నయిన మునులకు నదృశ్యమానుండ వయి
 పరిచ్చిన్నుండవు గాని, నీవు మూఢదృక్కులుఁ గుటుంబవంతులు నగు మాకు
 నెట్లు దర్శనీయుండ వయ్యెదు శ్రీకృష్ణ! వాసుదేవ! దేవకీనందన!
 నందగోపకుమార! గోవింద! పంకజనాభ! పద్మమాలికాలంకృత! పద్మలోచన!
 పద్మసంకాశచరణ! హృషీకేశ! భక్తియోగంబునం జేసి నమస్కరించెద
 నవధరింపుము.

1-189-సీస పద్యము

తనయులతోడ నే ద్రవ్యామానంబగు;
 జతుగృహంబందును జౌవకుండఁ
 గురురాజు వెట్టించు ఘోరవిషంబుల;
 మారుతపుత్రుండు మడియకుండ
 ధార్తరాష్ట్రుఁడు సముద్ధతిఁ జీర లొలువంగ;
 ద్రౌపదిమానంబు దలగకుండ
 గాంగేయ కుంభజ కర్ణాది ఘనులచే;
 నా బిడ్డ లనిలోన నలగకుండ

1-189.1-తేటగీతి

విరటుపుత్రిక కడుపులో వెలయు చూలు
ద్రోణనందను శరవహ్నిఁ ద్రుంగకుండ
మఱియు రక్షించితివి పెక్కుమార్గములను
నిన్ను నేమని వర్ణింతు నీరజాక్ష!

1-190-మత్తకోకిలము

బల్లిదుం డగు కంసుచేతను బాధ నొందుచుచున్న మీ
తల్లిఁ గాచిన భంగిఁ గాచితి ధార్తరాష్ట్రులచేత నేఁ
దల్లడంబునఁ జిక్కకుండఁగ దావకీన గుణవ్రజం
బెల్ల సంస్తుతి సేసి చెప్పఁగ నెంతదాన జగత్పతీ!

1-191-కంద పద్యము

జననము నైశ్వర్యంబును
దనమును విద్యయును గల మదచ్చన్నుల కిం
చనగోచరుడగు నిన్నున్
వినుతింపఁగ లేరు నిఖిలవిబుధస్తుత్యా!

1-192-వచనము

మఱియు భక్తధనుండును, నివృత్తధర్మార్థకామ విషయుండును,
రాగాదిరహితుండును, కైవల్యదాన సమర్థుండును, గాలరూపకుండును,
నియామకుండును, నాద్యంతశూన్యుండును, విభుండును, సర్వసముండును,
సకల భూత నిగ్రహానుగ్రహకరుండు వైన నిన్నుఁ దలంచి నమస్కరించెద
నవధరింపుము; మనుష్యుల విడంబించు భవదీయ విలసనంబు నిర్ణయింప
నెవ్వఁడు సమర్థుండు నీకుం బ్రియాప్రియులు లేరు జన్మకర్మశూన్యుండ వయిన

నీవు తిర్యగాదిజీవుల యందు వరాహాది రూపంబులను మనుష్యులందు
రామాది రూపంబులను ఋషుల యందు వామనాది రూపంబులను
జలచరంబుల యందు మత్స్యాది రూపంబులను నవతరించుట
లోకవిడంబనార్థంబు గాని జన్మకర్మసహితం డవగుటం గాదు.

1-193-ఉత్పలమాల

కోపముతోడ నీవు దధికుంభము భిన్నము సేయుచున్నచో
గోపిక డ్రాటఁ గట్టిన వికుంచిత సాంజన బాష్పతోయ ధా
రాపరిపూర్ణ వక్తముఁ గరంబులఁ బ్రాముచు వెచ్చనూర్చుచుం
బ్రాపఁడవై నటించుట కృపాపర! నామదిఁ జోద్య మయ్యెడిన్.

1-194-కంద పద్యము

మలయమునఁ జందనము క్రియ
వెలయఁగ ధర్మజుని కీర్తి వెలయించుటకై
యిలపై నభవుఁడు హరి యదు
కులమున నుదయించె నండ్లు గొంద టినంతా!

1-195-కంద పద్యము

వసుదేవదేవకులు తా
పసగతి గతభవమునందుఁ బ్రార్థించిన సం
తసమునఁ బుత్రత నొందితి
వసురుల మృతి కంచుఁ గొంద టిండ్లు మహాత్మా!

1-196-కంద పద్యము

జలరాశి నడుమ మునిగెడు

కలము క్రియన్ భూరిభారకర్మితయగు నీ

యిలఁ గావ నజుడు గోరినఁ

గలిగితి వని కొంద టండ్లు గణనాతీతా!

1-197-తేటగీతి

మఱచి యజ్ఞాన కామ కర్మములఁ దిరుగు

వేదనాతురులకుఁ దన్నివృత్తిఁ జేయ

శ్రవణ చింతన వందనార్చనము లిచ్చు

కొఱకు నుదయించి తండ్లు నిన్ గొంద టభవ!

1-198-మత్తేభ విక్రీడితము

నినుఁ జింతించుచుఁ బాడుచుం బొగడుచున్ నీ దివ్యచారిత్రముల్

వినుచుం జూతురుగాక లోకు లితరాన్వేషంబులం జూతురే

ఘన దుర్జన్మ పరంపరా హరణ దక్షంబై మహాయోగి వా

గ్నినుతంబైన భవత్ప దాబ్జయుగమున్ విశ్వేశ! విశ్వంభరా!

1-199-వచనము

దేవా! నిరాశ్రయులమై భవదీయ చరణారవిందంబు లాశ్రయించి నీ వారల మైన
మమ్ము విడిచి విచ్చేయ నేల, నీ కరుణావలోకనంబుల నిత్యంబును జూడవేని
యాదవసహితులైన పాండవులు జీవునిం బాసిన యింద్రియంబుల చందంబునఁ
గీర్తిసంపదలు లేక తుచ్ఛత్వంబు నొందుదురు; కల్యాణ లక్షణ లక్షితంబులయిన
నీ యడుగులచేత నంకితంబైన యీ ధరణీమండలంబు నీవు వాసిన
శోభితంబుగాదు; నీ కృపావీక్షణామృతంబున నిక్కడి జనపదంబులు గుసుమ
ఫలభరితంబులై యోషధి తరు లతా గుల్మ నద నదీ సమేతంబులై యుండు.

1-200-ఉత్పలమాల

యాదవు లందుఁ బాండుసుతులందు నధీశ్వర! నాకు మోహవి
 చేదము సేయుమయ్య! ఘనసింధువుఁ జేరెడి గంగభంగి నీ
 పాదసరోజచింతనముపై ననిశంబు మదీయబుద్ధి న
 త్యాదరవృత్తితోఁ గదియునట్లుగఁ జేయఁ గదయ్య! యీశ్వరా!

1-201-శార్దూల విక్రీడితము

శ్రీకృష్ణ! యదుభూషణ! నరసఖా! శృంగారరత్నాకరా!
 లోకద్రోహనరేంద్రవంశదహనా! లోకేశ్వరా! దేవతా
 నీకబ్రాహ్మణగోగణార్తిహరణా! నిర్వాణసంధాయకా!
 నీకున్ మ్రొక్కెదఁ ద్రుంపవే భవలతల్ నిత్యానుకంపానిధీ!

1-202-వచనము

అని యిట్లు సకలసంభాషణంబుల నుతియించు గొంతిమాటకు నియ్యకొని,
 గోవిందుండు మాయా నిరూఢ మందహాస విశేషంబున మోహంబు నొందించి
 రథారూఢుండై కరినగరంబునకు వచ్చి కుంతీసుభద్రాదుల వీడ్కొని, తన
 పురంబునకు విచ్చేయ గమకించి, ధర్మరాజుచేఁ గించిత్యాలంబు నిలుపు మని
 ప్రార్థితుండై, నిలిచె; నంత బంధువధశోకాతురుం డయిన ధర్మజుండు నారాయణ
 వ్యాస ధౌమ్యదులచేతఁ దెలుపంబడియుఁ దెలియక మోహితుండై నిర్వివేకం బగు
 చిత్తంబున నిట్లనియె.

1-203-మత్తేభ విక్రీడితము

తనదేహంబునకై యనేకమృగసంతానంబుఁ జంపించు దు
 ర్జనుభంగిం గురు బాలకద్విజ తనూజుబ్రాతృ సంఘంబు ని

టనిఁ జంపించిన పాపకర్మునకు రాజ్యకాంక్షికిన్ నాకు హా
యన లక్షావధి నైన ఘోరనరకవ్యాసంగముల్ మానునే?

1-204-వచనము

మఱియుఁ బ్రజాపరిపాలనపరుం డయిన రాజు ధర్మయుద్ధంబున శత్రువులఁ
వధియించినం బాపంబు లేదని, శాస్త్రవచనంబు గల దయిన నది, విజ్ఞానంబు
కొఱకు సమర్థంబు గాదు; చతురంగంబుల ననేకాక్షౌహిణీ సంఖ్యాతంబులం
జంపించితి హతబంధు లయిన సతుల కేను జేసిన ద్రోహంబు దప్పించుకొన
నేర్పు లేదు; గృహస్థాశ్రమధర్మంబు లైన తురంగమేధాది యాగంబులచేతఁ
బురుషుండు బ్రహ్మహత్యాది పాపంబుల వలన విడివడి నిర్మలుం డగు నని,
నిగమంబులు నిగమించు; పంకంబునఁ బంకిలస్థలంబునకు మద్యంబున
మద్యభాండంబునకును శుద్ధి సంభవింపని చందంబున బుద్ధిపూర్వక
జీవహింసనంబు లయిన యాగంబులచేతం బురుషులకుఁ బాప బాహుళ్యంబు
కాని పాపనిర్ముక్తి గాదని శంకించెద."

1-19-ధర్మజుడు భీష్మునికడకేగుట

1-205-కంద పద్యము

అని యిట్లు ధర్మసూనుఁడు
మొనసి నిరాహారభావమున దేవనదీ
తనయుఁడు గూలిన చోటికిఁ
జనియెఁ బ్రజాద్రోహ పాప చలితాత్ముండై.

1-206-వచనము

"అయ్యవసరంబునం దక్కిన పాండవులును ఫల్గున సహితుం డైన పద్మలోచనుండును గాంచన సమంచితంబు లయిన రథంబు లెక్కి ధర్మజుం గూడి చనిన నతండు గుహ్యక సహితుం డయిన కుబేరుని భంగి నొప్పె; నిట్లు పాండవులు పరిజనులు గొలువఁ బద్మనాభసహితులై కురుక్షేత్రంబున కేగి దివంబున నుండి నేలం గూలిన దేవతతెఱంగున సంగ్రామ రంగపతితుం డైన గంగానందనునకు నమస్కరించి; రంత బృహదశ్వ, భరద్వాజ, పరశురామ, పర్వత, నారద, బాదరాయణ, కశ్యపాంగిరస, కౌశిక, ధౌమ్య, సుదర్శన, శుక, వసిష్ఠాద్యనేక రాజర్షి, బ్రహ్మర్షులు, శిష్య సమేతులై చనుదెంచినం జూచి సంతసించి, దేశకాలవిభాగవేది యైన భీష్ముండు వారలకుం బూజనంబులు సేయించి.

1-207-కంద పద్యము

మా~~యాం~~గీకృతదేహుం

డైయఖిలేశ్వరుఁడు మనుజుఁ డైనాఁ డని ప్ర

జ్ఞా~~య~~త్తచిత్తమున గాం

గేయుఁడు పూజనము సేసెఁ గృష్ణున్ జిష్ణున్.

1-208-వచనము

మఱియు గంగానందనుండు వినయప్రేమ సుందరు లయిన పాండునందనులం గూర్చుండ నియోగించి మహానురాగ జనిత బాష్పసలిల సందోహ సమ్మిళిత లోచనుండై యిట్లనియె.

1-209-ఆటవెలది

ధరణిసురులు హరియు ధర్మంబు దిక్కుగా

బ్రదుకఁ దలచి మీరు బహువిధముల

నన్నలార పడితి రాపత్పరంపర

లిట్టి చిత్రకర్మ మెందుఁ గలదు?

1-210-ఉత్పలమాల

సంతస మింత లేదుమ్మగశాపవశంబునఁ బాండు భూవిభుం
డంతము నొందియుండ మిము నర్భకులం గొనివచ్చి కాంక్షతో
నింతలవారిగాఁ బెనిచె నెన్నఁడు సౌఖ్యముపట్టు గాన దీ
గొంతియనేక దుఃఖములఁ గుందుచు నుండునుభాగ్య మెట్టిదో.

1-211-ఉత్పలమాల

వాయువశంబులై యెగసి వారిధరంబులు మింటఁ గూడుచుం
బాయుచు నుండుకైవడిఁ బ్రపంచము సర్వముఁ గాలతంత్రమై
పాయుచుఁ గూడుచుండు నొకభంగిఁ జరింపదుకాల మన్నియుం
జేయుచుఁ నుండుఁ గాలము విచిత్రముదుస్తర మెట్టివారికిన్.

1-212-ఉత్పలమాల

రాజుఁట ధర్మజుండు, సురరాజసుతుండట ధన్వి, శాత్రవో
ద్వేజకమైన గాండివము విల్లఁట, సారథి సర్వభద్ర సం
యోజకుడైన చక్రియఁట, యుగ్రగదాధరుడైన భీముఁడ
య్యాజికీదోడు వచ్చునఁట, యాపద గల్గు టిదేమి చోద్యమో.

1-213-ఆటవెలది

ఈశ్వరుండు విష్ణుఁ డైవ్వేళ నెవ్వని
కేమిసేయుఁ బురుషుఁ డేమి యెఱుఁగు

నతనిమాయలకు మహాత్ములు విద్వాంసు
లడఁగి మెలగుచుందు రంధు లగుచు.

1-214-వచనము

కావున దైవతంత్రంబైన పనికి వగవం బని లేదు; రక్షకులు లేని ప్రజల
నుపేక్షింపక రక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు సాక్షాత్కరించిన నారాయణుండు,
తేజోనిరూఢుండు గాక యాదవులందు గూఢుండై తన మాయచేత లోకంబుల
మోహతిరేకంబు నొందించు; నతని రహస్యప్రకారంబులు భగవంతుండైన
పరమేశ్వరుం డెఱుంగు; మఱియు దేవర్షి యగు నారదుండును భగవంతుం డగు
కపిలమునియు నెఱుంగుదురు; మీరు కృష్ణుండు దేవకీపుత్రుం డగు
మాతులేయుం డని తలంచి దూత సచివ సారథి బంధు మిత్ర ప్రయోజనంబుల
నియమింతు; రిన్నిటం గొఱంత లేదు; రాగాదిశూన్యుండు నిరహంకారుండు
నధ్వయుండు సమదర్శనుండు సర్వాత్మకుండు నయిన యీశ్వరునకు
నతోన్నతభావ మతివైషమ్యంబు లెక్కడివి లేవు; అయిన భక్తవత్సలుండు
గావున నేకాంతభక్తులకు సులభుండై యుండు.

1-215-సీస పద్యము

అతిభక్తి నెవ్వనియందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి;
యెవ్వని నామ మూహించి పొగడి
కాయంబు విడచుచుఁ గ్రామ కర్మాది ని;
ర్మాలనుండై యోగి ముక్తి నొందు
నట్టి సర్వేశ్వరుం డఖిలదేవోత్తంసుఁ;
డెవ్వేళఁ బ్రాణంబు లేను విడుతు

నందాక నిదె మహాహర్షుడై వికసిత;
వదనారవిందుడై వచ్చె నేడు

1-215.1-తేటగీతి

నాల్గుభుజములుఁ గమలాభ నయనయుగము
నొప్పఁ గన్నుల ముంగట నున్నవాడు
మానవేశ్వర! నా భాగ్యమహిమఁ జూడు
మేమి సేసితినో పుణ్య మితనిఁ గూర్చి.

1-216-వచనము

అని యిట్లు ధనంజయ సంప్రాపిత శరపంజరుం డయిన కురుకుంజరుని
వచనంబు లాకర్ణించి మును లందఱు వినుచుండ ధర్మనందనుడు
మందాకినీనందనువలన నరజాతిసాధారణంబు లగు ధర్మంబులును, వర్ణాశ్రమ
ధర్మంబులును రాగవైరాగ్యోపాదులతోఁ గూడిన ప్రవృత్తి ధర్మంబులును,
దానధర్మంబులును, రాజ ధర్మంబులును, స్త్రీ ధర్మంబులును,
శమదమాదికంబులును, హరితోషణంబులగు ధర్మంబులును, ధర్మార్థకామ
మోక్షంబులును, నానావిధోపాఖ్యానేతిహాసంబులును, సంక్షేపవిస్తార రూపంబుల
నెఱింగె; నంత రథిక సహస్రంబులకు గమికాడైన భీష్ముండు స్వచ్ఛంద మరణ
లైన యోగీశ్వరులచేత వాంఛితంబగు నుత్తరాయణంబు సనుదెంచిన నది దనకు
మరణోచితకాలం బని నిశ్చయించి.

1-217-శార్దూల విక్రీడితము

అలాపంబులు మాని చిత్తము మనీషాయత్తముం జేసి దృ
జ్జలంబున్ హరిమోముపైఁ బఱపి తత్త్వరుణ్యదృష్టిన్ విని

రూఢీభూత శరవ్యధా నిచయుడై మోదించి భీష్ముండు సం
శీలం బొప్ప నుతించెఁ గల్మషగజశ్రేణీహరిన్ శ్రీహరిన్.

1-20-భీష్మనిర్యాణంబు

1-218-వచనము

ఇట్లు పీఠాంబరధారియుఁ జతుర్భుజుండు నాదిపూరుషుండు బరమేశ్వరుండు
నగు హరియందు నిష్కాముండు విశుద్ధం బగు ధ్యానవిశేషంబుచే నిరస్తదోషుఁ
డగుచు ధారణావతియైన బుద్ధిని సమర్పించి, పరమానందంబు నొంది
ప్రకృతివలన నైన సృష్టిపరంపరలఁ బరిహరించు తలపున మందాకినీ నందనుం
డిట్టనియె.

1-219-మత్తేభ విక్రీడితము

త్రిజగన్మోహన నీలకాంతిఁ దను వుద్ధీపింపఁ బ్రాభాత నీ
రజబంధుప్రభమైన చేలము పయిన్ రంజిల్ల నీలాలక
వ్రజ సంయుక్త ముఖారవింద మతిసేవ్యంబై విజృంభింప మా
విజయుం జేరెడు వన్నెలాఁడు మది నావేశించు నెల్లప్పుడున్.

1-220-మత్తేభ విక్రీడితము

హయరింఖాముఖ ధూళి ధూసర పరిన్యస్తాలకోపితమై
రయజాతశ్రమ తోయబిందుయుతమై రాజిల్లు నెమ్మొముతో
జయముం బార్థున కిచ్చువేడ్క నని నాశస్త్రాహతిం జాల నొ
చ్చియుఁ బోరించు మహానుభావు మదిలోఁ జింతింతు నశ్రాంతమున్.

1-221-మత్తేభ విక్రీడితము

నరుమాటల్ విని నవ్వుతో నుభయసేనామధ్యమక్షోణిలో
బరు లీక్షింప రథంబు నిల్పి పరభూపాలావళిం జూపుచుం
బరభూపాయువు లెల్లఁ జూపులన శుంభత్కేళి వంచించు నీ
పరమేశుండు వెలుంగుచుండెడును హృత్పద్మాసనాసీనుడై.

1-222-కంద పద్యము

తనవారిఁ జంపఁజాలక

వెనుకకుఁ బో నిచ్చగించు విజయుని శంకన్

ఘన యోగవిద్యఁ బాపిన

మునివందుని పాదభక్తి మునయున్ నాకున్.

1-223-సీస పద్యము

కుప్పించి యెగసినఁ గుండలంబుల కాంతి;

గగనభాగం బెల్లఁ గప్పింకొనఁగ;

నుటికిన నోర్వక యుదరంబులో నున్న;

జగముల ప్రేగున జగతి గదలఁ;

జక్రంబుఁ జేపట్టి చనుదెంచు రయమునఁ;

టైనున్న పచ్చనిపటము జాఱ;

నమ్మితి నాలావు నగుఁబాటు సేయక;

మన్నింపు మని క్రీడి మరలఁ దిగువఁ;

1-223.1-తేటగీతి

గరికి లంఘించు సింహంబుకరణి మెఱసి

నేడు భీష్మునిఁ జంపుదు నిన్నుఁ గాతు

విడువు మర్జున యనుచు మద్విశిఖ వృష్టిఁ
దెరలి చనుదెంచు దేవుండు దిక్కు నాకు.

1-224-మత్తేభ విక్రీడితము

తనకున్ భృత్యుఁడు వీనిఁ గాఁచుట మహాధర్మంబు వొమ్మించు న
ర్జునసారథ్యము పూని పగ్గములు చేఁ జోద్యంబుగాఁ బట్టుచున్
మునికోలన్ వడిఁ బూని ఘాటకములన్ మోదించి తాడించుచున్
జనులన్మోహము నొందఁ జేయు పరమోత్సాహుం బ్రశంసించెదన్.

1-225-కంద పద్యము

పలుకుల నగవుల నడపుల
నలుకల నవలోకనముల నాభీరవధూ
కులముల మనముల తాలిమి
కొలుకులు వదలించు ఘనునిఁ గొలిచెద మదిలోన్.

1-226-ఆటవెలది

మునులు నృపులుఁ జూడ మును ధర్మజుని సభా
మందిరమున యాగమండపమునఁ
జిత్రమహిమతోడఁ జెలువొందు జగదాది
దేవుఁ డమరు నాదు దృష్టియందు.

1-227-మత్తేభ విక్రీడితము

ఒక సూర్యుండు సమస్తజీవులకుఁ దా నొక్కొక్కఁడై తోచు పో
లిక నే దేవుఁడు సర్వకాలము మహాశీలన్ నిజోత్పన్న జ

న్యకదంబంబుల హృత్సరోరుహములన్ నానావిధానూన రూ
పకుడై యొప్పుచునుండు నట్టి హరి నేఁ బ్రార్థింతు శుద్ధుండనై.

1-228-వచనము

అని యిట్లు మనోవాగ్దర్శనంబులం బరమాత్ముం డగు కృష్ణుని హృదయంబున
నిలిపికొని, నిశ్వాసంబులు మాని, నిరుపాధికం బయిన వాసుదేవ బ్రహ్మంబు
నందుం గలసిన భీష్మునిం జూచి సర్వజనులు దివసావసానంబున విహంగంబు
లూరకయుండు తెఱంగున నుండిరి; దేవ మానవ వాదితంబులై దుందుభి
నినాదంబులు మొరసె; మృతుం డయిన భీష్మునికి ధర్మజుండు పరలోక క్రియలు
సేయించి ముహూర్త మాత్రంబు దుఃఖితుం డయ్యె; నంత నచ్చటి మునులు
కృష్ణునిఁ తమ హృదయంబుల నిలిపికొని సంతుష్టాంతరంగు లగుచుం దదీయ
దివ్యావతార నామంబులచే స్తుతియించి స్వాశ్రమంబులకుం జనిరి; పిదప
నయ్యుధిష్ఠిరుండు కృష్ణసహితుండై గజపురంబునకుం జని గాంధారీ సమేతుం
డయిన ధృతరాష్ట్ర నొడంబఱచి తత్సమ్మతంబున వాసుదేవానుమోదితుండై
పితృపైతామహంబైన రాజ్యంబుఁ గైకొని ధర్మమార్గంబునఁ బ్రజాపాలనంబు
సేయుచుండె" నని చెప్పిన విని సూతునకు శౌనకుం డిట్లనియె.

1-229-ఆటవెలది

ధనము లపహరించి తనతోడఁ జెనకెడు
నాతతాయి జనుల నని వధించి
బంధు మరణ దుఃఖ భరమున ధర్మజుఁ
డెట్లు రాజ్యలక్ష్మినిచ్చగించె?

1-230-వచనము

అనిన సూతుం డిట్లనియె.

1-21-ధర్మనందనరాజ్యాభిషేకంబు

1-231-కంద పద్యము

కురుసంతతికిఁ బరీక్షి

న్నరవరు నంకురము సేసి నారాయణుఁ డీ

ధరణీరాజ్యమునకు నీ

శ్వరుఁగా ధర్మజుని నిలిపి సంతోషించెన్.

1-232-వచనము

ఇట్లు జగంబు పరమేశ్వరాధీనంబు గాని స్వతంత్రంబుగా దనునది మొదలగు
భీష్ముని వచనంబులం గృష్ణుని సంభాషణంబులం ధర్మనందనుండు ప్రవర్ణమాన
విజ్ఞానుండును నివర్తిత శంకా కళంకుండునునై నారాయణాశ్రయుం డైన
యింద్రుండునుం బోలెఁ జతుస్సాగరవేలాలంకృతం బగు వసుంధరామండలంబు
సహోదర సహాయుండై యేలుచుండె.

1-233-సీస పద్యము

సంపూర్ణ వృష్టిఁ బర్జన్యుండు గురియించు;

నిల యెల్లఁ గోర్కుల నీనుచుండు

గోవులు వర్షించు మోషభూములఁ బాలు;

ఫలవంతములు లతాపాదపములు

పండు సస్యములు దప్పుక ఋతువుల నెల్ల;

ధర్మ మెల్లెడలను దనరి యుండు

దైవభూతాత్మ తంత్రము లగు రోగాది;

భయములు సెందవు ప్రజల కెందు

1-233.1-ఆటవెలది

గురుకులోత్తముండు గుంతీతనూజుండు

దాన మానఘనుఁడు ధర్మజుండు

సత్యవాక్యధనుఁడు సకలమహిరాజ్య

విభవభాజి యయిన వేళ యందు

1-234-వచనము

అంతఁ గృష్ణుండు చుట్టలకు శోకంబు లేకుండం జేయుకొఱకును, సుభద్రకుఁ

బ్రിയంబు సేయుటకును, గజపురంబునం గొన్ని నెలలుండి

ద్వారకానగరంబునకుం బ్రయాణంబు సేయం దలంచి, ధర్మనందనునకుం

గృతాభివందనుం డగుచు నతనిచే నాలింగితుండై, యామంత్రణంబు వడిసి,

కొందఱు దనకు నమస్కరించినం గౌఁగలించుకొని కొందఱు దనుం గౌఁగిలింప

నానందించుచు రథారోహణంబు సేయు నవసరంబున సుభద్రయు ద్రౌపదియుఁ

గుంతియు నుత్తరయు గాంధారియు ధృతరాష్ట్రుండును విదురుండును

యుధిష్ఠిరుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును నకుల

సహదేవులును వృకోదరుండును ధౌమ్యుండును సత్సంగంబు వలన

ముక్తదుస్సంగుం డగు బుధుండు సకృత్కాల సంకీర్త్యమానంబై రుచికరం బగు

నెవ్వని యశంబు నాకర్ణించి విడువ నోపం డట్టి హరి తోడి వియోగంబు సహింపక

దర్శన స్పర్శనాలాప శయనాసన భోజనంబులవలన నిమిషమాత్రంబును హరికి

నెడ లేని వారలైన పాండవులం గూడికొని హరి మరలవలయునని కోరుచు హరి

చనిన మార్గంబు సూచుచు హరి వినృస్త చిత్తు లయి లోచనంబుల బాష్పంబు

లోలుక నంత నిలువంబడి రయ్యవసరంబున.

1-235-సీస పద్యము

కనకసాధములపైఁ గోరవకాంతలు;
గుసుమవర్షంబులు గోరి కురియ
మౌక్తికదామ సమంచితధవళాత;
పత్తంబు విజయుండు పట్టుచుండ
నుద్ధవసాత్యకు లుత్సాహవంతులై;
రత్నభూషితదామరములు వీవ
గగనాంతరాళంబు గప్పి కాహళభేరి;
పటహశంఖాదిశబ్దములు మొరయ

1-235.1-ఆటవెలది

సకలవిప్రుజనులు సగుణనిర్గుణరూప
భద్రభాషణములు పలుకుచుండ
భువనమోహనుండు పుండరీకాక్షుండు
పుణ్యరాశి హస్తీపురము వెడలె.

1-236-వచనము

తత్సమయంబునం బౌరసుందరులు ప్రాసాదశిఖరభాగంబుల నిలిచి
 గోపాలసుందరుని సందర్శించి, వర్గంబులై మార్గంబు రెండు దెసల
 గరారవిందంబులు సాచి యెుండొరులకుం జూపుచుం దమ లోనం దొల్లి
 గుణంబులం గూడక జీవులు లీనరూపంబులై యుండం బ్రపంచంబు బ్రవర్తింపని
 సమయంబున నొంటి దీపించు పురాణపురుషుం డితం డనువారును; జీవులకు
 బ్రహ్మాత్వంబు గలుగ లయంబు సిద్ధించుట యెట్లనువారును; జీవనోపాధి
 భూతంబు లయిన సత్త్వాదిశక్తుల లయంబు జీవుల లయం బనువారును;
 గ్రమ్మఱ సృష్టికర్త యైన యప్పరమేశ్వరుండు నిజవీర్యప్రేరితయై నిజాంశ

భూతంబు లైన జీవులకు మోహిని యగుచు సృష్టి సేయ నిశ్చయించి నామ
రూపంబులు లేని జీవు లందు నామరూపంబులు గల్పించుకొఱకు వర్తిల్లు
స్వమాయ నంగీకరించు; ననువారును నిర్మలభక్తి సముత్కంఠావిశేషంబుల
నకుంఠితులై జితేంద్రియులగు విద్వాంసు లిమ్మహానుభావు నిజరూపంబు
దర్శింతు రను వారును; యోగమార్గంబునం గాని దర్శింపరాదను వారును నై;
మఱియును.

1-237-మత్తేభ విక్రీడితము

రమణీ! దూరము వోయె; గృష్ణురథమున్ రాదింక వీక్షింప నీ
కమలాక్షుం బొడగానలేని దినముల్ గల్పంబులై తోచుగే
హము లం దుండఁగ నేలపోయి పరిచర్యల్ సేయుచున్ నెమ్మి నుం
దము రమ్మాయనె నొక్క చంద్రముఖి కంద్రాశుగత్రాంతయై.

1-238-మత్తేభ విక్రీడితము

తరుణీ! యాదవరాజు గాఁ డితఁడు; వేదవ్యక్తుడై యొక్కడై
వరుసన్ లోకభవస్థితిప్రళయముల్ వర్తింపఁగాఁ జేయు దు
స్తరలీలారతుడైన యీశుఁ, డితనిన్ దర్శించితిం బుణ్యభా
సుర నే నంచు నటించె నొక్కతె మహాశుద్ధాంతరంగంబునన్.

1-239-కంద పద్యము

తామసగుణు లగు రాజులు
భూమిం బ్రభవించి ప్రజలఁ బోలియింపఁగ స
త్త్వామలతనుడై యీతఁడు
భామినివారల వధించుఁ బ్రతికల్పమునన్.

1-240-వచనము

ఇదియునుం గాక.

1-241-సీస పద్యము

ఈ యుత్తమశ్లోకుఁ డెలమి జన్మింపంగ;
 యాదవకుల మెల్ల ననఘ మయ్యె
 నీ పుణ్యవర్తనుం డే ప్రొద్దు నుండంగ;
 మధురాపురము దొడ్ల మహిమఁ గనియె
 నీ పూరుషశ్రేష్ఠు నీక్షింప భక్తితో;
 ద్వారకావాసులు ధన్యులైరి
 యీ మహాబలశాలి యెఱిగి శిక్షింపంగ;
 నిష్కంఠకం బయ్యె నిఖిలభువన

1-241.1-తేటగీతి

మీ జగన్మోహనాకృతి నిచ్చగించి
 పంచశర భల్ల జాల విభజ్యమాన
 వివశమానసమై వల్లవీసమూహ
 మితని యధరామృతము గ్రోలు నెల్ల ప్రొద్దు.

1-242-ఉత్పలమాల

ఈ కమలాక్షు నీ సుభగు నీ కరుణాంబుధిఁ ప్రాణనాథుఁగాఁ
 జేకొని వేడ్కఁ గాపురము సేయుచు నుండెడు రుక్మిణీముఖా
 నేక పతివ్రతల్ నియతి నిర్మలమానసలై జగన్నుతా
 స్తోకవిశేషతీర్థములఁ దొల్లిటి బాముల నేమి నోచిరో.

1-243-వచనము

అని యిట్లు నానావిధంబులుగా బలుక పురసుందరుల వచనంబు లాకర్ణించి
కటాక్షించి నగుచు నగరంబు వెడలె; ధర్మజుండును హరికి రక్షణంబులై కొలిచి
నడువం జతురంగ బలంబులం బంచినఁ దత్సేనా సమేతులై దనతోడి
వియోగంబున కోర్వక దూరంబు వెనుతగిలిన కొరవుల మరలించి; కురుజాంగల,
పాంచాల దేశంబులు దాటి శూరసేన యామున భూములం గడచి బ్రహ్మవర్త
కురుక్షేత్ర మత్యస్య సారస్వత మరుధన్వ సౌవీరాభీర సైంధవ విషయంబు
లత్రిక్రమించి, తత్తద్దేశవాసు లిచ్చిన కానుకలు గైకొనుచు నానర్తమండలంబు
సొచ్చి, పద్మబంధుండు పశ్చిమ సింధు నిమగ్నుం డయిన సమయంబునఁ
బరిశ్రాంతవాహుండై చనిచని.

1-22-గోవిందునిద్వారకాగమనంబు

1-244-మత్తేభ విక్రీడితము

జలజాతాక్షుండు శౌరి డగ్గటే మహాసాధాగ్రశృంగారకన్
గలహంసావృతహేమపద్మపరిఖా కాసారకన్ దోరణా
వశిసంధాదితతారకన్ దరులతావర్గానువేలోదయ
త్సలపుష్పాంకుర కోరకన్ మణిమయప్రాకారకన్ ద్వారకన్.

1-245-వచనము

ఇట్లు దన ప్రియపురంబు డగ్గటే.

1-246-మత్తకోకిలము

అన్యసన్నత సాహసుండు మురారి యొత్తె యదూత్తముల్
ధన్యులై వినఁ బాంచజన్యము ద్రారితాఖిలజంతు చై

తన్యమున్ భువనైకమాన్యము దారుణధ్వని భీతరా
జన్యమున్ బరిమూర్చితాఖిలశత్రుదానవసైన్యమున్.

1-247-శార్దూల విక్రీడితము

శంఖారావము వీనులన్ విని జనుల్ స్వర్ణాంబరద్రవ్యముల్
శంఖాతీతము కొంచు వచ్చిరి దిదృక్షాదర్పితోత్కంఠన
ప్రేఖద్భక్తులు వంశ కాహళ మహాభేరీ గజాశ్వావళీ
రింఖారావము లుల్లసిల్ల దనుజారిం జూడ నాసక్తులై.

1-248-కంద పద్యము

బంధులుఁ బౌరులుఁ దెచ్చిన
గంధేభ హయాదులైన కానుకలు దయా
సింధుఁడు గైకొనె నంబుజ
బంధుఁడు గొను దత్త దీప పంక్తులభంగిన్.

1-249-వచనము

ఇట్లాత్మారాముండును బూర్ణకాముండును వైన యప్పరమేశ్వరునికి
నుపాయనంబు లిచ్చుచు నాగరులు వికసితముఖు లయి గద్గద భాషణంబుల
తోడ డయ్యకుండ నడపునయ్యకు నెయ్యంపుఁ జూపుల నడ్డంబులేని బిడ్డల
చందంబున మ్రొక్కి యిట్లనిరి.

1-250-శార్దూల విక్రీడితము

నీపాదాబ్జము బ్రహ్మపూజ్యము గదా, నీ సేవ సంసార సం
తాపధ్వంసనియౌఁ గదా, సకలభద్రశ్రేణులం బ్రీతితో

నాపాదింతు గదా, ప్రసన్నులకుఁ గా^{లా}ధీశ! కాలంబు ని
ర్యా^{పా}రంబు గదయ్య చాలరు నినున్ వ^{ర్జి}ంప బ్రహ్మాదులున్.

1-251-కంద పద్యము

ఉ^{న్నా}రము సౌఖ్యంబున
వి^{న్నా}రము నీ ప్రతాప వి^{క్ర}మకథలన్
మ^{న్నా}రము ధనికులమై
క^{న్నా}రము తావకాంఘ్రి^{క్ర}మలములు హరీ!

1-252-కంద పద్యము

ఆ^{రా}టము మది నెఱుంగము
పో^{రా}టము లిండ్లకడలఁ బుట్టవు పురిలోఁ
జో^{రా}టన మెగయదు నీ
దూ^{రా}టన మోర్వలేము తో^యజనేత్రా!

1-253-ఉత్పలమాల

తం^{ద్రు}ల కెల్లఁ దండ్రియగు ధా^తకుఁ దండ్రివి దేవ! నీవు మా
తం^{డ్రి}విఁ దల్లివిం బతివి దై^వమవున్ సఖివిన్ గురుండ; వే
తం^{ద్రు}లు నీ క్రియం బ్రజల ధ^{న్యు}లఁ జేసిరి, వేల్పు లైన నో
తం^{డ్రి} భవన్ముఖాంబుజము ధ^{న్య}తఁ గానరు మా విధంబునన్.

1-254-కంద పద్యము

చెచ్చె^రఁ గరినగరికి నీ
వి^{చ్చే}సిన నిమిషమైన వే^{యే}ండ్లగు నీ

వెచ్చోటికి విచ్చేయక

మచ్చికతో నుండుమయ్య మా నగరమునన్.

1-255-ఆటవెలది

అంధకారవైరి యపరాద్రి కవ్వలఁ

జనిన నంధమయిన జగముభంగి

నిన్నుఁ గానకున్న నీరజలోచన!

యంధతమస మతుల మగుదు మయ్య.

1-256-వచనము

అని యిట్లు ప్రజలాడెడి భక్తియుక్త మధుర మంజులాలాపంబులు గర్ల
కలాపంబులుగా నవధరించి, కరుణావలోకనంబులు వర్షించుచు హర్షించుచుఁ,
దన రాక విని మహానురాగంబున సురంభ వేగంబుల మజ్జనభోజనశయనాది
కృత్యంబు లొల్లక యుగ్రసే నాక్రూర వసుదేవ బలభద్ర ప్రద్యుమ్న సాంబ చారుడేష్ట
గద ప్రముఖ యదు కుంజరులు కుంజర తురగ రథారూఢు లై
దిక్కుంజరసన్నిభం బయినయొక్క కుంజరంబు ముందట నిడుకొని; సూత
మాగధ నట నర్తక వంది సందోహంబుల మంగళ భాషణంబులును,
భూసురాశిర్వాద వేదఘోషంబులును, వీణా వేణు భేరి పటహ శంఖ కాహళ
ధ్వానంబులును, రథారూఢ విభూషణ భూషిత వారయువతీ గానంబులును
నసమానంబులై చెలంగ నెదురుకొని యథోచిత ప్రణామాభివాదన పరిరంభ
కరస్పర్శన సంభాషణ మందహాస సందర్శనాది విధానంబుల బహుమానంబులు
సేసి, వారలుం దానును భుజగేంద్రపాలితంబైన భోగవతీనగరంబు చందంబున
స్వసమాన బల యదుభోజ దశార్హ కుకురాంధక వృష్టి వీరపాలితంబును, సకల
కాలసంపద్యమానాంకుర పల్లవ కోరక కుట్మల కుసుమ ఫల మంజరీపుంజ భార

వినమిత లతా పాదపరాజ విరాజితోద్యాన మహావనోపవనారామ భాసితంబును,
 వనాంతరాళ రసాల సాల శాఖాంకురఖాదనక్షుణ్ణకషాయ కంఠ కలకంఠ మిధున
 కోలాహల ఫలరసాస్వాదపరిపూర్ణ శారికా కీర కుల కలకల కల్హార పుష్ప
 మకరంద పాన పరవశ భృంగ భృంగీ కదంబ ఝంకార సరోవర కనక కమల
 మృదులకాండ ఖండ స్వీకార మత్త వరాటాయత్త కలహంస నివహ
 క్రేంకారసహితంబును, మహోన్నత సాధజాల రంధ్రనిర్గత కర్పూర
 ధూపధూమపటల సందర్శన సంజాత జలధర బ్రాంతి విబ్రాంతి సముద్ధూతపింఛ
 నర్తన ప్రవర్తమాన మత్తమయూర కేకారవ మహితంబును, నానారూప తోరణ
 ధ్వజ వైజయంతికా నికాయ నిరుద్ధ తారకాగ్రహప్రకాశంబును,
 ముక్తాఫలవిరచితరంగవల్లి కాలంకృత మందిర ద్వారదేహళీ వేదికా ప్రదేశంబును,
 ఘనసార గంధసార కస్తూరికా సంవాసిత వణిగ్గేహ గేహళీ నికర కనకగళంతికా
 వికీర్యమాణ సలీలధారా సంసిక్త విపణి మార్గంబును బ్రతినివాస బహిరంగణ
 సమర్పితరసాలదండ ఫల కుసుమ గంధాక్షత ధూప దీప రత్నాంబరాది
 వివిధోపహారవర్గంబును, బ్రవాళ నీల మరకత వజ్ర వైడూర్య
 నిర్మితగోపురాట్టాలకంబును, విభవ నిర్జిత మహేంద్రనగరాలకంబును నైన
 పురవరంబుం బ్రవేశించి; రాజమార్గంబున వచ్చు సమయంబున.

1-257-మత్తకోకిలము

కన్నులారగ నిత్యమున్ హరిఁ గాంచుచున్ మనువార ల
యున్న వీన కుతూహలోత్సవయుక్తి నాగరకాంత ల
త్తున్న తోన్నతహర్యరేఖల నుండి చూచిరి నిక్కి చే
సన్నలం దమలోనఁ దద్విభు సౌకుమార్యము సూపుచున్.

1-258-సీస పద్యము

కలుముల నీనేడు కలకంఠి యెలనాఁగ;
వర్తించు నెవ్వాని వక్షమందు;
జనదృక్పకోరకసంఘంబునకు సుధా;
పానీయపాత్ర మే భవ్యముఖము;
సకలదిక్పాలకసమితికి నెవ్వాని;
బాహుదండంబులు పట్టుగొమ్మ;
లాశితశ్రీణి కే యధిపుని పాదరా;
జీవయుగ్మంబులు చేరుగడలు;

1-258.1-ఆటవెలది

భువనమోహనుండు పురుషభూషణఁ డెవ్వఁ
డట్టి కృష్ణుఁ డరిగె హర్యశిఖర
రాజమాన లగుచు రాజమార్గంబున
రాజముఖులు గుసుమరాజిఁ గురియ.

1-259-ఉత్పలమాల

జలజాతాక్షుఁడు సూడ నొప్పె ధవళచ్చత్రంబుతోఁ జామరం
బులతోఁ బుష్ప పిశంగ చేలములతో భూషామణిస్సీతుఁ డై
నలీనీభాంధవుతో శశిధ్వజముతో నక్షత్రసంఘంబుతో
బలభిచ్చాపముతోఁ దటిల్లతికతో భాసిల్లు మేఘాకృతిన్.

1-260-వచనము

ఇట్లరిగి తల్లిదండ్రుల నివాసంబు సొచ్చి దేవకీ ప్రముఖు లయిన తల్లుల కేడ్వరకు
 మ్రొక్కిన.

1-261-కంద పద్యము

బిడ్డఁడు మ్రొక్కినఁ దల్లులు
జడ్డన నంకముల నునిచి చన్నుల తుదిఁ బా
 లొడ్డగిలఁ బ్రేమభరమున
జడ్డువడం దడిపి రక్షిజలముల ననఘా!

1-23-కృష్ణుడుభామలజ్జాదబోవుట

1-262-వచనము

తదనంతరంబ యష్టోత్తర శత పోడశసహస్ర సౌవర్ణసౌధకాంతం బయిన
 శుద్ధాంతభవనంబు సొచ్చి హరి తన మనంబున.

1-263-మత్తేభ విక్రీడితము

ఒక భామాభవనంబు మున్నుసొర వేటొక్కర్తు లోఁగుందునో
సుకరాలాపము లాడదో సొలయునో సుప్రీతి వీక్షింపదో
వికలత్వంబున నుండునో యనుచు నవ్వేళన్ వధూగేహముల్
ప్రకటాశ్చర్యవిభూతిఁ జొచ్చె బహురూపవ్యక్తుడై భార్గవా!

1-264-వచనము

ఆ సమయంబున.

1-265-కంద పద్యము

శిశువులఁ జంకలనిడి తను
కృతలు విరహాగ్నిఁ దెలుప గృహగేహళులన్
 రశనలు జాఱగ సిగ్గున
శశిముఖు లెదురేగి రపుడు జలజాక్షునకున్.

1-266-మత్తేభ విక్రీడితము

పతి నా యింటికి మున్ను వచ్చె నిదె నా ప్రాణేశుఁ డస్మద్గుహా
గతుఁడయ్యెన్ మును సేరెఁ బో తొలుత మత్క్రాంతుండు నా శాలకే
నితరాలభ్య సుఖంబు గంటి నని తారీంటింట నర్పించి ర
య్యతివల్ నూఱుఁబదారువేలు నెనమం ద్రవ్వేళ నాత్మేశ్వరున్.

1-267-వచనము

వారలం జూచి హరి యిట్లనియె.

1-268-మత్తేభ విక్రీడితము

కొడుకుల్ భక్తివిధేయు లొదురు గదా? కొండండ్లు మీ వాక్యముల్
గడువంజాలక యుందురా? విబుధ సత్కారంబు గావించురా?
తొడవుల్ వస్త్రములుం బదార్థ రస సందోహంబులుం జాలునా?
కడమల్ గావు గదా? భవన్నిలయముల్ గల్యాణయుక్తంబుల్?

1-269-సీస పద్యము

తిలక మేటికి లేదు తిలకనీతిలకమా! ;
పువ్వులు దులుమవా పువ్వుఁబోడి!
కస్తూరి యలఁదవా కస్తూరికాగంధి! ;
తొడవులు దొడవవా తొడవుతొడవ!
కలహంసఁ బెంపుదే కలహంసగామిని! ;
కీరముఁ జదివితె కీరవాణి!
లతలఁ బోషించువా లతికాలలిత దేహ! ;
సరసి నోలాడుదే సరసిజాక్షి!

1-269.1-ఆటవెలది

మ్మగికి మేఁత లిడుదె మ్మగశాబలోచన!

గురుల నాదరింతె గురువివేక!

బంధుజనులఁ బ్రోతె బంధుచింతామణి!

యనుచు సతులనడిగెనచ్యుతుండు

1-270-వచనము

అని యడిగిన వారలు హరిం బాసిన దినంబు లందు శరీరసంస్కార కేళీవిహార హాస వనమందిరగమన మహోత్సవదర్శనంబు లొల్లని యిల్లాండ్లు కావున.

1-271-మత్తేభ విక్రీడితము

సిరి చాంచల్యముతోడిదయ్యఁ దనకున్ జీవేశ్వరుం డంచు నే

పురుషశ్రేష్ఠు వరించె నట్టి పరమున్ బుద్ధిన్ విలోకంబులన్

గరయుగ్మంబులఁ గౌఁగిలించిరి సతుల్ గల్యాణబాష్పంబు లా

భరణశ్రేణుగాఁ బ్రతిక్షణ నవప్రాప్తానురాగంబులన్.

1-272-మత్తకోకిలము

పంచబాణుని నీటు సేసిన భర్గునిం దన విల్లు వ

ర్హిచి మూర్ఛిలఁ జేయఁ జాలు విశేష హాస విలోక నో

దంచి దాకృతులయ్యఁ గాంతలు దంభచేష్టల మాధవుం

సంచలింపఁగ జేయ నేమియుఁ జాలరైరి బుద్ధోత్తమా!

1-273-వచనము

ఇవ్వీధంబున సంగవిరహితుం డైన కంసారి సంసారికైవడి విహరింప నజ్ఞాన విలోకులయిన లోకులు లోక సామాన్య మనుష్యుం డని తలంతు;

రాత్మాశ్రయమైన బుద్ధి యాత్మ యందున్న యానందాదులతోడం గూడని
 తెఱంగున నీశ్వరుండు ప్రకృతితోడం గూడియు నా ప్రకృతిగుణంబులైన
 సుఖదుఃఖంబులఁ జెందక యుండుఁ; బరస్పర సంఘర్షణంబులచే వేణువులవలన
 వహ్నిఁ బుట్టించి వనంబుల దహించు మహావాయువు చందంబున భూమికి
 భారహేతువులై యనేకాక్షౌహిణులతోడం బ్రవృద్ధతేజులగు రాజుల
 కన్యోన్యవైరంబులు గల్పించి నిరాయుధుండై సంహారంబు సేసి, శాంతుండై పిదపం
 గాంతామధ్యంబునఁ బ్రాకృతమనుష్యుండునుం బోలె సంచరించుచుండె నా
 సమయంబున.

1-274-కంద పద్యము

యతు లీశ్వరుని మహత్త్వము
మిత మెఱుంగని భంగిఁ నప్రమేయుడగు హరి
 స్థితి నెఱుంగక కాముకుఁ డని
రతములు సలుపుదురు తిగిచి రమణులు సుమతీ!

1-275-కంద పద్యము

ఎల్లప్పుడు మా యిండ్లను
వల్లభుఁడు వసించు; నేమ వల్లభలము శ్రీ
 వల్లభున కనుచు గోపి
వల్లభుచే సతులు మమతవలఁ బడి రనఘా!

1-276-వచనము

అని చెప్పిన విని శౌనకుండు సూతున కిట్లనియె.

1-277-సీస పద్యము

గురునందనుండు సక్రోదుడై యేసిన;
బ్రహ్మశిరోనామబాణవహ్నిఁ
గంపించు నుత్తరగర్భంబు గ్రమ్మఱఁ
బద్మలోచనుచేతఁ బ్రతికె నండు;
గర్భస్థుఁ డగు బాలుఁ గంసారి యే రీతి;
బ్రతికించె? మృత్యువు భయము వాపి
జనియించి యతఁడెన్ని సంవత్సరములుండె? ;
నెబ్బంగి వర్తించె? నేమిసేసె?

1-277.1-ఆటవెలది

వినుము, శుకుఁడు వచ్చి విజ్ఞానపద్ధతి
నతని కెట్లు సూపె నతఁడు పిదపఁ
దన శరీర మే విదంబున వర్జించె
విప్రముఖ్య! నాకు విస్తరింపు.

1-278-వచనము

అనిన సూతుం డిట్లనియె; "ధర్మనందనుండు చతుస్సముద్ర ముద్రి తాఖిల
 జంబూద్వీప రాజ్యంబు నార్జించియు, మిన్నుముట్టిన కీర్తి నుపార్జించియు నంగనా
 తురంగ మాతంగ సుభట కాంచ నాది దివ్యసంపదలు సంపాదించియు, వీరసోదర
 విప్ర విద్యజ్ఞున వినోదంబులఁ బ్రమోదించియు, వైభవంబు లలవరించియు గ్రతువు
 లాచరించియు, దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణంబు లొనరించియు, ముకుందచరణారవింద
 సేవారతుండై సమస్త సంగంబు లందు నభిలాషం వర్జించి యరిషడ్వర్గంబు
 జయించి రాజ్యంబు సేయుచు.

1-279-తేటగీతి

చందనాదుల నాకట స్త్రగ్గువాడు
దనివి నొందని కైవడి ధర్మసుతుడు
సంపదలు పెక్కు గలిగియుఁ జక్రిపాద
సేవనంబులఁ పరిపూర్తి సెందకుండె.

1-280-వచనము

అంతం గొన్ని దినంబులకు నభిమన్యుకాంతాగర్భంబు నందున్నడింభకుండు
 దశమమాసపరిచ్ఛేద్యుండై గర్భాంతరాళంబున దురంతంబైన యశ్వత్థామ
 బాణానలంబున దందవ్యామానుండై తల్లడిల్లుచు.

1-24-గర్భస్థకుని విష్ణుపురక్షించుట

1-281-ఉత్పలమాల

కుయ్యడ శక్తి లే దుదరగోళములోపల నున్నవాడ ది
క్రైయ్యది దా ననాథ నని యెప్పుడుఁ దల్లి గణింప విందు నే
డియ్యఘవహ్ని వాయుటకు నెయ్యది మార్గము నన్నుఁ గావ నే
యయ్య గలండు? గర్భజనితాపద నెవ్వఁ డెఱుంగు దైవమా!

1-282-కంద పద్యము

చిచ్చుఱికోలవశంబునఁ
జచ్చి బహిర్గతుఁడఁ గాని సమయమునను దాఁ
 నుచ్చు లితగర్భవేదనఁ
జచ్చును మా తల్లి ఘోర సంతాపమునన్.

1-283-కంద పద్యము

చెచ్చెర బాణజ్వాలలు

వచ్చిన విష్ణుండు గావవచ్చు ననుచుఁ దాఁ

ముచ్చటలు సెప్పు సతులకు

నిచ్చలు మాయవ్వ నేడు నిజమయ్యెడినో.

1-284-శార్దూల విక్రీడితము

రాఁడా చూడ సమస్తభూతములలో రాజిల్లు వాఁ డిచ్చటన్

లేడా? పాటుని చిచ్చఱమ్ముఁ దొలఁగన్ శీలాగతిం ద్రోచి నా

కీడా? నేఁ డభయప్రదాన మతఁ డూహింపన్ నతత్రాత మున్

గాఁడా? యెందఱిఁ గావఁ డీ యెడల మత్తుర్మంబు దా నెట్టిదో?

1-285-వచనము

అని గతాగతప్రాణుండై భూణగతుండైన శిశువు చింతించు సమయంబున.

1-286-సీస పద్యము

మేఘంబుమీది క్రొమ్మెఱుగుకైవడి మేని;

పై నున్న పచ్చని పటమువాఁడు;

గండభాగంబులఁ గాంచన మణి మయ;

మకరకుండలకాంతి మలయువాఁడు;

శరవహ్ని నడఁగించు సంరంభమునఁ జేసి;

కన్నుల నునుఁ గెంపు కలుగువాఁడు;

బాలార్కమండల ప్రతిమాన రత్న హా;

టక విరాజిత కిరీటంబువాఁడు;

1-286.1-తేటగీతి

కంకణాంగద వనమాలికా విరాజ
మానుఁ డసమానుఁ డంగుష్ఠమాత్రదేహుఁ
డొక్క గదఁ జేతఁ దాల్చి నేత్రోత్సవముగ
విష్ణుఁ డావిర్భవించె నవ్వేళ యందు.

1-287-వచనము

ఇట్లు భక్తపరాధీనుం డయిన పరమేశ్వరుం డావిర్భవించి మంచు విరియించు
మార్తాండు చందంబున శిశువునకు దశదిశలం దనచేతి యఖండిత
మహోల్లాసన్నిభంబైన గదాదండంబు మండలాకారంబుగ జిఱిజిఱిం ద్రిప్పి విప్రుని
చిచ్చఱమ్ము వేడిమి పోడిమిఁజెఱచి డింభకుని పరితాపవిజ్ఞంభణంబు నివారించి
గర్భంబు గందకుండ నర్భకునికి నానందంబు గల్పించిన.

1-288-మత్తేభ విక్రీడితము

గదఁ జేఁబట్టి పరిభ్రమించుచు గదాఘాతంబులం దుర్భయ
ప్రదమై వచ్చు శరాగ్నిఁ దుత్తుమురుగా భంజించి రక్షించు నీ
సదయుం డెవ్వఁడొకో యటంచు మదిలోఁ జర్పించుచున్ శాబకుం
డెదురై చూడ నదృశ్యుఁ డయ్యె హరి సర్వేశుండు విప్రోత్తమా!

1-25-పరీక్షిజ్ఞన్మంబు

1-289-వచనము

అంత ననుకూల శుభగ్రహోదయంబును, సర్వగుణోత్తర ఫలసూచకంబును నైన
శుభలగ్నంబునం బాండవ వంశోద్ధారకుం డయిన కుమారుండు జన్మించిన
ధర్మనందనుండు ధౌమ్యాది భూసురవర్గంబు రప్పించి, పుణ్యాహంబు సదివించి
జాతకర్మంబు సేయించి కుమారు జన్మమహోత్సవ కాలంబున భూసురులకు

విభవాభిరామంబు లయిన గో భూ హిరణ్య హయానేక గ్రామంబులును
స్వాదురుచిసంపన్నంబు లయిన యన్నంబు లిడిన వారలు తృప్తులై
ధర్మపుత్రున కిట్లనిరి.

1-290-చంపకమాల

ప్రకటిత దైవయోగమునఁ బ్రరవ సంతతి యంతరింపగా
వికలత నొందనీక ప్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁ డనుగ్రహించి శా
బకుఁ బ్రతికించెఁ గావున నృపాలక! శాబకుఁ డింక శాత్రవాం
తకుఁ డగు; విష్ణురాతుఁ డన ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కుఁ బూజ్యుడై

1-291-వచనము

అనిన విని భూదేవోత్తములకు నరదేవోత్తము డిట్లనియె.

1-292-శార్దూల విక్రీడితము

ఓ పుణ్యాత్మకులార! నాపలుకు మీ రూహింపుఁడా మ్రొక్కెదన్
మా పెద్దల్ శ్రుతకీర్తులై సదయులై మన్నారు రాజర్షులై
యీ పిన్నాతఁడు వారిఁ బోలెడిఁ గదా యెల్లప్పుడున్ మాధవ
శ్రీపాదాంబుజ భక్తియుక్తుఁ డగుచున్ జీవించునే? చూడరే.

1-293-వచనము

అనిన విని "నరేంద్రా! భవదీయపాత్రుండు మనుపుత్రుం డయిన యిక్ష్వాకుని
చందంబున బ్రజల రక్షించు; శ్రీరామచంద్రుని భంగి బ్రహ్మణ్యుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండు
నగు; డేగ వెంటనంటిన బిట్టు భీతంబై వెనుకకు వచ్చిన కపోతంబుఁ గాచిన
శిబిచక్రవర్తి రీతి శరణ్యుండును వితరణఖనియు నగు; దుష్యంతసూనుం డైన
భరతు పగిది సోమాన్వయ జ్ఞాతివర్గంబులకు యజ్వలకు ననగ్గళ కీర్తి విస్తరించు;

ధనంజయ కార్తవీర్యుల కరణి ధనుర్ధరాగ్రేసరుం డగుఁ; గీలి పోలిక దుర్దర్శుం డగు;
సముద్రుని తెఱంగున దుస్తరుం డగు; మృగేంద్రంబు కైవడి విక్రమశాలి యగు;
వసుమతివోలె నక్షయక్షాంతియుక్తుం డగు; భానుని లాగున ప్రతాపవంతుం డగు;
వాసుదేవు వడువున సర్వభూతహేతుం డగు; దల్లిదండ్రులమాడ్కి సహిష్ణుం
డగు; మఱియును.

1-294-సీస పద్యము

సమదర్శనంబున జలజాతభవుఁడనఁ;
బరమప్రసన్నత భర్గుఁ డనగ
నెల్లగుణంబుల నిందిరావిభుఁడనఁ;
నధికధర్మమున యయాతి యనగ
దైర్యసంపద బలిదైత్యవల్లభుఁడనఁ;
నచ్యుతభక్తి బ్రహ్మాదుఁ డనగ
రాజితోదారత రంతిదేవుండనఁ;
నాశ్రితమహిమ హేమాద్రి యనగ

1-294.1-తేటగీతి

యశము నార్జించుఁ, బెద్దల నాదరించు,
నశ్వమేధంబు లొనరించు, నాత్మసుతుల
ఘనులఁ బుట్టించు, దండించు ఖలులఁ బట్టి,
మానధనుడు నీ మనుమఁడు మానవేంద్ర!

1-295-భుజంగ ప్రయాతము

హరించుం గలిప్రేరితాఘంబు లెల్లన్
భరించున్ ధరన్ రామభద్రుండుఁబోలన్

జరించున్ సదా వేదశాస్త్రానువృత్తిన్
వరించున్ విశేషించి వైకుంఠభక్తిన్.

1-296-వచనము

ఇట్లు పెక్కేండ్లు జీవించి భూసుర కుమార ప్రేరితం బయిన తక్షకసర్ప
 విషానలంబునం దనకు మరణం బని యెఱింగి, సంగవర్జితం డయి, ముకుంద
 పదారవింద భజనంబు సేయుచు, శుకయోగీంద్రుని వలన నాత్మవిజ్ఞాన
 సంపన్నుం డై, గంగాతటంబున శరీరంబు విడిచి, నిర్గత భయశోకం బయిన
 లోకంబుఁ బ్రవేశించు" నని, జాతకఫలంబు సెప్పి లబ్ధకాము లయి భూసురులు
 సని రంత.

1-297-కంద పద్యము

తన తల్లి కడుపులోపల
మును సూచిన విభుఁడు విశ్వమున నెల్లఁ గలం
 డనుచుఁ బరీక్షింపఁగ జను
లనఘుఁ బరీక్షన్మరేంద్రుఁ డండ్రు మునీంద్రా!

1-298-ఆటవెలది

కళచేత రాజు రమమునఁ బరిపూర్ణు
 డయిన భంగిఁ దాత లనుదినంబుఁ
 బోషణంబు సేయఁ బూర్ణుఁ డయ్యెను ధర్మ
 పటలపాలకుండు బాలకుండు

1-299-వచనము

మఱియు ధర్మనందనుండు బంధు సంహారదోషంబు వాయుకొఱకు
 నశ్వమేధయాగంబు సేయం దలచి, ప్రజలవలనం గరదండంబుల నుపార్జితం
 బయిన విత్తంబు సాలక చిత్తంబునఁ జింతించు నెడ; నచ్యుతప్రీతులై
 భీమార్జునాదులు, దొల్లి మరుత్తుండను రాజు మఖంబు సేసి పరిత్యజించి
 నిక్షేపించిన సువర్ణ పాత్రాదికంటైన విత్తం బుత్తరదిగ్భాగంబువలన బలవంతులై
 తెచ్చిన; నా రాజసత్తముండు సమాయత్త యజ్ఞోపకరణుండై సకలబంధు
 సమేతంబుగఁ గృష్ణుని నాహ్వానంబు సేసి, పురుషోత్తము నుద్దేశించి మూడు
 జన్నంబులు గావించె; దదనంతరంబ కృష్ణుండు బంధుప్రియంబు కొఱకుఁ గరి
 నగరంబునఁ గొన్ని నెల లుండి ధర్మపుత్రాదులచే నామంత్రణంబు పడసి యాదవ
 సమేతుం డయి ధనుంజయుడు దోడరా నిజనగరంబునకుం జనియె; నంతకు
 మున్ను విదురుండు తీర్థయాత్ర సని మైత్రేయు ముందటఁ గర్మయోగవ్రతాది
 విషయంబు లయిన ప్రశ్నంబులఁ కొన్నింటిం జేసి, యతనివలన నాత్మవిజ్ఞానంబు
 దెలిసి, కృతార్థుండై హస్తినాపురంబునకు వచ్చిన.

1-26-విదురాగమనంబు

1-300-కంద పద్యము

బంధుండు వచ్చె నటంచును

గాంధారివిభుండు మొదలుగా నందఱు సం

బంధములు నెఱపి ప్రీతిం

బంధురగతిఁ జేసి రపుడు మున్నన లనఘా!

1-301-వచనము

అంత ధర్మనందనుండు విదురునికి మజ్జనభోజనాది సత్కారంబులు సేయించి
సుఖాసీనుండై తనవార లందఱు విన నిట్టనియె.

1-302-సీస పద్యము

ఏ వర్తనంబున నింత కాలము మీరు;
సంచరించితి రయ్య జగతిలోన
నే తీర్థములు గంటి రెక్కడ నుంటిరి;
భావింప మీవంటి భాగవతులు
తీర్థసంఘంబుల ధిక్కరింతురు గదా;
మీయందు విష్ణుండు మెఱయు కతన
మీరు తీర్థంబులు మీకంటె మిక్కిలి;
తీర్థంబు లున్నవే తెలిసి చూడ

1-302.1-తేటగీతి

వేఱు తీర్థంబు లవనిపై వెదక నేల
మిమ్ముఁ బొడగని భాషించు మేల చాలు
వార్త లేమండ్రు లోకులు వసుధలోన
మీకు సర్వంబు నెఱిగెడి మేధ గలదు.

1-303-మత్తకోకిలము

తండ్రి సచ్చినమీద మా పెదతండ్రిబిడ్డలు దొల్లి పె
క్కండ్రు సర్పవిషాగ్నిబాధల గాసిఁ బెట్టఁగ మమ్ము ని
ల్లాండ్ర నంతముఁ బొందకుండఁగ లాలనంబున మీరు మా
తండ్రి భంగి సముద్ధరింతురు తద్విధంబు దలంతురే?

1-304-కంద పద్యము

పక్షులు తమఱొక్కలలోఁ
 బక్షంబులు రాని పిల్లపదువుల మమతన్
 రక్షించిన క్రియ మీరలు
 పక్షీకరణంబు సేయ బ్రతికితిమి గదే.

1-305-కంద పద్యము

మన్నారా ద్వారకలో
 నున్నారా యదువు లంబుజోదరు కరుణన్
 గన్నారా లోకులచే
 విన్నారా మీరు వారి విధ మెట్టిదియో?

1-306-చంపకమాల

అన విని ధర్మరాజునకు నా విదురుండు సమస్తలోక వ
 ర్తనముఁ గ్రమంబుతోడ విశదంబుగఁ జెప్పి యదుక్షయంబు సె
 ప్పిన నతఁ డుగ్రశోకమున బెగ్గిలుచుండెడి నంచు నేమియున్
 విను మని చెప్పఁ డయ్యె; యదువీరుల నాశము భార్గవోత్తమా!

1-307-ఆటవెలది

మేలు సెప్పెనేని మేలండ్లు లోకులు
 చేటు చెప్పెనేని చెట్టయండ్లు
 నంతమీద శూద్రుఁ డైన కతంబున
 శిష్టమరణ మతడు సెప్పఁడయ్యె.

1-308-వచనము

అది యెట్లనిన మాండవ్యమహాముని శాపంబునం దొల్లి యముండు శూద్ర యోని
యందు విదురుండై జన్మించి యున్న నూలు వత్సరంబు లర్యముండు
యథాక్రమంబునం బాపకర్ముల దండించె; ఇట యుధిష్ఠిరుండు రాజ్యంబుఁ గైకొని
లోకపాలసంకాశు లయిన తమ్ములుం దానును గులదీపకుం డైన మనుమని
ముద్దు సేయుచు; బెద్దకాలంబు మహావైభవంబున సుఖియై యుండె నంత.

1-309-కంద పద్యము

బాలాజన శాలా ధన

శ్రీలావన ముఖ్య విభవ శ్రీన మనీషా

లాలసు లగు మానవులను

గాలము వంచించు దురవగాహము సుమతీ!

1-310-వచనము

అది నిమిత్తంబుగాఁ గాలగతి యెఱింగి విదురుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె.

1-311-మత్తేభ విక్రీడితము

కనకాగార కళత్ర మిత్ర సుత సంఘాతంబులన్ ముందటం

గని ప్రాణేచ్ఛల నుండు జంతువుల నే కాలంబు దుర్లంఘ్యమై

యనివార్యస్థితిఁ జంపునట్టి నిరుపాయంబైన కాలంబు వ

చ్చె నుపాంతంబున; మాటు దీనికి మదిం జింతింపు ధాతృశ్వరా!

1-312-శార్దూల విక్రీడితము

పుట్టండుండవు, పెద్దవాడవు, మహాభోగంబులా లేవు, నీ

పట్టెల్లం జెడిపోయె, దుస్సహ జరాభారంబు పైగప్పె, నీ

చుట్ట లెల్లను బోయి; రాలు మగఁడున్ శోకంబునన్ మగ్గులై
కట్ట! దాయలపంచ నుండఁదగవే? గౌరవ్యవంశాగ్రణీ!

1-313-కంద పద్యము

పెట్టితిరి చిచ్చు గృహమునఁ
బట్టితిరి దదీయభార్యఁ, బాడడవులకుం
గొట్టితిరి వారు మనుపఁగ
నట్టన భరియింపవలెనె? యా ప్రాణములన్.

1-314-కంద పద్యము

బిడ్డలకు బుద్ధి సెప్పని
గుడ్డికిఁ బిండంబు వండికొని పొం; డిదె పైఁ
బడ్డాఁ డని భీముం డొఱ
గొడ్డము లాడంగఁ గూడు గుడిచెద వధిపా!

1-315-కంద పద్యము

కనియెదవో బిడ్డల నిఁక,
మనియెదవో, తొంటికంటె మనుమల మాటల్
వినియెదవో, యిచ్చెద ర
మ్మనియెదవో దానములకునవనీసురులన్.

1-316-కంద పద్యము

దేహము నిత్యము గా దని
మోహముఁ దెగఁ గోసి సిద్ధ మునివర్తనుడై

గేహము వెలువడు నరుడు

తాహముతోఁ జెందు ముక్తిసంపద ననఘా!

1-27-ధృతరాష్ట్రాదుల నిర్గమంబు

1-317-వచనము

అని విదురుండు ధృతరాష్ట్రునకు విరక్తిమార్గం బుపదేశించిన, నతండు ప్రజ్ఞాచక్షుండై, సంసారంబు దిగనాడి, మోహపాశంబు వలన నూడి విజ్ఞానమార్గంబునం గూడి దుర్గమం బగు హిమవన్నగంబునకు నిర్గమించిన.

1-318-శార్దూల విక్రీడితము

అంధుండైన పతిన్ వరించి, పతిభావాసక్తి నేత్రద్వయీ
బంధాచ్ఛాదనమున్ ధరించి, నియమప్రఖ్యాతయై యున్న త
ద్ధాంధారక్షితివాధుకూతురును యోగప్రీతి చిత్తంబులో
సంధిల్లం బతివెంట నేగె, నుదయత్వాధ్వగుణారూఢయై.

1-319-చంపకమాల

వెనుకకు రాక చొచ్చు రణవీరునికైవడి, రాజదండనం
బునకు భయంబు లేక వడిఁ బోయెడి ధీరుని భంగి, నప్పు డా
వనిత దురంతమైన హిమవంతము పొంత వనాంతభూమికిం
బెనిమిటితోడ నించుకయు భ్రీతి వహింపక యేగెఁ బ్రీతితోన్.

1-320-వచనము

ఇట్లు విదురసహితులై గాంధారిధృతరాష్ట్రులు వనంబునకుం జనిన మఱునాఁడు ధర్మనందనుండు ప్రభాతంబున సంధ్యావందనంబు సేసి, నిత్యహోమంబు గావించి,

బ్రాహ్మణోత్తములకు గో హిరణ్య తిల వస్త్రాది దానంబులు సేసి నమస్కరించి,
గురువందనముకొఱకుఁ పూర్వ ప్రకారంబునం దండ్రీ మందిరమునకుఁ జని
యందు విదురసహితు లయిన తల్లిదండ్రులం గానక మంజుషీరంబునఁ
గూర్చున్నసంజయున కిట్లనియె.

1-321-సీస పద్యము

మా తల్లిదండ్రు లీ మందిరంబున లేరు;
సంజయ! వా రెందుఁ జనిరి నేఁడు
ముందఱ గానఁడు ముదుసలి మా తండ్రీ;
పుత్రశోకంబునఁ బోగులుఁ దల్లి
సౌజన్యనిధి ప్రాణసఖుఁడు మా పినతండ్రీ;
మందబుద్ధులమైన మమ్ము విడిచి
యెటఁ బోయిరో మువ్వు రెఱిఁగింపు గంగలోఁ;
దన యపరాధంబుఁ దడవి కొనుచు

1-321.1-ఆటవెలది

భార్యతోడఁ దండ్రీ పరితాపమునఁ బడుఁ
గపట మింత లేదు కరుణ గలదు
పాండుభూవిభుండు పరలోకగతుడైన
మమ్ముఁ బిన్నవాండ్ర మనిచె నతఁడు.

1-322-వచనము

అనిన సంజయుండు దయాస్నేహంబుల నతికర్మితుం డగుచు దన ప్రభువు
వోయిన తెఱం గెఱుంగక, కొంత దడ వూరకుండి తద్వియోగ దుఃఖంబునఁ

గన్నీరు దుడిచికొనుచు, బుద్ధిబలంబునం జిత్తంబు ధైర్యాయత్తంబు సేసి, తన భర్త పాదంబుల మనంబుల నెన్నుచు ధర్మజున కిట్లనియె.

1-323-తేటగీతి

అఖిల వార్తలు మున్ను నన్నుడుగుచుండు
నడుగఁ డీ రేయి మీ తండ్రి యవనినాథ!
మందిరములోన విదురుతో మంతనంబు
నిన్న యాడుచు నుండెను నేడు లేడు.

1-324-వచనము

విదురగాంధారీధృతరాష్ట్రులు నన్ను వంచించి యెందుఁ బోయిరో వారల
నిశ్చయంబు లెట్టివో యెఱుంగ" నని సంజయుండు దుఃఖించు సమయంబునఁ
దుంబురు సహితుండై నారదుండు వచ్చిన; లేచి నమస్కరించి తమ్ములుం
దానును నారదుం బూజించి కౌంతేయాగ్రజుం డిట్లనియె.

1-325-ఉత్పలమాల

అక్కట! తల్లిదండ్రులు గృహంబున లేరు మహాత్మ! వారు నేఁ
డెక్కడ పోయిరో యెఱుంగ, నెప్పుడు బిడ్డల పేరు గ్రుచ్చి తాఁ
బొక్కుచునుండుఁ దల్లి యెటు వోయెనొకో? విపదంబురాశికిన్
నిక్కము కర్ణధారుడవు నీవు జగజ్జనపారదర్శనా!

1-326-వచనము

అనిన విని సర్వజ్ఞుండైన నారదుండు ధర్మజున కిట్లనియె "నీశ్వరవశంబు
విశ్వంబు ఈశ్వరుండ భూతముల నొకటితో నొకటిఁ జేర్చు నెడఁబాపు, సూచి
భిన్ననాసిక లందు రజ్జుప్రోతంబు లగుచుఁ గంఠరజ్జువులఁ గట్టబడిన

బలీవర్ధంబులంబోలెఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యవిధాయక వేదలక్షణ యగు వాక్తంత్రి యందు
 వర్ణాశ్రమ లక్షణంబులు గల నామంబులచే బద్ధులైన లోకపాలసహితంబు లై,
 లోకం బీశ్వరాదేశంబు వహించు గ్రీడాసాధనంబు లగు నక్షకండుకాదుల కెట్లు
 సంయోగ వియోగంబు లట్లు క్రీడించు నీశ్వరుని క్రీడాసాధనంబులైన
 జంతువులకు సంయోగ వియోగంబు లగుచుండు, సమస్త జనంబును
 జీవరూపంబున ద్రువంబును, దేహరూపంబున నద్రువంబునై యుండు; మఱియు
 నొక్క పక్షంబున ద్రువంబు నద్రువంబునుం గాక యుండు,
 శుద్ధబ్రహ్మస్వరూపంబున ననిర్వచనీయంబుగ రెండునై యుండు,
 అజగరంబుచేత మ్రింగంబడిన పురుషుం డన్యుల రక్షింపలేని తెఱంగునఁ
 బంచభూత మయంబై కాలకర్మ గుణాధీనంబైన దేహంబు పరుల రక్షింప
 సమర్థంబు గాదు, కరంబులు గల జంతువులకుఁ గరంబులు లేని చతుష్పదంబు
 లాహారంబు లగుఁ; జరణంబులు గల ప్రాణులకుం జరణంబులు లేని తృణాదులు
 భక్షణీయంబు లగు; నధిక జన్మంబుగల వ్యాఘ్రాదులకు నల్పజన్మంబులుగల
 మృగాదులు భోజ్యంబులగు; సకలదేహి దేహంబు లందు జీవుండు గలుగుటం
 జేసి జీవునికి జీవుండ జీవిక యగు; అహస్త సహస్తాది రూపంబైన విశ్వ
 మంతయు నీశ్వరుండు గాఁ దెలియుము; అతనికి వేఱు లేదు; నిజమాయా
 విశేషంబున మాయావి యై జాతిభేద రహితుండైన యీశ్వరుండు
 బహుప్రకారంబుల భోగిభోగ్యరూపంబుల నంతరంగ బహిరంగంబుల దీపించు,
 గాన యనాధులు దీనులు నగు నాదు తల్లిదండ్రులు ననుం బాసి యేమయ్యెదరో
 యెట్లు వర్తించురో యని వగవం బని లేదు, అజ్ఞాన మూలం బగు స్నేహంబున
 నైన మనోవ్యాకులత్వంబు పరిహరింపు" మని మఱియు నిట్లనియె.

అట్టి కాలరూపుఁ డబ్బిలాత్ముఁ డగు విష్ణుఁ
 డసురనాశమునకు నవతరించి
 దేవకృత్యమెల్లఁ దీర్చి చిక్కిన పని
 కెదురుసూచుచుండు నిప్పు డధిప!

1-28-నారదునిగాలసూచనంబు

1-328-మత్తకోకిలము

ఎంత కాలము గృష్ణుఁ డీశ్వరుఁ డిద్ధరిత్రిఁ జరించు మీ
 రంత కాలము నుండుఁ డందఱుఁ నవ్వలం బనిలేదు, వి
 బ్రాంతి మానుము కాలముం గడవంగ నెవ్వరు నోప రీ
 చింత యేల నరేంద్రసత్తమ! చెప్పెదన్ విను మంతయున్.

1-329-వచనము

ధృతరాష్ట్రండు గాంధారీ విదుర సహితుండై హిమవత్సర్వత దక్షిణ భాగంబున
 నొక్క ముని వనంబునకుం జని, తొల్లి సప్తర్షులకు సంతోషంబు సేయుకొఱకు
 నాకాశగంగ యేడు ప్రవాహంబులయి, పాటిన పుణ్యతీర్థంబునం గృతస్నానం దై
 యథావిధి హోమం బొనరించి, జలభక్షణంబు గావించి, సకలధర్మంబుల విసర్జించి
 విఘ్నంబులం జెందక నిరాహారుండయి, యుపశాంతాత్ముండయి
 పుత్రార్థధారైషణంబులు వర్జించి, విన్యస్తాసనుండై ప్రాణంబుల నియమించి,
 మనస్సహితంబు లైన చక్షురాదీంద్రియంబుల నాఱింటిని విషయంబులం
 బ్రవర్తింపనీక నివర్తించి, హరిభావనారూపం బగు ధారణాయోగంబుచే
 రజస్వత్స్వతమో రూపంబు లగు మలంబుల మూఱిని హరించి, మనంబు
 నహంకారాస్పదం బైన స్థూలదేహంబువలనం బాపి బుద్ధి యందు నేకీకరణంబు

సేసి, యట్టి విజ్ఞా నాత్మను దృశ్యాంశంబువలన వియోగించి, క్షేత్రజ్ఞుని యందుఁ బొందించి దృష్టం బైన యీశ్వరునివలన క్షేత్రజ్ఞునిం బాపి, మహాకాశంబుతోడ ఘటాకాశముం గలుపు కైవడి నాధారభూతంబైన బ్రహ్మ మందుఁ గలిపి, లోపలి గుణక్షోభంబును వెలుపలి యింద్రియ విక్షోపంబును లేక నిర్మూలీత మాయా గుణ వాసనం డగుచు, నిరుద్ధంబు లగు మన శ్చక్షురాదీంద్రియంబులు గలిగి, యఖిలాహారంబులను వర్జించి, కొఱిడు చందంబున.

1-330-మత్తేభ విక్రీడితము

ఉటజాంతస్థులవేదికిన్ నియతుడై యున్నాడు నే డాదిగా
నిటపై నేనవనాడు మేన్ విడువగా నిజ్యాగ్ని యోగాగ్ని త
త్తుటదేహంబు దహింపఁ జూచి, నియమప్రఖ్యాత గాంధారి యి
ట్టట వో నొల్లక ప్రాణవల్లభునితో నగ్నిం బడున్ భూహరా!

1-331-కంద పద్యము

అంతట వారల మరణము
వింత యగుచుఁ జూడఁబడిన విదురుఁడు చింతా
సంతాప మొదవఁ బ్రీత
స్వాంతుండై తీర్థములకుఁ జనియెడు నధిపా!

1-332-వచనము

అని విదురాదుల వృత్తాంతం బంతయు ధర్మనందనుని కెఱిగించి తుంబుర సహితుం డయిన నారదుండు స్వర్గంబునకు నిర్గమించిన వెనుక ధర్మజుండు భీమునిం జూచి యిట్లనియె.

1-333-సీస పద్యము

ఒక కాలమునఁ బండు నోషధిచయము వే;
ఊక కాలమునఁ బండకుండు నండ్రు;
క్రోధంబు లోభంబు క్రూరత బొంకును;
దీపింప నరులు వర్తింతు రండ్రు;
వృవహారములు మహావ్యాజయుక్తము లండ్రు;
సఖ్యంబు వంచనా సహిత మండ్రు;
మగలతో నిల్లాండ్రు మచ్చరించెద రండ్రు;
సుతులు దండ్రులఁ దెగఁ జూతు రండ్రు;

1-333.1-తేటగీతి

గురుల శిష్యులు దూపించి కూడ రండ్రు;
శాస్త్రమార్గము లెవ్వయుఁ జరుగ వండ్రు;
న్యాయపద్ధతి బుధులైన నడవ రండ్రు;
కాలగతి నింతయై వచ్చెఁ గంటి నేడు.

1-334-మత్తేభ విక్రీడితము

హరిఁ జూడన్ నరుఁ డేగినాడు నెల లే డయ్యెం గదా రారు కా
లరు లెవ్వారును; యాదవుల్ సమద లోలస్వాంతు లీవేళ సు
స్థిరులై యుండుదురా? మురారి సుఖియై సేమంబుతో నుండునా?
యెరవై యున్నది చిత్త మీశ్వరకృతం బెట్టో కదే! మారుతీ!

1-335-కంద పద్యము

మానసము గలఁగుచున్నది
 మానవు బహుదుర్నిమిత్త మర్యాదలు స

న్మానవదేహక్రీడలు

మాన విచారింప నోపు మాధవుఁ డనుజా!

1-336-కంద పద్యము

మనవులు సెప్పక ముందఱి

మన దార ప్రాణ రాజ్య మాన శ్రీలన్

మనుపుదు నని మాధవుఁ డీట

మనమునఁ దలపోసి మనిచె మనలం గరుణన్.

1-337-కంద పద్యము

నారదుఁ డాడిన కైవడిఁ

గ్రూరపుఁ గాలంబు వచ్చెఁ గుంభిని మీదన్

ఘోరములగు నుత్పాతము

లారభటిం జూడఁబడియె ననిలజ! కంటే.

1-338-సీస పద్యము

ఓడక ముందట నొక సారమేయంబు;

మొఱగుచు నున్నది మోర యెత్తి;

యాదిత్యుఁ డుదయింప నభిముఖింబై నక్క;

వాపోయె మంటలు వాతఁ గలుగ;

మిక్కిలుచున్నవి మెఱసి గృధ్రాదులు;

గర్జభాదులు దీర్చి క్రందుకొనియె;

నుత్తమాశ్వంబుల కుదయించెఁ గన్నీరు;

మత్తగజంబుల మదము లుడిగె;

1-338.1-ఆటవెలది

గాలు దూతభంగిఁ గదిసెఁ గపోతము;
మండ దగ్గి హోమ మందిరములఁ;
జుట్టుఁ బోగలు దిశల సొరిది నాచ్ఛాదించెఁ;
దరణి మాసెఁ; జూడు దరణి గదలె.

1-339-కంద పద్యము

వాతములు విసరె; రేణు
వ్రాతము లాకసముఁ గప్పె; వడి సుడిగొని ని
 ర్వాతములు వడియె; ఘన సం
ఘాతంబులు రక్తవర్ష కలితము లయ్యెన్.

1-340-కంద పద్యము

గ్రహములు పోరాడెడి నా
గ్రహముల వినఁ బడియె; భూత కలకలములు దు
 స్సహములగుచు శిఖికీలా
వహముల క్రియఁ దోచె; గగన వసుధాంతరముల్.

1-341-కంద పద్యము

దూడలు గుడువవు చన్నులు;
దూడలకున్ గోవు లీవు దుగ్ధము; లోడలం
 బీడలు మానవు; పశువులఁ
గూడవు వృషభములు తఱపి కుఱ్ఱుల నెక్కున్.

1-342-కంద పద్యము

కడలెడు వేల్పుల రూపులు
వడలెడుఁ గన్నీరు వానివలనం జెమటల్
 వొడలెడిఁ బ్రతిమలు వెలిఁ జని
మెడలెడి నొక్కక్క గుడిని మేదిని యందున్.

1-343-కంద పద్యము

కాకంబులు వాపోయెడి;
ఘ్రాకంబులు నగరఁ బగలు గుండ్రలు గొలిపెన్;
 లోకంబులు విభ్రష్ట
శ్రీకంబులు గతి నశించి శిథలము లయ్యెన్.

1-344-మత్తేభ విక్రీడితము

యవ పద్మాంకుశ చాప చక్ర ఝష రేఖాలంకృతంబైన మా
ధవు పాదద్వయ మింక మెట్టెడు పవిత్రత్వంబు నేఁ డాదిగా
నవనీకాంతకు లేదు పో? మఱి మదీయాంగంబు వామాక్షి బా
హువు లాకంపము నొందుచుండు నిల కే యుగ్రస్థితుల్ వచ్చునో?

1-345-వచనము

మఱియు మహోత్పాదంబులు పెక్కులు పుట్టుచున్నయవి; మురాంతకుని
 వృత్తాంతంబు వినరా" దని, కుంతీసుతాగ్రజుండు భీమునితో విచారించు
 సమయంబున.

1-29-యాదవులకుశలంబడుగుట

1-346-కంద పద్యము

భేదమున నింద్రసూనుఁడు

యాదవపురినుండి వచ్చి యుగ్రజుఁ గని త

త్పాదముల నయనసలిలో

త్పాదకుడై పడియె దీనుభంగి నరేంద్రా!

1-347-కంద పద్యము

పల్లటిలిన యుల్లముతోఁ

దల్లడపడుచున్న పిన్నతమ్మునిఁ గని వె

ల్వెల్లనగు మొగముతో జను

ల్వెల్లను విన ధర్మపుత్రుఁ డిట్లని పలికెన్.

1-348-సీస పద్యము

మాతామహుండైన మనశూరుఁ డున్నాడె? ;

మంగళమే మనమాతులునకు?

మోదమే నలుగురు ముగురు మేనత్తల? ;

కానందమే వారి యాత్మజులకు?

నక్రూర కృతవర్మ లాయు స్సమేతులే? ;

జీవితుఁడే యుగ్రసేనవిభుఁడు?

కల్యాణయుక్తులే గద సారణాదులు;

మాధవుతమ్ములు మానధనులు?

1-348.1-తేటగీతి

నందమే మనసత్యకనందనునకు?

భద్రమే శంబరాసురభంజనునకు?

గుశలమే బాణదనుజేంద్రకూతుపతికి?

హర్షమే పార్థ! ముసలికి హలికి బలికి?

1-349-వచనము

మఱియు నంధక యదు భోజ దశార్హ వృష్టి సాత్వతులు మొదలయిన
యదువంశ వీరులును, హరికుమారులైన సాంబ సుపేణప్రముఖులును,
నారాయణానుచరులైన యుద్ధవాదులును, గృష్ణసహచరులైన సునంద
నందాదులును, సుఖానందులే?" యని, యందఱ నడిగి ధర్మజుండు గ్రమ్మఱ
నిట్లనియె.

1-350-సీస పద్యము

వైకుంఠవాసుల వడువున నెవ్వని;

బలమున నానందభరితు లగుచు

వెఱవక యాదవ వీరులు వర్తింతు;

రమరులు గొలువుండు నట్టి కొలువు

చవికె నాకర్షించి చరణసేవకులైన;

బంధుమిత్రాదుల పాదయుగము

నెవ్వడు ద్రొక్కించె నింద్రపీఠముమీద;

వజ్రంబు జళిపించి వ్రాలువాని

1-350.1-తేటగీతి

ప్రాణవల్లభ కెంగేలఁ బాదు సేసి

యమృతజలములఁ బోపింప నలరు పారి

జాత మెవ్వఁడు గొనివచ్చి సత్యభామ

కిచ్చె నట్టి మహాత్మున కిప్పుడు శుభమె?

1-351-శార్దూల విక్రీడితము

అన్నా! ఫల్గున! భక్తవత్సలుఁడు, బ్రహ్మణ్యుండు, గోవిందుఁ డా
పన్నా నీకశరణ్యఁ డీశుఁడు, జగద్భద్రానుసంధాయి, శ్రీ
మన్న వ్యాంబుజ పత్రనేత్రుఁడు, సుధర్మామధ్యపీఠంబునం
దున్నాఁడా బలభద్రుఁ గూడి సుఖియై యుత్సాహియై ద్వారకన్?

1-352-కంద పద్యము

ఆ రామకేశవులకును
సామలభక్తి నీవు సలుపుదువు గదా
 గారాములు సేయుదురా
 పోరాముల బంధు లెల్ల ప్రొద్దు? జితారీ !

1-353-శార్దూల విక్రీడితము

మున్ను గ్రాటవిలో వరాహమునకై ముక్కంటితో, బోరుచో
సన్నాహంబునఁ గాలకేయుల ననిం జక్కాడుచో, బ్రాభవ
స్సన్నుండై చను కొరవేంద్రు పనికై గంధర్వులం దోలుచో,
గన్నీరెన్నడుఁ దేవు తండ్రి! చెప్పుమా కల్యాణమే చక్రికిన్?

1-354-వచనము

అదియునుం గాక.

1-355-కంద పద్యము

ఓడితివో శత్రువులకు,
నాడితివో సాధు దూషణా^{లా}పములం;

గూడితివో పరసతులను,
వీడితివో మానధనము వీరుల నడుమన్;

1-356-కంద పద్యము

తప్పితివో యిచ్చెదనని;
చెప్పితివో కపటసాక్షి; చేసిన మేలుం
దెప్పితివో; శరణార్థుల
రొప్పితివో ద్విజులఁ, బసుల, రోగుల, సతులన్;

1-357-కంద పద్యము

అడిచితివో భూసురులను;
గుడిచితివో బాలవృద్ధగురువులు వెలిగా;
విడిచితివో యాశ్రితులను;
ముడిచితివో పరుల విత్తములు లోభమునన్;

1-358-వచనము

అని పలికినం గన్నీరు కరతలంబునం దుడిచికొనుచు గద్గదస్వరంబున
మహానిధిం గోలుపోయిన పేదచందంబున నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు నర్జునుం
డన్న కిట్లనియె.

1-30-కృష్ణనిర్యాణంబు వినుట

1-359-కంద పద్యము

మన సారథి, మన సచివుడు,
మన వియ్యము, మ నసఖుండు, మన భాంధవుఁడున్,

మన విభుడు, గురుడు, దేవర,
మనలను దిగనాడి చనియె మనుజాధీశా!

1-360-కంద పద్యము

కంటకులు నృపులుసూడఁగ,
మింటం గంపించు యంత్రమీనముఁ గోలన్
గెంటించి మనము వాలుం
గంటిం జేకొంటి మతని కరుణన కాదే?

1-361-కంద పద్యము

దండిననేకులతో నా
ఖండలుఁ డెదు రయిన గెలిచి ఖాండవవనముం
జండాఝకి నర్పించిన
గాండివము నిచ్చెఁ జక్రి గలుగుట నధిపా!

1-362-కంద పద్యము

దిక్కుల రాజుల నెల్లను
మక్కించి ధనంబు గొనుట మయకృతసభ ము
న్నెక్కుట జన్మము సేయుట
నిక్కుము హరి మనకు దండ నిలిచినఁ గాదే?

1-363-మత్తేభ విక్రీడితము

ఇభజిద్వీర్య! మఖాభిషిక్తమగు నీ యిల్లాళి ధమ్మిల్లమున్
సభలో శాత్రవు లీడ్చినన్ ముడువకా చంద్రాస్య దుఃఖింపఁగా

నభయం బిచ్చి ప్రతిజ్ఞ సేసి భవదీయారాతికాంతా శిరో
జభరశీల హరింపఁడే విధవలై సౌభాగ్యముల్ వీడఁగన్.

1-364-శార్దూల విక్రీడితము

వైరుల్ గట్టిన పుట్టముల్ విడువఁగా, వారింప నా వల్లభుల్
రారీవేళ, నుపేక్ష సేయఁ దగవే, రావే, నివారింపవే?
లే రే త్రాతలు కృష్ణ! యంచు సభలో లీనాంగి యై కుయ్యడం
గారుణ్యంబున భూరివస్త్రకలితంగా జేయఁడే ద్రౌపదిన్?

1-365-సీస పద్యము

దుర్వాసుఁ డొకనాడు దుర్యోధనుఁడు వంపఁ;
బదివేల శిష్యులు భక్తిఁ గొలువఁ
జనుదెంచి మనముఁ బాంద్రాలియుఁ గుడిచిన;
వెనుక నాహారంబు వేడికొనినఁ
బెట్టెద ననవుడుఁ బెట్టకున్న శపింతు;
ననుచుఁ దోయావగాహమున కేఁగఁ
గడవల నన్న శాకములు దీటుటఁ జూచి;
పాంచాలపుత్రిక పర్ణశాల

1-365.1-తేటగీతి

లోనఁ దలచిన విచ్చేసి లోవిలోని
శెష్ఠశాకాన్నలవముఁ బ్రాశించి తపసి
కోప ముడిగించి పరిపూర్ణకుక్షిఁ జేసి
నిట్టి త్రైలోక్య సంతర్పి యెందుఁ గలఁడు?

1-366-సీస పద్యము

పందికై పోరాడ పాలాక్షుఁ డెవ్వని;
 బలమున నా కిచ్చెఁ బాశుపతము?
 నెవ్వని లావున నిమ్మైన దేవేంద్రు;
 పీఠార్థమున నుండ బింపుఁ గంటిఁ?
 గాలకేయ నివాత కవచాదిదైత్యులఁ;
 జంపితి నెవ్వని సంస్కరించి?
 గోగ్రహణము నాఁడు కురుకులాంభోనిధిఁ;
 గడచితి నెవ్వని కరుణఁ జేసి?

1-366.1-ఆటవెలది

కర్ణ సింధురాజ కౌరవేంద్రాదుల
 తలలపాగ లెల్లఁ దడవి తెచ్చి
 యే మహాత్ము బలిమి నిచ్చితి విరటుని
 పుత్రి యడుగ బొమ్మ పొత్తికలకు?

1-367-మత్తేభ విక్రీడితము

గురుభీష్మాదులు గూడి పన్నిన కురుక్షేత్రచక్రంబులో
 గురుశక్తిన్ రథయంత యై నొగలపైఁ గూర్చుండి యా మేటి నా
 శరముల్ వాఱక మున్న వారల బలోత్సాహయు రుద్యోగ త
 త్పరతల్ చూడ్కుల సంహరించె నమితోత్సాహంబు నా కిచ్చుచున్.

1-368-మత్తేభ విక్రీడితము

అసురేంద్రుం డొనరించు కృత్యములు ప్రహ్లాదుం బ్రవేశించి గె
 ల్లు సమర్థంబులు గాని కైవడిఁ గృపాశ్వుత్థామ గాంగేయ సూ

ర్యసుతద్రోణ ధనుర్విముక్త బహుదివ్యాస్తప్రపంచంబు నా
దెసకున్ రాక తొలంగె మాధవు దయాదృష్టిన్ నరేంద్రోత్తమా!

1-369-చంపకమాల

వసుమతి దివ్యభాణముల వ్రక్కలు వాపి కొలంకు సేసి, నా
రసములు మాటుగాఁ బఱపి రధ్యములన్ రిపు లెల్లఁ జూడ సా
హసమున నీటఁ బెట్టితి రణావని సైంధవుఁ జంపునాఁడు, నా
కసురవిరోధి భద్రగతి నుండయి వచ్చినఁ గాదె? భూవరా!

1-370-సీస పద్యము

చెలికాఁడ రమ్మని చీరు న న్నొకవేళ, ;
మన్నించు నొకవేళ మఱిది యనుచు,
బంధుభావంబునఁ బాటించు నొకవేళ, ;
దాతయై యొకవేళ ధనము లిచ్చు,
మంత్రియై యొకవేళ మంత్ర మాదేశించు, ;
బోధియై యొకవేళ బుద్ధి సెప్పు,
సారథ్య మొనరించుఁ జనవిచ్చి యొకవేళఁ, ;
గ్రీడించు నొకవేళ గేలి సేయు,

1-370.1-తేటగీతి

నొక్క శయ్యాసనంబున నుండుఁ గన్న
తండ్రి కైవడిఁ జేసిన తప్పుఁ గాచు,
హస్తములు వట్టి పొత్తున నారగించు
మనుజువల్లభ! మాధవు మఱివ రాదు.

1-371-కంద పద్యము

విజయ, ధనంజయ, హనుమ

ద్వజ, ఫల్గున, పార్థ, పాండుతనయ, నర, మహేం

ద్రజ, మిత్రార్జున, యంచును

భుజములు దలకడవ రాకపోకలఁ జీరున్.

1-372-కంద పద్యము

వారిజగంధులు దమలో

వారింపఁగరాని ప్రేమ వాదము సేయన్

వారిజనేత్రుఁడు ననుఁ దగ

వారిండ్లకుఁ బనుపు నలుక వారింప నృపా!

1-373-కంద పద్యము

నిచ్చలు లోపలికాంతలు

మచ్చికఁ దనతోడ నాడు మాటలు నాకున్

ముచ్చటలు సెప్పు మెల్లన

విచ్చలవిడిఁ దొడలమీఁద విచ్చేసి నృపా!

1-374-చంపకమాల

అటమటమయ్యె నా భజన మంతయు భూవర! నేఁడు సూడుమా

యిటువలె గారవించు జగదీశుఁడు గృష్ణుఁడు లేని పిమ్మటం

బటుతర దేహలోభమునఁ బ్రాణములున్నవి వెంటఁబోక నేఁ

గటకట! పూర్వజన్మమునఁ గర్మము లెట్టివి చేసినాడనో?

1-375-శార్దూల విక్రీడితము

కాంతారంబున నొంటి దోడుకొని రాగా జూచి గోవిందు శు
ద్ధాంతస్థిలఁ బదాఱువేల మదరాగాయత్తులై తాకి నా
చెంతన్ బోయలు మూఁగి పట్టికొన, నా సీమంతినీ సంఘమున్
బ్రాంతిన్ భామిని భంగి నుంటి విడిపింపన్ లేక; ధాత్రీశ్వరా!

1-376-శార్దూల విక్రీడితము

ఆతరా రథికుండు నా హయము లా యస్త్రాసనం బా శర
వ్రాతం బన్యులఁ దొల్లి జంపును దుదిన్ వృద్ధంబు లైపోయె మ
చ్చేతోధీశుఁడు చక్రి లేమి భసితక్షిప్తాజ్య మాయావి మా
యాతంత్రోషరభూమిబీజముల మర్యాదన్ నిమేషంబునన్.

1-377-మత్తేభ విక్రీడితము

యదువీరుల్ మునినాథుశాపమునఁ గాలాధీనులై, యందఱున్
మదిరాపాన వివర్ధమాన మదసమ్మర్దోగ్ర రోషాంధులై
కదనంబుల్ దమలోన ముష్టిహతులం గావించి నీఱైరి న
ష్టదశం జిక్కిరి నల్పు రేవు రచటన్ సర్వంసహావల్లభా!

1-378-కంద పద్యము

భూతములవలన నెప్పుడు
భూతములకు జన్మ మరణ పోషణములు ని
ర్ణీతములు సేయుచుండును
భూతమయుం డీశ్వరుండు భూతశరణ్యా!

1-379-కంద పద్యము

బలములు గల మీనంబులు

బలవిరహితమీనములను భక్షించు క్రియన్

బలవంతు లయిన యదువులు

బలరహితులఁ జంపి రహితబావముల నృపా!

1-380-మత్తేభ విక్రీడితము

బలహీనాంగులకున్ బలాధికులకుం బ్రత్యర్థి భావోద్యమం

బులు గల్పించి, వినాశమున్ నెఱపి, యీ భూభారముం బాపి, ని

శ్చలబుద్ధిం గృతకార్యుడై చనియె; నా సర్వేశ్వరుం డచ్యుతుం

డలఘుం డేమని చెప్పుదున్ భగవదాయత్తంబు పృథ్వీశ్వరా!

1-31-పాండవుల మహాప్రస్థానంబు

1-381-వచనము

మఱియు దేశకాలార్థయుక్తంబులు, నంతఃకరణ సంతాప శమనంబులునయిన హరివచనంబులం దలంచి, చిత్తంబు పరాయత్తంబయియున్నది;" అని

యన్నకుం జెప్పి నిరుత్తరుండై, నిరంతర హరిచరణారవిందచింతామలబుద్ధియై,

శోకంబు వర్జించి, సదా ధ్యాన భక్తివిశేషంబులం గామక్రోధాదుల జయించి, తొల్లి

తన కుభయసేనా మధ్యంబున నచ్యుతుం డానతిచ్చిన గీతలు దలంచి, కాలకర్మ

భోగాభినివేశంబులచేత నావృతంబయిన విజ్ఞానంబుఁ గ్రమ్మఱ

నధిగమించి, హేతుమద్భావంబున శోకహేతు వహంకార మమకారాత్మకంబయిన

ద్వైతభ్రమం బనియును, ద్వైతభ్రమంబునకుఁ గారణంబుదేహం బనియును,

దేహంబునకు బీజంబు లింగంబనియును, లింగంబునకు మూలంబు గుణంబు

లనియును, గుణంబులకు నిదానంబు ప్రకృతియనియును, "బ్రహ్మహ"

మనియెడు జ్ఞానంబున లీనయై ప్రకృతి లేకుండుననియు, ప్రకృతి యడంగుటయ నైర్గుణ్యంబనియును నైర్గుణ్యంబువలన గార్యలింగ నాశం బనియును, గార్యలింగనాశంబున నసంభవంబగు ప్రకృతింబాసి, క్రమ్మఱ స్థూలశరీర ప్రాప్తుండుగాక పురుషుండు సమ్యక్భోగంబున నుండు ననియును నిశ్చయించి యర్జునుండు విరక్తుండై యూరకుండె; ధర్మజుండు భగవదీయమార్గంబు దెలిసి యాదవుల నాశంబు విని నారదువచనంబులం దలంచి నిశ్చలచిత్తుండై స్వర్గమార్గమనంబునకుయత్నంబు సేయు చుండె నా సమయంబున.

1-382-కంద పద్యము

యదువుల నాశము మాధవు

పదవియు విని కుంతి విమలభక్తిన్ భగవ

త్వదచింతాతత్పరయై

ముదమున సంసారమార్గమునకుం బాసెన్.

1-383-వచనము

ఇట్లు కంటకంబునం గంటకోన్మూలనంబు సేసి కంటకంబులు రెంటినిపరిహరించు విన్నాణి తెఱంగున యాదవ రూప శరీరంబునం జేసియీశ్వరుండు లోక కంటక శరీరంబులు సంహరించి నిజ శరీరంబువిడిచె; సంహారంబునకు నిజ శరీర పర శరీరంబులు రెండు నీశ్వరునకు సమంబులు, నిజరూపంబున మెలంగుచు రూపాంతరంబులు ధరియించి క్రమ్మఱ నంతర్దానంబు నొందు నటుని కైవడి లీలా పరాయణుండైన నారాయణుండు, మీన కూర్మాది రూపంబులుధరియించుఁ బరిహరించు" నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె.

1-384-కంద పద్యము

ఏ దినమున వైకుంఠుఁడు
మేదినిపైఁ దాల్చినట్టి మేను విడిచినాఁ
 డా దినమున నశుభప్రతి
పాదక మగు కలియుగంబు ప్రాప్తం బయ్యెన్.

1-385-సీస పద్యము

కలివర్తనంబునఁ గ్రౌర్యహింసాసత్య;
దంభకౌటిల్యాద్యధర్మ చయము
పురముల గృహముల భూములఁ దమలోనఁ;
గలుగుట దలపోసి కరిపురమున
మనుమని రాజువై మను మని దీవించి;
సింధుతోయకణాభిషిక్తుఁ జేసి
యనిరుద్ధనందనుండైన వజ్రనిఁ దెచ్చి;
మధురఁ బట్టము గట్టి మమతఁ బాసి

1-385.1-ఆటవెలది

కరుల హరుల భటులఁ గంకణాదికముల
మంత్రిజనుల బుధుల మానవతుల
నఖిల మయిన ధనము నభిమన్యుసుతునకు
నప్పగించి బుద్ధి నాశ్రయించి.

1-386-వచనము

విరక్తుండైన ధర్మ నందనుండు ప్రాజాపత్యం బనియెడి యిష్టిఁ గావించి యగ్నుల
 నాత్మారోహణంబు సేసి నిరహంకారుండును నిర్దళితాశేష బంధనుండును నై సక
 లేంద్రియంబుల మానసంబున నడచి ప్రాణాధీనవృత్తి యగు మానసంబును

బ్రాణమందును, బ్రాణము నపానమందును, నుత్సర్గసహితం బయిన
 యపానము మృత్యువునందును, మృత్యువును పంచభూతంబులకు నైక్యంబైన
 దేహంబు నందును, దేహము గుణత్రయంబు నందును, గుణత్రయంబు నవిద్య
 యందును, సర్వారోపహేతువగు నవిద్యను జీవుని యందును, జీవుండయిన
 తన్ను నవ్యయం బయిన బ్రహ్మ మందును, లయింపంజేసి బహిరంతరంగ
 వ్యాపారంబులు విడిచి, నార చీరలు ధరియించి, మౌనియు నిరాహారుండును
 ముక్తకేశుండునునై యున్నత పిశాచ బధిర జడుల చందంబున
 నిరపేక్షకత్వంబున.

1-387-కంద పద్యము

చిత్తంబున బ్రహ్మము నా

వృత్తముఁ గావించుకొనుచు విజ్ఞానధనా

యత్తులు దొల్లి వెలంగెడి

యుత్తరదిశ కేగె నిర్మలోద్వేగమునన్.

1-388-సీస పద్యము

అంత నాతని తమ్ము లనిలపుత్రాదులు;

గలిరాకచేఁ బాపకర్ము లగుచుఁ

జరియించు ప్రజల సంధారంబు లీక్షించి;

యఖిల ధర్మంబుల నాచరించి

వైకుంఠ చరణాబ్జ వర్తిత హృదయులై;

తద్భక్తినిర్మలత్వమును జెంది

విషయయుక్తులకుఁ బ్రవేశింపఁగా రాక;

నిర్దూతకల్మష నిపుణమతులు

1-388.1-తేటగీతి

బహుళవిజ్ఞానదావాగ్ని భసితకర్ము
 లైన యేకాంతులకు లక్ష్మమై వెలుంగు
 ముఖ్యనారాయణస్థానమునకుఁ జనిరి
 విగతరజమైన యాత్మల విప్రముఖ్య!

1-389-వచనము

అంత విదురుండు ప్రభాసతీర్థంబున హరియందు జిత్తంబు సేర్చి, శరీరంబు విడిచి,
 పితృవర్గంబుతోడ దండధరుం డగుటం జేసి నిజాధికారస్థానంబునకుం జనియె;
 ద్రుపదరాజపుత్రియుఁ బతులవలన నుపేక్షితయై జగత్పతియైన వాసుదేవు
 నందుఁ జిత్తంబు సేర్చి తత్పదంబు సేరె నిట్లు.

1-390-కంద పద్యము

పాండవకృష్ణుల యానము,
 పాండురమతి నెవ్వడైనఁ బలికిన విన్నన్
 ఖండితభవుడై హరిదా
 సుండై కైవల్యపదము సొచ్చు నరేంద్రా!

1-32-పరీక్షితు దిగ్విజయయాత్ర

1-391-వచనము

అంత నటం బరీక్షితుమారుండు జాతకర్మవిదులైన పెద్దలు సెప్పిన చందంబున
 భూసురోత్తమ శిక్షావశంబున మహాభాగవత శేఖరుండై ధరణీపాలనంబు సేయుచు
 నుత్తరుని పుత్రిక నిరావతి యనుమత్తకాశిని బెండ్లి యయి, జనమేజయ
 ప్రముఖులైన నలువురు గొడుకుల నుత్పాదించి, గంగాపులినతలంబునఁ

గృపాచార్యుండుగురుత్వంబు సేయ యాగభాగంబులకు వచ్చిన దేవతల
 నీక్షించుచు భూరిదక్షిణంబులుగా మూఁడశ్వమేధంబు లాచరించి
 దిగ్విజయకాలంబున గోమిథునంబుఁ దన్ను శూద్రుండును రాజ
 చిహ్నముద్రితుండును నగు కలిం బట్టి నిగ్రహించె" అని చెప్పిన, శౌనకుండు
 పౌరాణికున కిట్లనియె.

1-392-కంద పద్యము

భూవరరూపుఁడు శూద్రుఁడు
 గోవుం దా నేల తన్నెఁ గోరి పరీక్షి
 ద్భూవరుఁడు దిశల గెలుచుచు
 నేవిధిఁ గలి నిగ్రహించె నెఱిగింపఁ గదే.

1-393-మత్తేభ విక్రీడితము

అరవిందాక్ష పదారవింద మకరందాసక్తులై యున్న స
 త్పురుషశ్రేష్ఠుల వృత్తముల్ వినక దుర్బుద్ధిన్ విలంఘించి, దు
 ర్నరవార్తాకథనప్రపంచములు గర్లప్రాప్తముల్ సేసి, వా
 సరముల్ వ్యర్థతఁ దోచుచుండఁ జన దీ సంసారమోహంబునన్.

1-394-సీస పద్యము

మనుట నిత్యము గాదు మరణంబు నిజ మని;
 యెఱిగి మోక్షస్థితి నిచ్చగించు
 నల్పాయువు లగు మా కన్యదుర్జన చరి;
 త్రములోలిఁ గర్ణరంధ్రములఁ బెట్టి
 బంగారు వంటి యీ బ్రతికెడు కాలంబుఁ;
 బోనాడఁ గానేల పుణ్యచరిత!

మాధవపదపద్మ ముకరందపానంబు;
సీయింపవే యేము సీయునట్టి

1-394.1-ఆటవెలది

సత్రయాగమునకు సన్నునీంద్రులు సీర
వాఁడె దండధరుఁడు వచ్చెఁ జూడు
చంపఁ డొకనినైన జన్న మయ్యెడుదాక,
వినుచు నుండుఁ దగిలి విష్ణుకథలు.

1-395-కంద పద్యము

మందునకు మందబుద్ధికి
మందాయువునకు నిరర్థమార్గునకును గో
విందచరణారవింద ము
రందము గొనఁ దెఱపి లేదు రాత్రిందివముల్.

1-396-వచనము

అని శౌనకుండు వలికిన సూతుం డిట్లనియెఁ "బరీక్షిన్నరేంద్రుండు
నిజవాహినీసందోహ సురక్షితంబగు కురుజంగాలదేశంబునం గలి ప్రవేశంబు
నాకర్ణించి, యుద్ధకుతూహలత నంగీకరించి, యొక్కనాఁడు సముల్లాసంబున
బాణాసనంబు గైకొని, నీల నీరద నిభ తురంగ నివహ యోజితంబును, ఫలిత
మనోరథంబును నైన రథంబు నారోహణంబు సేసి, మృగేంద్ర ధ్వజంబు వెలుగ
రథ కరి తురంగమ సుభట సంఘటితంబగు వాహినీచక్రంబు నిర్వక్తంబుగం
గొలువ, దిగ్విజయార్థంబు వెడలి పూర్వ దక్షిణ పశ్చిమోత్తర సముద్ర లగ్నంబు
లయినయిలావృత రమ్యక హిరణ్మయ హరివర్ష కింపురుష భద్రాశ్వ కేతుమాల
భారతవర్షంబులు నుత్తరకురు దేశంబులును జయించి, పుష్కల ధన

ప్రదానపూర్వకలగు సపర్యల నభ్యర్చితుండై తత్తద్దేశవాసు లిచ్చిన కానుకలు
 గైకొనుచు, మంగళ పాఠక సంఘాత జేగీయమాన పూర్వరాజవృత్తాంతంబు
 లాకర్ణించుచుఁ బాఠకపఠిత పద్యంబుల వలనం బాండవులకు భక్తవత్సలుండై
 పుండరీకాక్షుం డాచరించిన సారథ్య సఖ్య సాచివ్య సభాపతిత్వ వీరాసనత్వ
 దూతభావాదికర్మంబులు నశ్వత్థామాస్త్ర తేజంబు వలనఁ దన్ను రక్షించుటయు
 యాదవ పాండవు లందలి స్నేహానుబంధంబును, వారలకుఁ గలిగిన భగవద్భక్తి
 విశేషంబును విని, విశ్వంభరుని భక్త వాత్సల్యంబునకు నాశ్చర్యంబు నొందుచు,
 వందిబృందంబులకు న్మహార్హంబులగు హారాంబరాభరణాది సందోహంబుల
 నొసంగుచుఁ బద్మనాభ పాద పద్మభజనపరతంత్ర పవిత్ర మానసుండై యుండె;
 నయ్యెడ వృషభరూపంబున నేక పాదంబున సంచరించు ధర్మదేవుండు దన
 సమీపంబున లేగలేని లేగటికుట్టి చందంబున హతప్రభయై
 నేత్రంబులసలిలంబులు గురియుచు గోరూపయై యున్న ధాత్రి కిట్లనియె.

1-33-గోవుషభ సంవాదంబు

1-397-మత్తేభ విక్రీడితము

నయనాంభఃకణజాల మేల విడువన్ నా తల్లి నీ మేను సా
మయమై యున్నది; మోము వాడినది; నీ మన్నించు చుట్టాలకున్
భయదుఃఖంబులు నెందు వొందవు గదా? బంధించి శూద్రుల్ పద
తయహీనన్ ననుఁ బట్టవత్తురనియో, తాపంబు నీ కేటికిన్.

1-398-సీస పద్యము

మఖములు లేమి నమర్త్యుల కిటమీద;
మఖభాగములు లేక మాను ననియె?

రమణులు రమణుల రక్షింప రనియ్యె? పు;
 త్రులఁ దల్లిదండ్రులు ప్రోవరనియ్యె?
 భారతి గుజనులఁ బ్రాపించుననియ్యె? స;
 ద్విపులు నృపుల సేవింతు రనియ్యె?
 కులిశహస్తుఁడు వాన గురియింపకుండఁగఁ;
 బ్రజలు దుఃఖంబులఁ బడుదురనియ్యె?

1-398.1-ఆటవెలది

హీనవంశ జాతు లేదెదరనియ్యె? రా
 జ్యములు పాడిగలిగి జరుగవనియ్యె?
 మనుజు లన్న పాన మైదున శయ నాస
 నాది కర్మసక్తు లగుదు రనియ్యె?

1-399-మత్తేభ విక్రీడితము

జననీ! నీ భరమెల్ల డించుటకునై చక్రాయుధుం డిన్ని హా
 యనముల్ దాను నరాకృతిన్ మెలఁగి నిత్యానందముం జేసి పో
 యిన నే నింక ననాథ నైతిఁ గుజనుం డైవ్వాఁడు శాసించునో?
 పెను దుఃఖంబులఁ నేమి పొందు ననియ్యె? భీతిల్లి చింతించుటల్.

1-400-కంద పద్యము

దెప్పుర మగు కాలముచే
 నెప్పుడు దేవతల కెల్ల నిష్ఠం బగు నీ
 యొప్పిదముఁ గృష్ణుఁ డరిగినఁ
 దప్పెఁ గదా! తల్లి! నీవు తల్లడపడఁగన్.

1-401-వచనము

అనిన భూదేవి యిట్లనియె.

1-402-కంద పద్యము

ఈ లోకంబునఁ బూర్వము

నాలుగు పాదముల నీవు నడతుఁపు నేఁ డా

శ్రీలనేశుఁడు లేమిని

గాలముచే నీకు నొంటి కాలయ్యెఁ గదే!

1-403-వచనము

మఱియు సత్య శౌచ దయా క్షాంతులును, ద్యాగ సంతోషార్థవంబు లును, శమ దమ తపంబులును, సమత్వంబును, పరాపరాధ సహనంబును, లాభంబు గల యెడ నుదాశీనుండై యుండుటయును, శాస్త్రవిచారంబును, జ్ఞాన విరక్తులును, నైశ్వర్య శౌర్య ప్రభా దక్షత్వంబులును, స్మృతియును, స్వాతంత్ర్యంబును, గౌశల కాంతి ధైర్య మార్దవ ప్రతి భాతిశయ ప్రశయ శీలంబులును, జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియమనోబలంబులును, సౌభాగ్య గాంభీర్య స్థైర్యంబులును, శ్రద్ధా కీర్తిమా నగర్వాభావంబులును, ననియెడి ముప్పదితోమ్మిది గుణంబులు నవియునుం గాక బ్రహ్మణ్యతా శరణ్యతాది మహాగుణ సమూహంబును శ్రీకృష్ణదేవుని యందు వర్తిల్లుం గావున.

1-404-కంద పద్యము

గణనాతీతము లగు స

ద్గుణములు గల చక్రి సనిన ఘోరకలిపే

రణమునఁ బాప సమూహ

వ్రణ యుతు లగు జనులఁ జూచి వగచెదఁ దండ్రి!

1-405-కంద పద్యము

దేవతలకు ఋషులకుఁ బితృ
దేవతలకు నాకు నీకు ధీరులకును నా
నావర్ణాశ్రమములకును
గోవులకును బాధ యనుచుఁ గుందెద ననఘా!

1-406-సీస పద్యము

బ్రహ్మదు లెవ్వని భద్రకటాక్ష వీ;
క్షణము వాంఛింతురు సత్తపములఁ
గమలాలయము మాని కమల యెవ్వని పాద;
కమలంబు సేవించుఁ గౌతుకమునఁ
బరమ యోగీంద్రులు భవ్యచిత్తములందు;
నిలుపుదు రెవ్వని నియతితోడ
వేదంబులెవ్వని విమలచారిత్రముల్;
వినుతింపగా లేక వెగడువడియె

1-406.1-ఆటవెలది

నట్టి వాసుదేవు నట్ట వ జ్రాంకుశ
చక్ర మీన శంఖ చాప కేతు
చిహ్నాతంబులైన శ్రీచరణము లింక
సోక వనుచు వగపు సోకెనయ్య!

1-407-కంద పద్యము

హరిపాదంబులు సోకెడి
సిరికతమున నఖిల భువన సేవ్యత్వముతో

స్థిర నైతి నిన్ని దినములు

హరి నా గర్వంబు మాన్చి యరిగె మహాత్మా!

1-408-కంద పద్యము

శీలాకారము దాల్చెను

శ్రీలనేశుండు ఖలుల శిక్షించి భవో

న్మాలనము సేయుకొఱకును

నాలుగు పాదముల నిన్ను నడిపించుటకున్

1-409-ఉత్పలమాల

ఆ మధరోక్తు లా నయము లా దరహాసము లా దయారసం

బా మురిపంబు లా తగవు లా గమనక్రియ లా మనోహర

ప్రేమకరావలోకనము ప్రీతిఁ గనుంగొనలేమి మాధవుం

గామినులేల? నిర్దళితకర్ములు యోగులుఁ బాయనేర్తురే?

1-410-కంద పద్యము

మెల్లన నాపై యాదవ

వల్లభుఁ డడుగిడఁగ మోహవశనై నేరం

జిల్లగ రోమాంచము క్రియ

మొల్లములై మొలచు సస్యములు మార్గములన్.

1-411-వచనము

అని యిట్లు పూర్వవాహినియైన సరస్వతీతీరంబున ధర్మదేవుండును భూమియు

వృషధేనురూపంబుల భాషింప రాజర్షి యైన పరీక్షిద్భూవరుండు డగ్గటియె; నా

సమయంబున.

1-412-శార్దూల విక్రీడితము

కైలాసాచలసన్నిభంబగు మహాగంభీరగోరాజముం
గాలక్రోధుఁడు దండహస్తుఁడు నృపాకారుండు క్రూరుండు జం
ఘాలుం డొక్కఁడు శూద్రుఁ డాసురగతిం గారుణ్యనిర్ముక్తుఁడై
నేలం గూలఁగఁ దన్నెఁ బంచితలఁగా నిర్హితపాదాహతిన్.

1-413-వచనము

మఱియును.

1-414-శార్దూల విక్రీడితము

అలోలాంగక నశ్రు తోయ కణ జాలాక్షిన్ మహంభారవన్
బాలారూఢ తృణావళీకబళలోభవ్యాప్త జిహ్వగ్ర నాం
దోళస్వాంతనజీవవత్స నుదయద్దుఃఖాన్వితన్ ఘర్మకీ
లాలాపూర్ణశరీర నా మొదవు నుల్లంఘించి తన్నెన్ వడిన్.

1-34-కలినిగ్రహంబు

1-415-వచనము

ఇట్లాధేను వృషభంబుల రెంటిం గంటకుండై తన్నుచున్న రాజలక్షణ
ముద్రితుండయిన శూద్రునిం జూచి సువర్ణ పరికరస్యందనారూఢుం డగు
నభిమన్యునందనుండు గోదండంబు సగుణంబు సేసి మేఘగంభీరరవంబు లగు
వచనంబుల నిట్లనియె.

1-416-శార్దూల విక్రీడితము

నిన్నుం గొమ్ములఁ జిమ్మెనో? కదిసెనో? నిర్భీతివై గోవులం
దన్నం గారణ మేమి? మద్భుజసనాదక్షోణి నే వేళలం

దున్నేరంబులు సేయ రా; దెఱుగవా? ధూర్జత్వమున్ భూమిభృ
త్సన్నాహంబు నొనర్చె దెవ్వఁడవు? నిన్ శాసించెదన్ దుర్మతీ!

1-417-కంద పద్యము

గాండీవియుఁ జక్రియు భూ

మండలిఁ బెడఁబాసి చనిన మదమత్తుఁడవై

దండింపఁ దగనివారల

దండించెదు నీవ తగుదు దండనమునకున్.

1-418-వచనము

అని వృషభంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

1-419-మత్తేభ విక్రీడితము

కురుధాత్రీశ్వర బాహు వప్త యుగళీ గుప్తక్షమా మండలిం

బరికింపన్ భవదీయ నేత్ర జనితాంభశ్రేణిఁ దక్కన్ జనుల్

దొరఁగం జేయ రధర్మ సంజనిత జంతుశ్రేణిబాష్పంబులన్

గురుశక్తిన్ విదళింతుఁ జూడు మితనిన్ గోమూర్తిదేవోత్తమా!

1-420-కంద పద్యము

జాలిఁ బడ నేల? నా శర

జాలంబుల పాలు సేసి చంపెద వీనిన్

భూలోకంబున నిపుడే

నాలుగు పాదముల నిన్ను నడిపింతుఁ జుమీ.

1-421-ఉత్పలమాల

వాచవియైన గడ్డిఁ దిని వాహిను లందు జలంబు ద్రావగా
 నీచరణంబు లెవ్వఁ డిటు నిర్దళితంబుగఁ జేసె వాఁడు దా
 ఖేచరుడైన, వాని మణి కీలీత భూషణ యుక్త బాహులన్
 నేచని త్రుంచివైతు వినువీధికి నేగిన నేల డాఁగినన్.

1-422-వచనము

అని మఱియు గోరూప యయిన భూదేవితో నిట్లనియె.

1-423-చంపకమాల

అగణితవైభవుం డగు మురాంతకుఁ డక్కట పోయె నంచు నె
 వ్వగలఁ గృశించి నేత్రముల వారికణంబులు దేకు మమ్మ! లో
 బెగడకు మమ్మ! మద్విశిఖబృందములన్ వృషలున్ వధింతు నా
 మగఁటిమిఁ జూడ వమ్మ! వెఱ మూనఁ గదమ్మ! శుభప్రదాయినీ!

1-424-కంద పద్యము

సాధువులగు జంతువులకు
 బాధలు గావించు ఖలుల భంజింపని రా
 జాధము నాయుస్వర్గ
 శ్రీధనములు వీటిబోవు సిద్ధము తల్లీ!

1-425-కంద పద్యము

దుష్టజననిగ్రహంబును
 శిష్టజనానుగ్రహంబుఁ జేయఁగ నృపులన్
 స్రష్ట విధించెఁ బురాణ
 ద్రష్టలు సెప్పుదురు పరమధర్మము సాధ్వీ!

1-426-వచనము

అనిన ధర్మనందనపౌత్రునకు వృషభమూర్తి నున్న ధర్మదేవుం డిట్లనియె.

1-427-ఉత్పలమాల

క్రూరులఁ జంపి సాధువులకున్ విజయం బొనరించు నట్టి యా
పారవంశజాతుఁడవు భాగ్యసమేతుఁడ వాదు తొల్లి మీ
వా రిటువంటివా రగుట వారిజనేత్రుఁడు మెచ్చి దౌత్యసం
చారము సేసెఁ గాదె నృపసత్తమ! భక్తిలతానిబద్ధుఁడై.

1-428-వచనము

నరేంద్రా! యేము ప్రాణులకు దుఃఖిహేతువులము గాము; మా వలన దుఃఖంబు
 నొందెడు పురుషుండు లేడు; వాది వాక్య భేదంబుల యోగీశ్వరులు మోహితులై
 భేదంబు నాచ్ఛాదించి, తమకు నాత్మ సుఖదుఃఖంబుల నిచ్చు ప్రభు వని
 చెప్పుదురు; దైవజ్ఞులు గ్రహదేవతాదులకుఁ బ్రభుత్వంబు సంపాదించురు;
 మీమాంసకులు గర్మంబునకుం బ్రాభవంబుం బ్రకటింతురు; లోకాయతికులు
 స్వభావంబునకుఁ బ్రభుత్వంబు సంపాదించురు; ఇందెవ్వరికిని సుఖదుఃఖ
 ప్రదానంబు సేయ విభుత్వంబు లేదు; పరుల వలన దుఃఖంబువచ్చిన నధర్మంబు
 పరులు సేసి రని విచారింప వలదు; తర్కింపను నిర్దేశింపను రాని
 పరమేశ్వరునివలన సర్వంబు నగుచుండు" ననిన ధర్మదేవునికి
 ధర్మనందనపౌత్రుం డిట్లనియె.

1-429-ఆటవెలది

ధర్మమూర్తివయ్య ధర్మజ్ఞ! వృషరూప!
పరమధర్మ మీవు పలుకు త్రోవ

పాపకర్ము చేయు పాపంబు సూచింపఁ
బాపకర్ముఁ డేగు ప్రథము వచ్చు.

1-430-వచనము

మఱియు దేవమాయవలన భూతంబుల వాఙ్మానసంబులకు వధ్యఘాతుక
లక్షణం బగు వృత్తి సులభంబునం దెలియ రాదు; నీవుధర్మదేవతవు;
కృతయుగంబునం దపశ్చౌదదయాసత్యంబు లనునాలుగు నీకు బాదంబు లని
చెప్పుదురు; త్రేతాయుగంబునఁ బూర్వోక్త పాదచతుష్కంబు నం దొక్క పాదంబు
క్షీణం బయ్యె; ద్వాపరంబునం పాద ద్వయంబు నశించెం గలియుగం బందు
నివ్వడువుననిప్పుడు నీకుఁ బాదత్రయంబు భగ్నం బయ్యె నవశిష్టంబగు,
భవదీయ చతుర్థ పాదంబున ధర్మంబు గల్యంతంబున నిగ్రహింప
గమకించుచున్నయది విను మదియునుం గాక.

1-431-మత్తేభ విక్రీడితము

భరముం బాపి రమావిభుండు గరుణం బాదంబులం దొక్కఁగా
స్థిరయై వేడుక నింతకాలము సుఖశ్రీ నొందె భూదేవి త
చ్చరణస్పర్శము లేమి శూద్రకులజుల్ శాసించు రంచున్ నిరం
తరశోకంబున నీరు గన్నుల నిడన్ ధర్మజ్ఞ! వీక్షించితే.

1-432-వచనము

అని యిటు ధరణీధర్మదేవతల బుజ్జగించి, మహారథుండయిన విజయపాత్రుండు
క్రొక్కారు మెఱుంగు చక్కదనంబుఁ ధిక్కరించి దిక్కులకు వెక్కిరింబయిన
యడిదంబు బెడిదంబుగ జడిపించి పాపహీతు వయిన కలిని రూపుమాప
నుద్యోగించిన, వాడు రాజరూపంబు విడనాడి వాడిన మొగంబుతోడ

భయవిహ్వలుండై హస్తంబులు సాచి తత్పాదమూల విన్యస్తమస్తకుండై
ప్రణామంబు సేసి.

1-433-కంద పద్యము

కంపించె దేహ మెల్లం

జంపకు మో! రాజతీలక! శరణాగతు ర

క్షింపు మని, తనకు మ్రొక్కినఁ

జంపక కలిఁ జూచి నగచు జనపతి పలుకున్.

1-434-కంద పద్యము

అర్ఘునకీర్తిసమేతుం

డర్ఘునపాత్రుండు భయర సావృత జనులన్

నిర్ఘ్నులఁ జంప నొల్లడు

దుర్ఘనభావంబు విడిచి తొలఁగు దురాత్మా!

1-435-వచనము

నీవు పాపబంధుడవు మదీయబాహుపాలితం బయిన మహిమండలంబున
నిలువ వలవదు; రాజదేహంబునందు వర్తించు నిన్నునసత్య లోభ చౌర్య దౌర్జన్య
దురాచార మాయాకలహ కపట కలుషాలక్ష్మ్యాది ధర్మేతర సమూహంబు
లాశ్రయించు; సత్యధర్మంబులకు నివాసం బగు బ్రహ్మవర్త దేశంబున యజ్ఞ విస్తార
నిపుణు లయినవారు యజ్ఞేశ్వరుండయిన హరిం గూర్చి యాగంబు
సేయుచున్నవారు, యజించు వారలకు సుఖప్రదాయనంబు సేయుచు,
సకలభూతాంతర్యామి యై భగవంతుడయిన హరి జంగమ స్థావరంబులకు
నంతరంగ బహిరంగముల సంచరించు వాయువు చందంబున నాత్మరూపంబు

మనోరథంబు నిచ్చుం; గావున, నీ విందుండ వలవ దనుచు దండహస్తం
డయిన జముని కైవడి మండలార్గంబు సాచిన రాజవర్యునకుం గలి యిట్లనియె.

1-436-కంద పద్యము

జగదీశ్వర! నీ యడిదము

ధగధగితప్రభలతోడఁ దఱచగ మెఱయన్

బెగడెం జిత్తము గుండెలు

వగిలెడి నీక నెందుఁ జొత్తు భావింపఁ గదే.

1-35-ధరణీధర్మదేవతలుద్ధరణంబు

1-437-వచనము

"నరేంద్రా! నిన్ను నారోపితశరశరాసను సర్వప్రదేశంబు లందును
విలోకించుచున్నవాడ; నే నెక్కడ నుండుదు నానతిమ్మ" నిన, రాజన్యశేఖరుండు
ప్రాణవధ స్త్రీ ద్యూత పానంబు లనియెడు నాలుగు స్థానంబుల నిచ్చి, మఱియు
నడిగిన సువర్ణ మూలం బగు నసత్య మదకామ హింసా వైరము లనియెడు
పంచప్రదేశంబుల నొసంగి యితరస్థలంబుల స్పృశియింపకుండ నియమించె; నిట్లు
కలినిగ్రహంబుసేసి హింసంబు లయిన తప శ్శౌచ దయ లనియెడి
మూఁడుపాదంబులు వృషభమూర్తి యయిన ధర్మదేవుని కిచ్చి విశ్వంభరకు
నిర్భరం బయిన సంతోషంబు సంపాదించి.

1-438-కంద పద్యము

గజనామధేయపురమున

గజరిపుపీఠమున ఘనుఁడు గలిదమనుం డ

గజవైరిపరాక్రముఁ డై

గజబిజి లేకుండఁ దాల్చెఁ గౌరవలక్ష్మిన్.

1-439-వచనము

ఇట్లు కృష్ణుని యనుగ్రహంబున నశ్వత్థామ బాణపావకంబు వలన బ్రతికి;
వృషభమూర్తి యయిన ధర్మదేవతకు నభయం బిచ్చిన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు
బ్రాహ్మణశాపప్రాప్త తక్షకాహిభయంబు వలనఁ బ్రాణంబులు వోవు నని యెఱింగి,
సర్వసంగంబులు వర్జించి శుకునకు శిష్యుండై విజ్ఞానంబు గలిగి, గంగాతరంగిణీ
తీరంబునం గళేబరంబువిడిచె వినుడు.

1-440-కంద పద్యము

హరివార్త లెఱుఁగువారికి

హరిపదములు దలఁచువారి కనవరతంబున్

హరికథలు వినెడివారికి

మరణాగతమోహసంభ్రమము లే దనఘా!

1-441-కంద పద్యము

శుభచరితుఁడు హరి యరిగినఁ

బ్రభవించి ధరిత్రి నెల్లఁ బ్రబ్బియుఁ గలి దా

నభిమన్యుసుతుని వేళను

బ్రభవింపక యడఁగి యుండె భార్గవముఖ్యా!

1-442-వచనము

ఇవ్వీధంబునఁ జతుస్సముద్రముద్రితాఖిలమహిమండలప్రాజ్య సామ్రాజ్యంబు
పూజ్యంబుగాఁ జేయుచు నా యభిమన్యుసంభవుండు

1-443-ఉత్పలమాల

చేసి^న గాని పాపములు సెందవు; చేయఁ దలంచి నంతటం
జేసె^ద నన్నమాత్రమునఁ జెందుఁ గదా కలివేళఁ బుణ్యముల్
మోసము లే దటంచు నృపముఖ్యుఁడు గాచెఁ గలిన్ మరంద ము
ల్లాసముతోడఁ గ్రోలి విరులం దెగఁజూడని తేటి కైవడిన్.

1-444-వచనము

మఱియుం బ్రమత్తులై యధీరులగు నరులయందు వృకంబు చందంబున నొదిగి
కాచుకొని యుండి చేష్టించుం గాని, ధీరులైనవారికిం గలివలని భయంబు లేదని
కలి నంతంబు నొందింప డయ్యె" ననిన విని ఋషులు సూతున కిట్లనిరి.

1-445-సీస పద్యము

పౌరాణికోత్తమ! బ్రతుకుము పెక్కేండ్లు;
తామరసాక్షుని ధవళయశము
మరణశీలురమైన మా కెఱింగించితి;
కల్పితంబగు క్రతుకర్మమందుఁ
బొగలచేఁ బొగిలి యబుద్ధచిత్తులమైన;
మము హరి పదపద్మ మధుర రసము
ద్రావించితివి నీవు ధన్యులమైతిమి;
స్వర్గమేనియు నపవర్గమేని

1-445.1-తేటగీతి

భాగవత సంగ లవ భాగ్యఫలము కీడె?
ప్రకృతిగుణహీనుడగు చక్రి భద్రగుణము

శ్రీ కమలాసనాదులు నెఱుగఁ లేరు
వినియు వినఁజాల ననియెడి వెఱ్ఱి గలఁడె?

1-446-కంద పద్యము

శ్రీపంబులు ఖండిత సం
తాపంబులు గల్మషాంధతమస మహోద్య
ద్దీపంబులు పాపండు దు
రాపంబులు విష్ణు వందనాలాపంబుల్.

1-447-కంద పద్యము

పావనములు దురితలతా
లావనములు నిత్యమంగళప్రాభవ సం
జీవనములు లక్ష్మీ సం
భావనములు వాసుదేవు పదసేవనముల్.

1-448-ఆటవెలది

పరమ భాగవతుఁడు పాండవపౌత్రుండు
శుకుని భాషణముల శుద్ధబుద్ధి
యై విరాజమానుఁడై ముక్తి యగు విష్ణు
పాదమూల మెట్లు వడసె ననఘ!

1-449-వచనము

మహాత్మా! విచిత్రయోగనిష్ఠాకలితంబును, విష్ణుచరితలలితంబును, బరమ
పుణ్యంబును, సకలకల్యాణగుణగణ్యంబును, భాగవతజనాపేక్షితంబునునైన
పారీక్షితభాగవతాఖ్యానంబు వినిపింపు" మనినసూతుం డిట్లనియె.

1-450-కంద పద్యము

మిముబోటి పెద్దవారలు

కమలాక్షుని చరిత మడుగఁగాఁ జెప్పెడి భా

గ్యము గలిగె నేడు నా జ

న్మము సఫలం బయ్యె వృద్ధమాన్యుడ నగుటన్

1-451-కంద పద్యము

కులహీనుడు నారాయణ

విలసత్కథనములు గడఁక వినిపించినఁ ద

త్కులహీనతఁ బాసి మహో

జ్ఞుల కులజత్వమును బొందు సన్నునులారా!

1-452-సీస పద్యము

ఎవ్వని గుణజాల మెన్న జిహ్వాలు లేక;

నలినగర్భాదు లనంతఁ డండ్రు

కోరెడు విబుధేంద్రకోటి నొల్లక లక్ష్మి;

ప్రార్థించె నెవ్వని పాద రజము

బ్రహ్మ యెవ్వని పాదపద్మంబుగడిగిన;

జలము ధన్యత నిచ్చె జనుల కెల్ల

భగవంతుఁ డనియెడి భద్రశబ్దమునకు;

నెవ్వఁ డర్థాకృతి నేపు మిగులు

1-452.1-ఆటవెలది

నే మహాత్ము నాశ్రయించి శరీరాది

సంగకోటి నెల్ల సహరించి

ప్రాభవమున మునులు పారమ హంస్యంబు
నొంది తిరిగి రాక యుందు రెలమి.

1-453-చంపకమాల

క్రమమున మింటికై యెగయుఁగాక విహంగము మింటిదైన పా
రము గన నేర్చునే? హరిపరాక్రమ మోపినయంతఁ గాక స
ర్వము వివరింప నెవ్వఁడు ప్రవర్తకుఁడౌ? మునులార! నాదు చి
త్తమునకు నెంత గానఁబడెఁ దప్పక చెప్పెద మీకు నంతయున్.

1-36-పరీక్షిత్తు వేటాడుట

1-454-కంద పద్యము

వేదండ్లపురాధీశుఁడు,
గోదండ్లము సేతఁ బట్టికొని గహనములో
వేదండాదుల నొకనాఁ
డే దండ్లఁ బోవనీక యెగచెన్ బలిమిన్.

1-455-కంద పద్యము

ఒగ్గములు ద్రవ్య పడు మని
యొగ్గెడు పెనుదెరల వలల నురలు మృగములన్
డగ్గటి చంపెడు వేడుక
వెగ్గలమై చిత్తమందు వేటాడింపన్.

1-456-కంద పద్యము

కోలముల గవయ వృక శా

ర్హులములఁ దరక్షు ఖడ్గ రోహిత హరి శుం

డాలముల శరభ చమర

వ్యాలముల వధించె విభుఁడు వడి నోలములన్,

1-457-కంద పద్యము

మృగయులు మెచ్చ నరేంద్రుఁడు

మృగరాజ పరాక్రమమున మెఱసి హరించెన్

మృగధరమండలమునఁ గల

మృగ మొక్కటి దక్క సర్వమృగముల నెల్లన్.

1-458-వచనము

ఇట్లు వాటంబయిన వేటతమకంబున మృగంబుల వెంబడిం బడి యెగచుచుం

జరించుటంజేసి బుభుక్షా పిపాసల వలన మిగుల బరిశ్రాంతుండయి

ధరణీకాంతుండు చల్లని నీటి కొలంకుం గానక కలంగెడు చిత్తంబుతోఁ జని, యొక్క

తపోవనంబు గని యందు.

1-459-సీస పద్యము

మెలఁగుట చాలించి మీలితనేత్రుడై;

శాంతుడై కూర్చుండి జడత లేక

ప్రాణ మనోబుద్ధి పంచేంద్రియంబుల;

బహిరంగవీధులఁ బ్రాప్తనీక

జాగరణాధిక స్థానత్రయము దాటి;

పరమమై యుండెడి పదముఁ దెలిసి

బ్రహ్మభూతత్వ సంప్రాప్య విక్రియుఁ డయి;
యతిదీర్ఘజటలుఁ ద న్నావరింప

1-459.1-తేటగీతి

నలఘు రురు చర్మధారియై యలరుచున్న
తపసిఁ బొడగని శోపితతాలుఁ డగుచు
నెండి తడిలేక కుత్తుక నెలుగు డింద
మందభాషల నిట్లను మనుజవిభుఁడు.

1-460-కంద పద్యము

తోయములు దెమ్ము మా కీ
తోయము వేటాడు వేళ దొల్లి పొడమ దీ
తోయము క్రియ జలదాహము
తోయమువారలును లేరు దుస్సహ మనఘా!

1-461-వచనము

అని భూవరుండు శమీకమహాముని సమాధినిష్ఠానిమీలితనేత్రుండును
విస్మృతబాహ్యంతరింద్రియకృతసంచారుండును హరిచింతాపరుండునునై
యుండుటం దెలియలేక.

1-462-ఉత్పలమాల

కన్నులు మూసి బ్రాహ్మణుఁడు గర్వముతోడుత నున్నవాఁడు, చే
సన్నలనైన రమ్మనఁడు, సారజలంబులు దెచ్చి పోయఁ, డే
మన్నన లైనఁ జేయఁడు, సమగ్రఫలంబులు వెట్టఁ, డింత సం
పన్నత నొందెనే? తన తపశ్చరణాప్రతిమప్రభావముల్.

1-463-ఆటవెలది

వారిఁ గోరుచున్నవారికి శీతల
 వారి యిడుట యెట్టివారికయిన
 వారితంబుగాని వలసిన ధర్మంబు
 వారి యిడఁడు దాహవారి గాఁడు.

1-464-చంపకమాల

అని మనుజేశ్వరుండు మృగయాపరిభేదనితాంతదాహసం
 జనిత దురంతరోషమున సంయమిదన్నుఁదిరస్కరించి పూ
 జనములుసేయఁడంచు మృతసర్పమునొక్కటి వింటికోపునం
 బనివడి తెచ్చి వైచె నటు బ్రహ్మమునీంద్రుని యంసవేదికన్.

1-465-వచనము

ఇట్లతండు ప్రత్యాహృతబాహ్యంతరింద్రియుం డగుట నిమీలితలోచనుండు గా
 నోపునో? యట్లుగాక గతాగతులగు క్షత్రబంధులచే నేమియని మృషాసమాధి
 నిష్ఠుండుగా నోపునో? యని వితర్కించుచు, వృథారోషదర్పంబున ముని
 మూఁపున గతాసువయిన సర్పంబు నిడి నరేశ్వరుండు దన పురంబునకుం
 జనియె; నంత సమీపవర్తులైన మునికుమారు లంతయుం దెలియం జూచి
 శమీకనందనుం డైన శృంగి కడకుం జని.

1-466-కంద పద్యము

నరగంధ గజస్యందన
 తురంగములనేలు రాజు త్రోయాతురుడై
 పరగన్ నీజనకునిమెడ
 నురగముదగిలించిపోయెనోడక తండ్రి!

1-467-వచనము

అని పలికిన, సమానవయోరూప మునికుమారలీలాసంగి యయిన శృంగి
శృంగంబుల తోడి మూర్తి ధరించినట్లు విజృంభించి రోష సంరంభంబున నదిరిపడి,
బల్యన్నంబుల భుజించి పుష్టంబు లగు నరిష్టంబులుం బోలె బలిసియు
ద్వారంబుల గాచికొని యుండుసారమేయంబుల పగిది దాసభూతులగు
క్షత్రియాభాసు లెట్లు బ్రాహ్మణోత్తములచే స్వరక్షకులుగ నిరూపితులయిరి?
అట్టివార లెట్లు తద్గుహంబుల భాండసంగతంబగు నన్నంబు భుజింప నర్హు
లగుదురు తత్కృతంబు లయిన ద్రోహంబు లెట్లు నిజ స్వామిం జెందు" నని
మఱియు నిట్లనియె.

1-468-ఉత్పలమాల

ఆడడు తన్ను దూషణము, లాశ్రమవాసులఁ గాని వైరులం
గూడఁడు కందమూలములు గూడుగఁ దించు సమాధినిష్ఠుడై
వీడఁడు లోనిచూడ్కులను, విష్ణునిఁ దక్కఁ బరప్రపంచముం
జూడఁడు మధురుండు ఫణిఁ జుట్టఁగ నేటికి రాచవానికిన్?

1-469-ఉత్పలమాల

పోము హిరణ్యదానములఁ బుచ్చుకొనంగ, ధనంబు లేమియుం
దేము స వంచనంబులుగ దీవనలిచ్చుచు వేసరింపగా
రాము, వనంబులన్ గృహవిరాములమై నివసింపఁ జెల్లరే
పామును వైవగా దగునె? బ్రహ్మమునీంద్రుభజార్గళంబునన్.

1-470-కంద పద్యము

పుడమిఁగల జనులు వొగడఁగఁ
గుడుతురు గట్టుదురు గాక కువలయపతులై

యడవుల నిడుమలఁ బడియెడి

బడుగులమెడ నిడఁగ దగునె పన్నగశవమున్?

1-471-కంద పద్యము

భగవంతుఁడు గోవిందుఁడు

జగతిం బెడఁబాసి చనిన శాసంపంగాఁ

దగువారు లేమి దుర్జను

లెగిసి మహాసాధుజనుల నేచెద రకటా!

1-472-కంద పద్యము

బాలకులారా! ధాత్రీ

పాలకు శపియింతు ననుచు బలువడిని విలో

లాలకుఁడగు మునికుంజర

బాలకుఁ డరిగెం ద్రిలోకపాలకు లదరన్.

1-37-శృంగి శాపంబు

1-473-వచనము

ఇట్లు రోపించి కొశకీనదికిం జని జలోపస్పర్శంబు సేసి.

1-474-ఉత్పలమాల

ఓడక వింటికోపున మృతేరగముం గొని వచ్చి మాటు మా

టాడకయున్న మజ్జనకు నంసతలంబునఁ బెట్టి దుర్మద

క్రీడఁ జరించు రాజు హరకేశవు లడ్డినఁ నైనఁ జచ్చుఁ బో

యేడవ నాఁడు తక్షకఫణింద్ర విషానల హేతి సంహతిన్.

1-475-వచనము

అని శమీకమహామునికుమారుం డయిన శృంగి పరీక్షిన్నరేంద్రుని శపియించి,
నిజాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి, కంఠలగ్న కాకోదర కళేబరుండైన తండ్రిం జూచి.

1-476-కంద పద్యము

ఇయ్యెడ నీ కంఠమునను

నియ్యరగ కళేబరంబు నిటు వైచిన యా

యయ్య నిక నేమి సేయుదు

నెయ్యంబులు లేవు సుమ్ము నృపులకుఁ దండ్రి!

1-477-శార్దూల విక్రీడితము

ప్రారంభంబున వేఱు వచ్చి ధరణిపాలుండు, మా తండ్రిపై

నేరం బేమియు లేక సర్వశవమున్ నేఁ డుగ్గుడై వైచినాఁ

డీరీతిన్ ఫణి గ్రమ్మఱన్ బ్రతుకునో? హింసించునో కోఱలన్?

రారే తాపసులార! దీనిఁ దివరే, రక్షింపరే, మ్రొక్కెదన్.

1-478-వచనము

అని వెఱపున సర్పంబుఁ దిగుచు నేర్పు లేక యెలుంగెత్తి యేడ్చుచున్న
కుమారకు రోదనధ్వని విని యాంగిరసుం డయిన శమీకుం సమాధి సాలించి
మెల్లన కన్నులు దెఱచి మూఁపున వ్రేలుచున్న మృతోరగంబు నీక్షించి, తీసి
పాఱవైచి; కుమారకుం జూచి.

1-479-కంద పద్యము

ఏ కీడు నాచరింపము

లోకులకున్ మనము సర్వలోక సములమున్

శోకింప నేల పుత్రక

కాకోదర మేల వచ్చె? గంఠంబునకున్.

1-480-వచనము

అని యడిగినఁ దండ్రికిఁ గొడుకు, రాజు వచ్చి సర్వంబు వైచుటయుం దాను
శపించుటయును వినిపించిన, నమ్ముని తన దివ్యజ్ఞానంబున
నమ్మానవేంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రుం డని యెఱింగి కొడుకువలన సంతసింపక
యిట్లనియె.

1-481-కంద పద్యము

బెట్టిదమగు శాపమునకు

దట్టపు ద్రోహంబు గాదు ధరణీకాంతుం

గట్టా! యేల శపించితి

పట్టి! తక్షకవిషాగ్ని పాలగు మనుచున్.

1-482-ఆటవెలది

తల్లి కడుపులోన ధగ్గుడై క్రమ్మఱఁ

గమలనాభు కరుణఁ గలిగినాఁడు;

బలిమి గలిగి ప్రజలఁ బాలించుచున్నాడు

దిట్టవడుగ రాజుఁ దిట్టఁ దగునె?

1-483-ఉత్పలమాల

కాపరి లేని గొట్టియల కైవడిఁ గంటక చోర కోటిచే

సేపటి యున్నదీ భువన మీశుఁడు గృష్ణుఁడు లేమి నిట్టిచో

భూపరిపాలనంబు సమబుద్ధి నితం డొనరింపఁ జెల్లరే!
యీ పరిపాటి ద్రోహమున క్రిట్లు శపింపఁగ నేల? బాలకా!

1-484-సీస పద్యము

పాపంబు నీచేత ప్రాపించె మన; కింక;
రాజు నశించిన రాజ్యమందు
బలవంతుఁ డగువాడు బలహీను పశు దార;
హయ సువర్ణాదుల నపహరించు;
జార చోరాదులు సంచరింతురు; ప్రజ;
కన్యోన్య కలహంబు లతిశయిల్లు;
వైదికంటె యున్న వర్ణాశ్రమాచార;
ధర్మ మించుక లేక తప్పిపోవు;

1-484.1-ఆటవెలది

నంతమేద లోకు లర్థకామంబులఁ
దగిలి సంచరింప ధరణి నెల్ల
వర్ణసంకరములు వచ్చును మర్కట
సారమేయ కులము మేరఁబుత్ర!

1-485-ఉత్పలమాల

భారతవంశజుం బరమభాగవతున్ హయమేధయాజి నా
చారపరున్ మహానయవిశ్వారదు రాజ కులైకభూషణున్
నీరము గోరి నేడు మన నేలకు వచ్చిన యర్థి భక్తి స
త్కారము సేసి పంపఁ జనుఁ గాక శపింపఁగ నీకు ధర్మమే?

1-486-కంద పద్యము

భూపతికి నిరపరాధమ

శాపము దా నిచ్చె బుద్ధి దాపలమున మా

పాపఁడు వీఁ డొనరించిన

పాపము దొలఁగింపు కృష్ణ! పరమేశ! హరీ!

1-487-కంద పద్యము

పొడిచినఁ దిట్టినఁ గొట్టినఁ

బడుచుందురు గాని పరమభాగవతులు దా

రొడఁబడరు మాటు సేయఁగఁ

గొడుకా విభుఁ డెగ్గు సేయఁ గోరఁడు నీకున్.

1-488-కంద పద్యము

చెలఁగరు కలఁగరు సాధులు

మిళితములయి పరులవలన మేలుం గీడున్

నెలకొనిన నైన నాత్మకు

నొలయవు సుఖదుఃఖచయము యుగ్మము లగుచున్.

1-489-వచనము

అని యిట్లు శమీకమహామునీంద్రుండు గ్రమ్మఱింప శక్తి లేని కొడుకు సేసిన

పాపంబునకు సంతాపంబు నొంది, తన శిష్యు నొక మునికుమారునిం బిలిచి,

యేతద్వృత్తాంతం బంతయు రాజున కెఱింగించి రమ్మని పంచె నంత నా

యభిమన్యుపుత్రుండు శమీకముని శిష్యునివలన శాపవృత్తాంతంబు విని,

కామక్రోధాది విషయాసక్తుండగు తనకుం దక్షకవిషాగ్ని విరక్తి బీజం బగు ననుచుఁ

గరినగరంబునకుం జని యేకాంతంబున.

1-490-ఉత్పలమాల

ఏటికి వేరు వోయితి మునీంద్రుడు గాఢసమాధి నుండఁగా
నేటికిఁ దద్భుజాగ్రమున నేసితి సర్పశవంబుఁ దెచ్చి? నేఁ
డేటికిఁ బాపసాహసము లీ క్రియఁ జేసితి? దైవయోగమున్
దాటఁగ రాదు వేగిరమ తథ్యము గీడు జనించు ఘోరమై.

1-491-ఉత్పలమాల

పాము విషాగ్నికీలలను బ్రాణము లేగిన నేగుఁగాక, యీ
భూమియు రాజ్యభోగములుఁ బోయిన నిప్పుడ పోవుఁగాక, సౌ
దామనిఁ బోలు జీవనము దధ్యముగాఁ దలపోసి యింక నే
నేమని మాటు దిట్టదు మునీంద్రకుమారకు దుర్నివారకున్.

1-492-ఆటవెలది

రాజ ననుచుఁ బోయి రాజ్యగర్వంబున
వనముకొఱకు వారి వనము సొచ్చి
దందశూక శవముఁ దండ్రిపై వైచినఁ
బొలియఁ దిట్ట కేల పోవు సుతుఁడు?

1-493-కంద పద్యము

గోవులకును బ్రాహ్మణులకు
దేవతలకు నెల్ల ప్రొద్దుఁ దెంపునఁ గీడుం
గావించు పాపమానస
మే విధమునఁ బుట్టకుండ, నే వారింతున్,

1-494-వచనము

అని వితర్కించె.

1-495-కంద పద్యము

దామోదరపదభక్తిం

గామాదుల గెల్చినాడు గావునఁ గరుణన్

భూమీశుఁ డలుగఁ డయ్యెను

సామర్థ్యము గలిగి దోషసంగిన్ శృంగిన్.

1-496-వచనము

అంత మునికుమారుండు శపించిన వృత్తాంతంబు దక్షకుండు విని యెడరు వేచి
యుండె; నిటఁ దక్షకవ్యాళవిషానలజ్వాలాజాలంబునం దనకు సప్తమ దినంబున
మరణం బని యెఱింగిన వాడు గావున భూపాలుండు భూలోక స్వర్గలోక
భోగంబులు హేయంబు లని తలంచి రాజ్యంబు విసర్జించి నిరశన దీక్షాకరణంబు
సంకల్పించుకొని.

1-38-పరీక్షితుని ప్రాయోపవేశంబు

1-497-మత్తేభ విక్రీడితము

తులసీసంయుతదైత్యజిత్పదరజస్తోమంబుకంటెన్ మహో

జ్ఞులమై దిక్పతిసంఘసంయుతజగత్ప్రభాగ్యసంధాయియై

కలిదోషావళి నెల్లఁ బాపు దివిషధ్ధంగాప్రవాహంబు లో

పలికిం బోయి మరిప్యమాణుఁ డగుచుం బ్రాయోపవేశంబునన్.

1-498-కంద పద్యము

చిత్తము గోవిందపదా

యత్తముఁ గావించి మౌనియై తనలో నే

తత్తటము లేక భూవర

సత్తముఁడు వసించె ముక్తసంగత్వమునన్.

1-499-వచనము

ఇట్లు పాండవపౌత్రుండు ముకుంద చరణారవింద వందనానందకందాయమాన
మానసుండై విష్ణుపదీతీర్థంబున బ్రాయోపవేశంబున నుండుట విని సకలలోక
పావనమూర్తులు మహానుభావులు నగుచు దీర్థంబులకుం దీర్థత్వంబు లొసంగ
సమర్థులైన యత్రి, విశ్వామిత్ర, మైత్రేయ, భృగు, వసిష్ఠ, పరాశర, ఛ్యవన,
భరద్వాజ, పరశురామ, దేవల, గౌతమ, కశ్యప, కణ్వ, కలశసంభవ, వ్యాస,
పర్వత, నారద ప్రముఖులైన బ్రహ్మర్షి, దేవర్షి, రాజర్షిపుంగవులును
కాండర్వులయిన యరుణాదులును మఱియు నానాగోత్రసంజాతులైన
మునులును శిష్య ప్రశిష్య సమేతులై చనుదెంచిన వారలకుఁ బ్రత్యుత్తానంబు సేసి,
పూజించి, దండప్రణామంబు లాచరించి, కూర్చుండ నియోగించి.

1-500-కంద పద్యము

క్రమ్మట నమ్మునివిభులకు

నమ్మనుజేంద్రుండు మ్రొక్కి హర్షాశ్చుతతుల్

గ్రమ్మఁగ ముకుళితకరుడై

సమ్మతముగఁ జెప్పె నాత్మ సంచారంబున్.

1-501-ఉత్పలమాల

ఓపిక లేక చచ్చిన మహోరగముం గొని వచ్చి కోపివై

తాపసు మూపుడై నిడిన దారుణచిత్తుఁడ; మత్తుఁడన్ మహా

పాపుడ మీరు పాపత్యణపావకు; లుత్తము లయ్యలార! నా
పాపము వాయు మార్గముఁ గృపావరులార! విధించి చెప్పరే.

1-502-ఉత్పలమాల

భూసురపాదరేణవులు పుణ్యులజేయు నరేంద్రులన్ ధరి
త్రీసురులార! మీచరణరేణుకణంబులు మేను సోఁక నా
చేసిన పాపమంతయు నశించెగృతార్థుడనైతినెద్ది యేఁ
జేసిన ముక్తి పద్ధతికిఁజెచ్చెరఁబోవఁగవచ్చుఁజెప్పరే.

1-503-కంద పద్యము

భీకరతర సంసార
వ్యాకులతన్ విసిగి దేహ వర్జన గతి నా
లోకించు నాకుఁ దక్షక
కాకోదరవిషము ముక్తికారణ మయ్యెన్.

1-504-కంద పద్యము

ఏపారు నహంకార
వ్యాపారము లందు మునిగి వర్తింపంగా
నాపాలిటి హరి భూసుర
శాపవ్యాజమున ముక్తసంగుం జేసెన్.

1-505-మత్తేభ విక్రీడితము

ఉరుగాధీశువిషానలంబునకు మే నొప్పింతు శంకింప నీ
శ్వరసంకల్పము నేడు మానదు; భవిష్టజ్ఞుజన్మంబులన్

హరి చింతారతియున్ హరిప్రణతి భాషాకర్ణ నాసక్తియున్
హరిపాదాంబుజ సేవయుం గలుగ మీ రర్థిం బ్రసాదంపరే?

1-506-కంద పద్యము

చూడుడు నా కల్యాణము
పాడుడు గోవిందుమీది పాటలు దయతో
 నాడుడు హరిభక్తులకథ
లే డహముల లోన ముక్తి కేగగ నిచటన్.

1-507-కంద పద్యము

అమ్మా! నినుఁ జూచిన నరుఁ
బొమ్మా యని ముక్తి కడకుఁ బుత్తు వట కృపన్
 లెమ్మా నీ రూపముతో
రమ్మా నా కెదుర గంగ! రమ్యతరంగా!

1-508-వచనము

అని తనకు మీద నయ్యెడి జన్మాతరంబు లందును హరిపాదభక్తి సౌజన్యంబులు
 సంధిల్లుం గాత మని గంగాతరంగిణి దక్షిణకూలంబునం బూర్వార్థ దర్శాసనంబున
 నుత్తరాభిముఖుండై, యుపవేశించి జనమేజయు రప్పించి, రాజ్యభారంబు
 సమర్పించి, యత్నంబు సంసార బంధంబునకుం దప్పించి, చిత్తంబు హరికి
 నొప్పించి, పరమ భాగవతుండైన పాండవపౌత్రుండు ప్రాయోపవిష్టుండై యున్న
 సమయంబున.

1-509-కంద పద్యము

ఒత్తిలి పొగడుచు సురలు వి
యత్తలముననుండి మెచ్చి యలరుల వానలే
మొత్తములై కురిసిరి నృప!
సత్తముపై భూరి భేరి శబ్దంబులతోన్.

1-510-వచనము

ఆ సమయంబున సభాసీనులయిన ఋషు లిట్లనిరి.

1-511-మత్తేభ విక్రీడితము

క్రితినాథోత్తమ. నీ చరిత్రము మహాచిత్రంబు మీ తాత లు
రతపోధన్యులు విష్ణుపార్శ్వపదవిం గామించి రాజన్యశో
భిత కోటిర మణిప్రభాన్విత మహాప్రీతంబు వర్జించి రు
న్నతులై నీవు మహోన్నతుండవు గదా నారాయణధ్యాయివై.

1-512-మత్తేభ విక్రీడితము

వసుధాధీశ్వర! నీవు మర్త్య తనువున్ వర్జించి నిశ్శోకమై
వృసనచ్చేదకమై రజోరహితమై వర్జించు లోకంబు స
ర్వసమత్వంబునఁ జేరునంతకు భవద్వాక్యంబులన్ విందు నే
దెసకుం బోవక చూచుచుండెదము నీ దివ్యప్రభావంబులన్.

1-513-వచనము

అని యిట్లు పక్షపాత శూన్యంబులును మహనీయ మాధుర్య గాంభీర్య సౌజన్య
ధుర్యంబులును నైన భాషణంబు లాడుచు మూఁడులోకంబులకు నవ్వలిదైన
సత్యలోకంబునందు మూర్తిమంతంబులై నెగడుచున్న నిగమంబుల చందంబునం

దేజరిల్లుచున్న ఋషులం జూచి భూవరుండు నారాయణకథాశ్రవణ కుతూహలం
డయి నమస్కరించి యిట్లనియె.

1-514-కంద పద్యము

ఏడు దినంబుల ముక్తిం

గూడఁగ నేరీతి వచ్చు గురు సంసార

క్రీడన మే క్రియ నెడతెగుఁ,

జూడుఁడు మాతండ్రులార! శ్రుతివచనములన్.

1-515-శార్దూల విక్రీడితము

ప్రాప్తానందులు బ్రహ్మబోధన కళాపారీణు లాత్మప్రభా

లుప్రాజ్ఞానులు మీర లార్యులు దయాళుత్వాభిరాముల్ మనో

గుప్తంబుల్ సకలార్థజాలములు మీకుం గానవచ్చుం గదా?

సప్తాహంబుల ముక్తి కేగెడు గతిం జర్పించి భాషింపరే.

1-516-వచనము

అని యుత్తరానందనుం డాడిన వచనంబులకు మును లందఱుఁ బ్రత్యుత్తరంబు
విమర్శించు నెడ దైవయోగంబున.

1-39-శుకముని యాగమనంబు

1-517-సీస పద్యము

ప్రతినిమేషము బరబ్రహ్మంబు నీక్షించి;

మదిఁ జొక్కి వెలుపల మఱచువాఁడు;

కమలంబుమీది భృంగముల కైవడి మోము;

పై నెఱపిన కేశపటలివాడు;
గిఱి వ్రాసి మాయ నంగీకరించని భంగి;
వసనంబుఁ గట్టక వచ్చువాడు;
సంగిగాఁ డని వెంటఁ జాటు భూతములు నా;
బాలుర హాస శబ్దములవాడు;

1-517.1-తేటగీతి

మహిత పద జాను జంఘారు మధ్య హస్త
బాహు వక్షోగళానన ఫాల కర్ణ
నాసికా గండ మస్తక నయన యుగళుఁ
డైన యవధూతమూర్తి వాఁ డరుగుదెంచె.

1-518-ఉత్పలమాల

ఈరని లోకులం గినిసి యెగ్గులు వల్కనివాడు గోరికల్
గోరనివాడు గూటువలఁ గూడనివాడు వృథా ప్రపంచముం
జేరనివాడు దైవగతిఁ జేరిన లాభముఁ సూచి తుష్టుడై
నేరనివాని చందమున నేర్పులు సూపెడువాడు వెండియున్.

1-519-ఆటవెలది

అమ్మహాత్ము పోడశాబ్ద వయోరూప
గమన గుణ విలాస కౌశలములు
ముక్తికాంత సూచి మోహిత యగునన
నితర కాంత లెల్ల నేమి సెప్ప.

1-520-ఆటవెలది

వెట్టితనము మాని విజ్ఞానమూర్తియై
 బ్రహ్మభావమునను బ్రర్పింప
 వెట్టి యంచు శుకుని వెంట నేతెంతురు
 వెలఁదు లర్చకులును వెట్టు లగుచు.

1-521-వచనము

ఇట్లు వ్యాసనందనుండైన శుకుం డరుగుదెంచిన నందలి మునీంద్రు
 లమ్మహానుభావుని ప్రభావంబు లెఱుంగుదురు గావున నిజాసనంబులు డిగ్గి
 ప్రత్యుత్థానంబు సేసిరి; పాండవపౌత్రుండు నా యోగిజనశిఖామణికి నతిథి
 సత్కారంబులు గావించి దండప్రణామంబుసేసి పూజించె; మఱియు గ్రహ నక్షత్ర
 తారకా మధ్యంబునం దేజరిల్లు రాకాసుధాకరుండునుం బోలె బ్రహ్మర్షి దేవర్షి రాజర్షి
 మధ్యంబున గూర్చుండి విరాజమానుండైన శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని.

1-522-ఉత్పలమాల

పాలము నేలమోపి భయభక్తులతోడ నమస్కరించి, భూ
 పాలకులోత్తముండు గరపద్మములన్ ముకుళించి, నేడు నా
 పాలిటి భాగ్య మెట్టిదియె పావనమూర్తివి పుణ్యకీర్తి వీ
 వేళకు నీవు వచ్చితి వివేకవిభూషణ! దివ్యభాషణా!

1-523-మత్తేభ విక్రీడితము

అవధూతోత్తమ! మంటి, నేడు నిను డాయం గంటి, నీవంటి వి
 ప్రవరుం బేర్కొను నంతటన్ భసిత మౌ, బాపంబు నా బోటికిన్
 భవదాలోకన భాషణార్చన పదప్రక్షాళనస్పర్శనా
 ది విధానంబుల ముక్తి చేపడుట చింతింపంగ నాశ్చర్యమే?

1-524-కంద పద్యము

హరిచేతను దనుజేంద్రులు

ధరఁ ద్రుంగెడు భంగి నీ పదస్పర్శముచే

గురుపాతకసంఘంబులు

పొరిమాలుఁ గదయ్య యోగిభూషణ! వింటి.

1-525-మత్తేభ విక్రీడితము

ఎలమిన్ మేనమఱిందియై సచివుడై యే మేటి మాతాతల్

బలిమిం గాచి సముద్ర ముద్రిత ధరం బట్టంబుఁ గట్టించె న

య్యలఘుం డీశుఁడు చక్తి రక్షకుఁడు గాకన్యుల్ విపదక్షకుల్

గలరే వేడెద భక్తి నా గుణనిధిం గారుణ్యవారాన్నిధిన్

1-40-శుకునిమోక్షోపాయంబడుగట

1-526-సీస పద్యము

అవ్యక్తమార్గండువైన నీ దర్శన;

మాఱడి పోనేర దభిమతార్థ

సిద్ధి గావించుట సిద్ధంబు నే డెల్లి;

దేహంబు వర్జించు దేహధారి

కేమి చింతించిన నేమి జపించిన;

నేమి గావించిన నేమి వినిన

నేమి సేవించిన నెన్నఁడు సంసార;

పద్ధతిఁ బాసిన పదవి గలుగు

1-526.1-తేటగీతి

నుండు మనరాదు గురుఁడవు యోగివిభుఁడ
వావుఁ బిదికిన తడ వెంత యంత సేపు
గాని యొక దెస నుండవు కరుణతోడఁ
జెప్పవే తండ్రి! ముక్తికిఁ జేరు తెరువు.

1-527-వచనము

అని పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బాదరాయణి నడిగె నని చెప్పి.

1-41-పూర్ణి

1-528-కంద పద్యము

రాజీవపత్రలోచన!

రాజేంద్ర కిరీట ఘటిత రత్న మరీచి

బ్రాజితపాదాంభోరుహ!

భూజనమందార! నిత్యపుణ్యవిచారా!

1-529-మాలిని

అనుపమగుణహారా! హ్రన్యమా నారివీరా!

జన వినుతవిహారా! జ్ఞానకీ చిత్త చోరా!

దనుజ ఘన సమీరా! దానవశ్రీ విదారా!

ఘన కలుష కరోరా! కంది గర్వాపహారా!

1-530-గద్యము

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితా విచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజపాండిత్య
పోతనామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభాగవతం బను మహాపురాణంబు నందు

నైమిశారణ్య వర్ణనంబును, శౌనకాదుల ప్రశ్నంబును, సూతుండు నారాయణకథా
 సూచనంబు సేయుటయు, వ్యాస చింతయు, నారదాగమనంబును, నారదుని
 పూర్వకల్ప వృత్తాంతంబును, బుత్రశోకాతురయైన ద్రుపదరాజనందన కర్ణునుం
 డశ్వత్థామం దెచ్చి యొప్పగించి గర్వపరిహారంబు సేయించి విడిపించుటయు,
 భీష్మనిర్యాణంబును, ధర్మనందను రాజ్యాభిషేకంబును, గోవిందుని
 ద్వారకాగమనంబును, విరాటకన్యకాగర్భ విద్యమానుండైన యర్భకు నశ్వత్థామ
 బాణానలంబు వలనం బాపి విష్ణుండు రక్షించుటయు, బరీక్షిజ్ఞాన్మంబును,
 గాంధారీ ధృతరాష్ట్ర విదురుల నిర్గమంబును, నారదుండు ధర్మజునకు
 గాలసూచనంబు సేయుటయు, గృష్ణ నిర్యాణంబు విని పాండవులు
 మహాపథంబునం జనుటయు, నభిమన్యుపుత్రుండు దిగ్విజయంబు సేయుచు
 శూద్రరాజులక్షణ లక్షితుండగు కలిగర్వంబు సర్వంబు మాపి గోవృషాకారంబుల
 నున్న ధరణీ ధర్మదేవతల నుద్ధరించుటయు, శృంగిశాపభీతుం డై
 యుత్తరానందనుండు గంగాతీరంబునం బ్రాయోపవేశంబున నుండి
 శుకసందర్శనంబు సేసి మోక్షోపాయం బడుగటయు నను కథలు గల ప్రథమ
 స్కంధము సంపూర్ణము.